

Theodor Lothe Bruun

Kulturarv uten nasjonal identitet

Hva skjer når man tenker vekk det nasjonale fra kulturarven.

Masteroppgave i Arkeologi
Veileder: Axel Christophersen
Trondheim, mai 2018

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Forsidebilde: Nordiska museet om vinteren

(Foto: Ankara. Hentet fra: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nordiskamuseet.jpg>)

Summary

The matter of cultural heritage has primarily been the responsibility of the nations. This can be seen in the Nordic countries with institutions like *riksantikar* (official cultural heritage boards) and *kulturråd* (arts councils). At the same time there are movements that cross the borders of national states that may have an interest in cultural heritage. In the Nordic countries the Pan–Scandinavian movement was strong in the 19th century and could as a movement, be interested in the use of cultural heritage. Today, some supra- and transnational organizations and institutions are engaged in enhancing cultural heritage. Among other, the UN promotes such activities through UNESCO, while the EU currently promotes “The European Year of Cultural Heritage 2018” which aims at enabling more people to discover and engage with Europe's cultural heritage, and to reinforce a sense of belonging to a common European space. However, it seems like many transnational movements rarely use cultural heritage. Why?

It has been my aim to throw light on the following question: In what way is the use of cultural heritage shaped and influenced in relation to a transnational regionalist objective? I have done this by looking at a case about “Nordiska museet” (the Nordic Museum) in Sweden. The history of the museum from the foundation of its predecessor “Skandinaviska-etnografiska samlingen” (the Scandinavian Ethnographic Collection) in 1872 until the museum moved into its new location at Lejonslätten at Djurgården in Stockholm in 1907 shows changes in the Pan-Scandinavian cultural heritage, usage, popularity and foundation. The founder of the museum was Artur Hazelius and his life and work at the museum coincides with late Pan-Scandinavianism which centred on cultural aspects and heritage. He illustrates how Pan-Scandinavianism had to negotiate with the national state in order to get permission to place the cultural heritage in a narrative that both covered the national state and the Pan-Scandinavian movement. Thus, the “Nordiska Museum” under Artur Hazelius’s leadership became a place that both incorporated Pan-Scandinavian narrativity about cultural heritage as well as a national narrativity.

Arthur Hazelius’s death in 1901 triggered a conflict with the museum known as the installation conflict between traditionalists who wanted to continue the dual vision of Arthur Hazelius, and the modernists who wanted to promote a modern scientific narrativity for the museum. This modern narrativity did not allow room for pan-Scandinavianism and was part

of the swedification of the Nordic Museum. Thru the swedification of the museum, Pan-Scandinavianism lost its only supplier of cultural heritage. Thus, the movement lost the opportunity to use national cultural heritage in a transnational regional perspective. Today the museum is a Swedish national museum, but with time it has again opened Artur Hazelius' Pan-Scandinavian past.

Pan-Scandinavianism at the Nordic Museum is a good analogy about the challenges of cultural heritage for transnational regionalism. Cultural heritage and especially material cultural heritage are rarely used in transnational regionalism. Without an approval from the national state transnational regionalism movement can't use the national heritage or cultural heritage within the national territory. The Nordic Museum is the only museum that has shown tendencies towards this. It is therefore important to investigate the museum in a transnational regionalist perspective, especially in the discourse of the installation conflict.

Sammendrag

Kulturarv og kulturminner har primært vært nasjonalstatens ansvar. Det ser man i Norden med institusjoner som riksantikvarer og kulturråd. Samtidig finnes det transnasjonale og overnasjonale bevegelser med interesse for kulturarv. I Norden ser man dette i den pan-skandinaviske bevegelse som sto sterkt på 1800-tallet. I dag fokuserer flere overnasjonale organisasjoner og institusjoner på kulturarv, f.eks. FN som fremmer arbeidet med kulturarv gjennom UNESCO, og EU med sitt «Europa-året for kulturarv 2018» med formål å få flere til å oppdage og engasjere seg i Europas kulturarv og derved styrke tilhørigheten til et europeisk fellesskap. Det ser likevel ut til at transnasjonale regionale bevegelser i liten grad gjør bruk av kulturarv og kulturminner. Hva kan dette skyldes?

Jeg har hatt som mål å belyse følgende: *På hvilken måte formes og påvirkes bruken av kulturarv i forhold til en transnasjonal regionalistisk målsetning?* Dette har jeg gjort ved å se på en case om Nordiska museet i Stockholm. Museets historie fra grunnleggelsen av Skandinaviska-etnografiska samlingen i 1872 frem til museet flyttet inn i sitt nye bygg på Leijonslåten på Djurgården i Stockholm i 1907 viser endringer i pan-skandinavismens kulturarvsbruk, popularitet og forankring. Museets grunnlegger Artur Hazelius' liv og virke ved museet sammenfaller med den sene pan-skandinavismen; den kulturelle pan-skandinavismen. Han illustrerer hvordan pan-skandinavismen måtte forhandle med nasjonalstaten for å få gjennomslag for å plassere kulturarven i en narrativ som både tekkes nasjonalstaten og vitnet om en pan-skandinavisk bevegelse. Dermed ble Nordiska museet under Artur Hazelius' ledelse et sted som både inkorporerte pan-skandinavisk narrativet om kulturarv, så vel som en nasjonal narrativ.

Artur Hazelius' død i 1901 utløste en konflikt ved museet som er kjent som installasjonskonflikten. Striden sto mellom tradisjonalistene, som ønsket å fortsette den doble visjonen til Artur Hazelius, og modernistene som ønsket å fremme en moderne vitenskapelig narrativ for museet. Denne moderne narrativ hadde ikke rom for pan-skandinavismen og var et ledd i forsvenskningen av Nordiska museet. Ved forsvenskningen av museet mistet pan-skandinavismen sin eneste leverandør av kulturarv. Dermed mistet bevegelsen muligheten til å benytte nasjonal kulturarv i et transnasjonalt regionalt perspektiv. I dag er museet et svensk nasjonalmuseum, men har igjen åpnet for Artur Hazelius' pan-skandinaviske fortid.

Pan-skandinavismen ved Nordiska museet er en god illustrasjon på utfordringene ved kulturarv som transnasjonale regionalismebevegelser møter. Det er liten bruk av kulturarv, og da spesielt materiell kulturarv i slike bevegelser. Uten en statlig nasjonal godkjenning til å bruke den nasjonale kulturarv eller kulturarv innen nasjonalstatens geografiske område kan ikke transnasjonale regionale bevegelser bruke kulturarven. Nordiska museet er det eneste museet som har vist tendenser til å ivareta en regional kulturarv. Derfor har det vært viktig å undersøke museet i et transnasjonalt regionalt perspektiv, og da spesielt diskursen i installasjonskonflikten.

Forord

Interessen for forhistorie kan spores til min morfar Pappi. Hver kveld satte han seg ned med meg og fortalte meg om gamledager. Han fortalte meg om livet til folk flest og hvordan de levde under krigen. Dette skapte spiren som har munnet ut i denne masteroppgaven du nå har mellom hendene (eller på pc'n eller ipad'n). Jeg har ville bli arkeolog så lenge jeg kan huske, men da jeg startet på master hadde jeg enda ingen idé om hvilken bit av arkeologien som jeg likte best. Da Axel presenterte kulturarvfeltet av arkeologien for meg, var jeg ikke i tvil lenger. Jeg måtte skrive om det. Etter flere samtaler, og etter en liten tur til Barcelona, sto det klart for meg at jeg ville skrive om regionalisme og transnasjonalisme. Jeg ville skrive om bevegelser som ikke fullt ut kunne styre sin kulturarv. En ambisiøs plan ble lagt, og så endret det meste seg. Uansett etter blod, slit og tårer, bokstavelig talt, her har dere resultatet.

Når jeg nå avslutter studiet for å grave meg ned i et hull i bakken, som vi arkeologer gjør, er det på sin plass å takke dem som har vært til hjelp og støttet meg under studiet.

Uten veiledning, tålmodighet og gode samtaler hadde prosjektet aldri kunnet bli fullført. Derfor vil jeg takke min veileder Axel Christophersen for gode råd og velvalgte ord som kunne løse de største og tyngste problemer og få det som før var tungt til å bli lett som en plett. Hjelpen med å holde fokus har vært uvurderlig.

Jeg vil takke mamma Marit Lothe for rettskriving så ordene riktige ble og pappa Stein Bruun som hjalp meg med å sørge for at setningen ikke ble for lange eller innviklede, så man kunne følge tråden.

Gode kommentarer på oppgaven er alltid gull vært. Derfor vil jeg spesielt takke dere som har lest oppgaven og gitt meg kommentarer. Tore Jensen, Bjarne Vandeskog, Karine Jellestad, Anette Dietrichson Bruun, Maria Peredo Guzman, Bernt-Johnny Bertheussen, Guro Skogvold, Kine Ariela Hemli, Anne Marte Sørbotten, Laura Baeza Antón, Christopher J. Hipkiss, Kathrine Cliffe, Caroline Fredriksen, Håkon Torstensen, Ida Monsen og Vegar Hyttebakk, uten deres gode råd og tips hadde jeg ikke hatt troen på meg selv til å gjennomføre arbeidet.

Takk til medstudentene på arkeologi. Deres gode kommentarer og innspill når jeg plutselig fikk en idé, var til god hjelp!

Takk til alle dere ved Vitenskapsmuseet som har tatt dere tid til å svare på spørsmål og gitt meg råd underveis.

Takk til dere ved Nordiska museet for at jeg fikk kommet på besøk hos dere, samt snakket med dere. Innsikten og rådene deres var til stor inspirasjon for oppgaven. Flere poenger hadde aldri vært med uten dere!

Takk til dere ved internasjonal seksjon ved Riksantikvaren. Jeg fikk stor inspirasjon til videre arbeid og gode kilder fra dere!

Dere jeg har bod med under skrivingen fortjener en særdeles takk. Dere måtte holde ut med en Theodor med tungsinn og rare innfall under en lang skriveperiode. At dere holdt ut!

Men ikke minst takk kjære mormor Mammi for at du har vært der for meg under hele skriveperioden.

Innhold

Summary	III
Sammendrag	V
Forord.....	VII
Figurliste	XII
Kapittel 1. En kort introduksjon	1
1.1. Scenen er satt	1
1.2. Problemstilling og oppbygning av oppgaven	2
1.3. Sentrale begreper	3
1.4. Avgrensning av materiale	5
1.5. Hvorfor og hvordan: Presentasjon av teoretisk og metodisk tilnærming	6
1.6 Hvilket materiale, en titt på casen.....	6
Kapittel 2. Forskningshistorie	9
2.1. Transnasjonal regionalisme – kulturell pan-skandinavisme	9
2.2. Artur Hazelius og Nordiska museet	10
Kapittel 3. Teori og metode	15
3.1. Makt	16
3.2. Subjektet	17
3.3. Utsagn	19
3.4. Diskursive formasjoner	20
Kapittel 4. Empiri.....	23
4.1. Regionalisme og transnasjonalisme i forbindelse med kulturarv	23
4.1.1 Regionalisme	23
4.1.2. Transnasjonal regionalisme	24
4.1.3. Pan-skandinavismen, en transnasjonal regionalismebevegelse	25
4.2. Artur Hazelius og hans tidlige pan-skandinaviske arbeid.....	28
4.3. Navnet Nordiska museet	29

4.4. Kulturminner som symboler	30
4.4.1. Artur Hazelius og Skandinaviska-etnografiska samlingen	33
4.5. Nordiska museet som svensk og pan-skandinavisk institusjon	34
4.6. Bygningen	36
4.7. Nordiska museets samlervirket	39
4.8. Bunader og folkedrakter	41
4.9. Motstand mot transnasjonal regionalisme	43
4.9.1. Statens mottrekk mot transnasjonal regionalisme	44
4.9.2. Norsk Folkemuseum, et musealt motsvar mot pan-skandinavismen	45
4.9.3. Pan-skandinavismens fall	47
4.9.4. Installasjonskonflikten	48
4.9.5. Et vitenskapelig museum	53
4.9.6. Et nasjonalmuseum	54
4.9.7. Etterspill	55
Kapittel 5. Analyse	57
5.1 Bygningen som diskursivt element	57
5.2. Koeksistens mellom transnasjonal regionalisme og nasjonalisme	59
5.3. Forankringsprosess, akseptering av kulturarv	60
5.4. Formålsparagrafen	61
5.6. Materialgruppe: Klær	61
5.7. Norge og Nordiska museet	63
5.8. Bevisst utydelighet	65
5.9. Installasjonskomiteen	66
5.9.1 Endringer i unionen og endring i pan-nordismens støtte	67
5.9.2. Vitenskapliggjøring og modernistene	69
5.9.3. Tradisjonalistenes side av diskursen	70
5.9.4. De to diskursive formasjonene	72

Kapittel 6. Konklusjon	75
Referanser	79

Figurliste

Figur 1. Karikerte nasjonaldrakter fra forskjellige nordiske land. F.V. Færøyene, Grønland, Norge og Sverige, sett fra et dansk perspektiv. (Tegning: Humon Comics. Hentet fra: https://satwcomic.com/dress-the-part. Redigert av Theodor Lothe Bruun).....	1
Figur 2. Deler av de fem dårlige jomfruer. Bautaene er kulturminner og materiell kultur. Stedet, med tradisjoner og historier knyttet til dem trer frem som kulturminne, men ikke materiell kultur. (Foto: Maria Peredo Guzman).....	3
Figur 3. Nordiska museet på Djurgården i Stockholm. Gamlastaden i Bakgrunnen. (Bilde: Javier Martin. (25.04.2018) hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Djurgarden.jpg).....	7
Figur 4. De skandinaviske broderfolkene. Propagandaplakat i forbindelse med den første slesvigske krig i 1848. (Bilde: Ukjent. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Skandinavism.jpg)	9
Figur 5. Artur Hazelius. (Foto: Mats Landin/Nordiska museet. Hentet fra: https://digitaltmuseum.se/011013835902/tavla-portratt-av-nordiska-museets-grundare-artur-hazelius/media?slide=0).....	12
Figur 6. Artur Hazelius. Sentrert subjekt, både i livet og som symbol etter sin død. (Foto: Emil Hildebrand. Hentet fra: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/81/Artur_Hazelius_from_Hildebrand_Sveriges_historia.jpg).....	17
Figur 7. Et Catalonsk kulturminne. De arkeologiske utgravingene i Mercat del Born. (Foto: Enfo. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:100_Mercat_del_Born,_excavacions_arqueol%C3%B3giques_de_la_Ribera.JPG).....	24
Figur 8. Gol stavkirke på Norsk Folkemuseum. En av bygningene Oscar 2. fikk flyttet hit. (Foto: Theodor Lothe Bruun)	26
Figur 9. Oscar 2. Unionskonge og pan-skandinavist. (Foto: Lars Larson. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Porträtt_av_Oscar_II_i_amiralsuniform._1900-1907._Foto_Lars_Larsson..jpg)	27
Figur 10. Tema for Artur Hazelius sin magistergrad. (Bilde: W. G. Collingwood. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Stranger_at_the_Door.jpg).....	28
Figur 11. Nordiska museet. Skilt og bygning. (Foto: Theodor Lothe Bruun).....	29

Figur 12. Kulturminner med symboler. Kong Harald Hårfagres gravmonument og steinkors fra vikingtiden. Viktige symboler både for Haugalandet og Norge. Slike symboler var viktige i identitetsdannelse og kulturarvsbruk på 1800-tallet. (Foto: Theodor Lothe Bruun).....	30
Figur 13. Gjermundbuhjelmen. (Foto: John Erling Blad. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vikinghjelm,_Gjermundbu.jpg).....	31
Figur 14. Tegning av utstillingen i Skandinaviska-etnografiska samlingen. (Tegner: ukjent. Hentet fra: http://www.stockholmshistoria.com/?p=990)	33
Figur 15. Stockholms borgerskap. En viktig gruppe for Nordiska museet. (Foto: Kungsträdgården (1896) av Victor Andréén. Hentet fra: https://sv.wikipedia.org/wiki/Stockholms_historia#/media/File:Blanch%27s_caf%C3%A9_2.jpg).....	35
Figur 16. Utsnitt av Nordiska museets fasade. Vasa-arkitekturen bidrar med kalksteinsmaterialet, mens bygningen fremtrer stilistisk som dansk renessansearkitektur. (Foto: Peter Haas. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nordiska-museet_Stockholm-Fassadendetail-DSC_0087w.jpg).....	37
Figur 17. Kronborg slott. Klare likheter med Nordiska museet. Legg merke til gavlene og toppen av tårnene. (Foto: Ikiwaner. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Helsingor_Kronborg.jpg).....	37
Figur 18. Örebro Slott. Vasastil med runde tårn. (Foto: Aril Vågan. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Örebro_slott_May_2014_01.jpg)	38
Figur 19. Gustav Vasa statuen krever din oppmerksomhet når du trer inn i Almuehallen. (Foto: Theodor Lothe Bruun).	38
Figur 20. Et ruvende Nordiska museet. (Foto: Theodor Lothe Bruun).....	39
Figur 21. Det romantiske bondelandskapet. En fellesnordisk tanke, her i norsk sæter landskap. (Maleri: Andreas Edvard Disen. Bilde i privat eie).....	40
Figur 22. To Norske folkedrakter (Foto: Stein Bruun).....	42
Figur 23. Omviser på Skansen iført Mora-dräkt, foran hus fra Mora (Foto: Theodor Lothe Bruun)	42
Figur 24. Hans Aall. Norsk Folkemuseums grunnlegger. Hazelius sitt Norske motsvar (Foto: Gustav Borgen. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hans_Jacob_Aall_NFB.18374.jpg)	45
Figur 25. Vastveitloftet utstilt på Skansen. (Foto: Theodor Lothe Bruun)	46

Figur 26. Norge og Sverige driver fra hverandre. Alt som holder dem sammen er en tynn line. Oscar 2. havnet i midten. (En Farlig stilling av Gustav Lærum. Tyrihans nr. 18, 5 mai 1893 (Berntsen, 1999, S. 59))	47
Figur 27. «Vennligst støtt museet!» Samtidig karikatur av Artur Hazelius på jakt etter støtte til museet. (Karikatur av: Fritz von Dardel. Hentet fra: http://www.stockholmshistoria.com/?p=990)	49
Figur 28. Gunnar Hazelius. Artur Hazelius' sønn og arvtager (Foto: Ukjent. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gunnar_Hazelius.jpg)	51
Figur 29. Carl Bernhard Salin. (Foto: Ukjent. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bernhard_Salin_SvDAb.jpg)	52
Figur 30. Gustav Vasa i all sin prakt. (Foto: Theodor Lothe Bruun).....	58
Figur 31. Hallrommet. Sakral og ærverdig. (Foto: Theodor Lothe Bruun).....	59
Figur 32. To norske bunader. Forankringen deres kan knyttes til Hardanger og Rogaland, samt Norge. Derimot er det vanskelig å se dem som et nordisk fenomen. (Foto: Per Lothe)	63
Figur 33. Oscar Montelius. Installasjonskomiteens leder. (Foto: Ukjent. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oscar_Montelius._Photograph._Wellcome_V0026871.jpg)	66
Figur 34. Konsulatstriden var et av stridsmålene som svekket den Norsk-Svenske union. (Tegning: Olav Krohn (1904). Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eget_Konsulatvæsen,_1904_(11337154766).jpg)	67
Figur 35. Som følge av forsvenskningen av Nordiska museet og Skansen, er Nordiska museet og Skansen nå den Svenske nasjonens høyborg. Hvert år feires 6 juni, Sveriges Nasjonaldag, Svenska Flaggans dag, på Skansen, med kongefamilien til stedet. (Tegning: G. Ankarxrona (1916). Hentet: https://www.nordiskamuseet.se/aretsdagar/sveriges-nationaldag)	73

Kapittel 1. En kort introduksjon

1.1. Scenen er satt

Det kan være at det en gang i fremtiden ikke er nasjonalstater slik vi kjenner dem i dag, men større regionale sammenslutninger. Hvilken rolle kommer kulturarven til å ha da? Felles kulturminner er blant det som definerer en nasjon og fremstår som en fysisk manifestasjon av en gruppes tilhørighet til et område med felles historie. Dog kan den materielle kulturen være mangesidig og ha forskjellig betydning for ulike individer i en nasjon og på tvers av kulturer. Vikinghjelmene fra Gjermedbu kan for noen være et uttrykk for det norske folks storhet, mens for andre kan det være et uttrykk for en, tenkt, felles nordisk kultur. Videre kan en

bunad fra Hardanger være et symbol på regionens egenart, mens for den jevne norske befolkning kan den være et symbol på den nasjonalromantiske norske bondekulturen. Samtidig kan den

symbolisere en felles draktskikk for den frie nordiske bonden, med mange lokale varianter (Haugen, 2013, S. 42).

Figur 1. Karikerte nasjonaldrakter fra forskjellige nordiske land. F.V. Færøyene, Grønland, Norge og Sverige, sett fra et dansk perspektiv. (Tegning: Humon Comics. Hentet fra: <https://satwcomic.com/dress-the-part>. Redigert av Theodor Lothe Bruun)

Men hvordan fremmer brukerne av kulturarv sine meninger og oppfatninger, spesielt når det går på tvers av den nasjonale identiteten? Og hva skjer med kulturarven når man knytter den til andre tolkningssfærer enn det nasjonale? Hva skjer når man tenker vekk nasjonalstaten?

Jeg ønsker å undersøke kulturarvsbruk i sammenheng med transnasjonal regionalisme. Mer spesifikt, pan-skandinavismen, og hvordan kulturarv blir brukt for å fremme en fellesinteresse i regionen. En region som defineres av geografiske og kulturelle hensyn og ikke det nasjonale. Hva skjer når forankringen av kulturarv flyttes fra nasjonalstaten til det transnasjonale regionale?

Jeg vil fokusere på perioden 1864 til 1905, ettersom det er da dagens kulturarvsforståelse begynte å formes. Dette er også en periode hvor spørsmål om hvem som «eier» kulturarven ble diskutert, og hvilke sammenhenger kulturarven skulle inngå i. Det var i denne tiden

kulturarv ble tatt i nasjonens tjeneste. Men samtidig som det nasjonale ble skapt, var det også andre strømninger som tok i bruk kulturarv. Kulturell pan-skandinavisme er en av dem.

Pan-skandinavismen kan forklares ut fra en idé om at de skandinaviske landene; Norge, Sverige og Danmark, har noe unikt til felles som gjør at de har en egen forutsetning for å samarbeide (Køedt, 1916, S. 5). Dette kan enten være i en politisk føderasjon eller union, eller i form av et nært kulturelt samarbeid.

1.2. Problemstilling og oppbygning av oppgaven

Hovedfokuset i denne oppgaven er hva som skjer med kulturarv når man tiltenker den et regionalt perspektiv kontra et nasjonalt. Hvilken betydning får kulturarv, som er i dag knyttet så tett opp mot det nasjonale, når den blir tolket inn i regioner som går på tvers av nasjonalstatenes landegrenser? Og hvordan er kulturarvsbruken hos transnasjonale regionalismebevegelser?

Min problemstilling er derfor som følger: *På hvilken måte formes og påvirkes bruken av kulturarv i et transnasjonalt regionalt perspektiv?* Jeg vil studere dette gjennom en case, ved å undersøke forholdet mellom pan-skandinavisme og opprettelsen av Nordiska museet i Stockholm. Dette kan bidra til å vise hvordan regionale interesser og kulturarvsbruk henger sammen. Jeg vil belyse dette gjennom underproblemstillingene:

1. *Hvordan uttrykkes transnasjonal regional identitet gjennom bevisst valg av deler av kulturarv, og da spesifikt kulturarv med nasjonsbyggende funksjon?*
2. *Hvilke reaksjoner har sentralmakten, eller den motstriden makt, ovenfor underproblemstilling1, og hvordan blir dette uttrykt.*

Første underproblemstilling har til hensikt å vise den transnasjonale regionalismebevegelsens kulturarvbruk, og hvordan den bruker kulturarv som tradisjonelt har tilhørt nasjonalstatens interessesfære. Den andre underproblemstillingen ser på hvordan reaksjonene og mottiltak har vært ovenfor regionalismebevegelser generelt, og pan-skandinavisme spesielt. Gjennom casen kan problemstillingene konkretiseres og knyttes opp mot et større perspektiv. Dermed kan kulturarvens identitetsskapende potensiale innen transnasjonale regionalismestrategier bli belyst.

1.3. Sentrale begreper

I problemstillingen bruker jeg begrepet kulturarv. I følge ordboken er kulturarv en fysisk eller åndelig arv eller overlevering av kulturverdier i samfunnet fra tidligere tider (Språkrådet & Universitetet i Bergen, 2017). Kulturarv ligger først og fremst på det metafysiske nivået, da det samler både det materielle og immaterielle minnet om fortiden, som vi som samfunn har bygget vår fortidsforståelse om oss selv på. Dermed er det en menneskeskapt, konstruert enhet. Det knytter sammen tradisjoner, muntlige og skriftlige overføringer, samt fysiske spor etter fortidens mennesker og kulturer, i et felles kontekst (Gierløff et al., 2017, S. 13).

Kulturarv skapes i det noen, det være enkeltpersoner eller institusjoner, definerer noe som det er av verdi å ta vare på for ettertid, og forankrer dette i et verdigrunnlag (Aronsson, 2005, S. 11). Underlagt kulturarven finner man begrepet kulturminne.

Slikt jeg ser det, og kommer til å bruke det, er kulturminner den fysiske manifestasjonen av kulturarv. I henhold til kulturminneloven er kulturminner: «alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.» (Klima- og miljødepartementet, 1978). Det er dermed et klart fysisk, romslig aspekt knyttet til kulturarv. Det er verdt å merke at det også innebærer immaterielle rom så lenge de kan knyttes til en fysisk lokalitet. Det er dermed også et knutepunkt mellom kulturarvens metafysikk og den fysiske verden. På de fysiske planet handler det i stor grad om steder og gjenstander som har en forbindelse med fortiden, så vel som hva samfunnet mener har en historisk verdi (Solberg & Tschudi-Madsen, 2014).

Men om kulturminner er den fysiske manifestasjonen til kulturarv, hva så med materiell kultur? Bli ikke materiell kultur og kulturminner det samme? Til en viss grad er kulturminner og materiell kultur det samme, men skiller seg fra hverandre ved at materiell kultur i utgangspunktet ikke er en materiell manifestasjon av noe metafysisk, men primært fysiske gjenstander. Det er da fysiske objekter som har blitt påvirket av menneskelig, kulturell aktivitet (Saint George, 2010, S. 123).

Materiell kultur er dessuten ikke et fysisk sted hvor kultisk aktivitet har funnet sted. Kulturminner kan være

Figur 2. Deler av de fem dårlige jomfruer. Bautaene er kulturminner og materiell kultur. Stedet, med tradisjoner og historier knyttet til dem trer frem som kulturminne, men ikke materiell kultur. (Foto: Maria Peredo Guzman)

steder hvor det har foregått menneskelig aktivitet, mens materiell kultur kan ikke være det. Man kan da si at dersom et kultsted hvor det har foregått en offerhandling er et kulturminne, så vil det man ha ofret både være både et kulturminne og materiell kultur.

Nordiska museet sitt virke ligger i kontaktflaten mellom det nasjonale og regionale. Hva er så en nasjon? Det er i dag lett å tenke på en nasjon som synonymt med en stat, en nasjonalstat. Dog er det ikke nødvendigvis slikt det var på 1800-tallet. Dette var en tid med en nær sammenheng mellom nasjon og kultur, såkalt kulturnasjon. De er fremdeles knyttet sammen i dag, men i mindre grad (Kearney, 1995, S. 557). Nasjon kan i tillegg til en stat være «en gruppe mennesker med en felles sosial og kulturell identitet» (O. T. Berg, 2014). Det er et forestilt felleskap (Olsen, 2006, S. 15). Det kulturelle fokuset på hva som konstituerer en nasjon kan kalles en kulturnasjon. Tanken om kulturnasjoner kan knyttes til den liberale panskandinavismen på midten av 1800-tallet. Siden det var felles kultur og språklige likheter i Norden hevdet man at det også var et kulturelt felleskap og at Nordens folk derfor var en kulturnasjon (Elvander, 1961 (2008), S. 366-367). Når det kommer til kulturarv og nasjoner har ofte nasjoner et sterkt eierskap i kulturarven. Dermed fremstiller de gjerne kulturarven ensidig og i det lyset de selv ønsker (Wollentz, 2014, S. 10). Nasjoner kan da bli nærmest ortodokse i sin fremstilling av kulturarv og fortiden (Olsen, 2006, S. 15).

Samarbeid på tvers av landegrenser uten de nasjonale myndighetenes deltagelse kan kalles transnasjonale relasjoner (Knudsen, 2013). Selv om nasjonalstatene ikke direkte deltar i transnasjonalisme, er de transnasjonale relasjonene avhengig av en sanksjonering fra nasjonalstatene for å kunne utøve sitt virke. Med utgangspunkt i transnasjonalisme åpner man for muligheter til å studere identitet og kulturarv på tvers av tradisjonelle grenser og klasser. Man går fra en «enten eller» situasjon til en «både og» (Kearney, 1995, S. 558). Den transnasjonale identitet er som all annen identitet, ikke statisk, men i konstant reforhandling mellom deltagerne (Pablo, Lengeling, Rivas, Santos, & Ballesteros, 2015, S. 489). Det er derfor sentralt i transnasjonale relasjoner at man fokuserer på åpenhet og dynamikk for å overkomme kulturelle utfordringer i de involverte områdene (Solli, 2004, S. 25).

Transnasjonal kulturarvsbruk fokuserer på hvordan kulturarven blir løsrevet fra nasjonalstaten og trer inn i den transnasjonale kontekst. Transnasjonalisme stiller dermed spørsmålsteget ved nasjonalstatens hegemoni innen felt som kultur og politikk (Kearney, 1995, S. 548). Det er ikke som globalisme som fokuserer på hele verden, eller flere kontinenter. Transnasjonalisme fokuserer på et mindre område. Det er heller ikke overnasjonal, da transnasjonalisme ikke er et statlig forankret prosjekt.

Regionalisme innebærer ikke bare full løsrivelse av en region fra en nasjonalstat, eller samling av flere land i en større nasjon, men også forskjellig grad av autonomi. Det sentrale er et ønske om kontroll over området man bor i, samt en følelse av forskjell mellom den omhandlende regionen, sentralmakten og tilgrensende regioner. Man føler også en særegenhet ovenfor sin egen region, både den lokale og den transnasjonale regionen. De mest kjente regionalismebevegelsene i dagens Europa er Katalonia, Baskerland og Skottland (Redaktionen, 2009). Man kan også hevde at ISIS sine aspirasjoner om en Islamsk stat i Midtøsten er en regionalismebevegelse med mål om å samle de muslimske landene i Midtøsten til en nasjon.

Jeg har satt sammen begrepene transnasjonalisme og regionalisme til transnasjonal regionalisme. Med det mener jeg en regionalismebevegelse som fokuserer på en region som strekker seg på tvers av nasjonalstatenes grenser. Bevegelsen kan ha hatt utgangspunkt i en nasjonal bevegelse, men gjennom dens virke er den ikke styrt av nasjonalstater. Dette er en bevegelse med fokus på et fellesskap på tvers av landegrensene - både kulturelt og politisk. Når den pan-skandinaviske bevegelsen er forankret i ikke statlige organisasjoner og institusjoner, blir det en transnasjonal regionalismebevegelse. Når det skjer på statlig nivå gjennom eksempelvis Nordisk råd, er det gått over til å bli en overnasjonal bevegelse.

1.4. Avgrensning av materiale

På hvilken måte formes og påvirkes bruken av kulturarv i en transnasjonal regional episteme er et bredt spørsmål som kan bli uoversiktlig, og som det ikke er mulig å undersøke alle aspekter ved. Det er derfor nødvendig å avgrense oppgaven. Tilgangen til materiale har gjort det logisk å velge Norden og pan-skandinavismen. Mer spesifikt, det kulturelle aspektet for pan-skandinavismen i perioden 1864 frem til tiden rundt 1905.

Selv om en avgrensning til pan-skandinavistisk transnasjonal regionalisme er en betydelig avgrensning, er det fremdeles behov for ytterlig avgrensning. Jeg har valgt å bygge en case rundt Nordiska museet. Dette museet er i dag et svensk kulturhistorisk museum, men som gjennom sitt navn, uttrykker nordiske ambisjoner. Gjennom praksis har derimot museet fokusert på det svenske materialet og nasjonen. Dette er en interessant konflikt og nyttig å undersøke. Etter grunnleggelsen i 1872 frem til i dag har museet gått fra å være et svensk og nordisk kulturhistorisk museum til å bli et utelukkende svensk. Diskursen om hvordan dette skjedde fungerer som et eksempel på hvordan en transnasjonal regionalismebevegelse

forholder seg til, samt forhandler med, nasjonalstaten og viser hvilken aksept som den trenger for å kunne opprettholde seg selv. I takt med endringer i samfunnet ser man endringer internt i museet, som munner ut i installasjonskonflikten hvor man velger å gå vekk fra det nordiske i samlingen til et nært utelukkende svensk fokus. Dette kan man se i storsamfunnet, hvor den pan-skandinaviske bevegelsen går fra å være en akseptert del av samfunnet i Sverige til å miste støtte og relevans. Diskursen blir da en historie om en transnasjonal-regionalismebevegelse sin utfordringer tilværelse og fall. Dette belyser rollen museet har i identitetsdannelse i en pan-skandinavisk identitet, men som av motstandere til pan-skandinavismen har ført til tiltak for å snevre inn museet mot det svenske.

1.5. Hvorfor og hvordan: Presentasjon av teoretisk og metodisk tilnærming

Det er to diskurser jeg ønsker å undersøke. For det første ønsker jeg å belyse transnasjonal regional kulturarvbruk. Dette er en i utgangspunktet generell diskusjon, som i seg selv kan være vanskelig å bli klok på. Derfor velger jeg å illustrere dette med en case, som bringer med seg sin egen diskurs. Dette blir da diskursen rundt Artur Hazelius og Nordiska museets kulturarvsbruk som en transnasjonal regional institusjon. Diskursen her handler om hvordan Artur Hazelius utførte sitt virke, og hvordan dette la grunnlaget for den senere installasjonskonflikten. Diskursen som fremgår i installasjonskonflikten belyser utfordringen til den transnasjonale regionalismebevegelsen og hvordan den konstant må forhandle og forholde seg til det nasjonale elementet.

For å belyse og forstå de overnevnte diskursene vil jeg benytte en foucaultisk tilnærming til diskursanalyse. Jeg ønsker å studere hvordan subjektet har spilt inn på diskursen, samt studere maktbalansen mellom de forskjellige faksjonene som deltar i diskursen. I stedet for å gå i detaljer på alle små utalte og nedskrevne utsagn, ønsker jeg å illustrere de materielle utsagnene som opptrer i bygningen og samlingen, samt handlingene og de diskursive formasjoner de forskjellige faksjonene opererer med.

1.6 Hvilket materiale, en titt på casen

På slutten av 1800-tallet og starten av 1900-tallet var det et ønske om å fremme folkekultur i museumsvesenet (Eriksen, 2009, S. 70-72). Dette ble knyttet til tanken om å styrke nasjonalfølelsen, men bidro også til pan-skandinavismen. Nordiska museet er et eksempel på

konflikten mellom nasjonalisme og transnasjonal regionalisme i et museum. Nordiska museet er min hovedcase og hovedkilde til materialet. Det vil ikke være fokus på enkeltobjekters fysiske egenskaper, men tolkninger av materialet og de verdier som har blitt tillagt dem, samt hvorfor valgene av materialet ble som det ble.

Nordiska museet og dets grunnlegger Arthur Hazelius står sentralt. Arthur Hazelius har blitt fremstilt som både en svensk nasjonalist, og som en pan-skandinavisk forkjemper. Dette er roller han utøvde, og ikke minst blir tillagt. Det har blitt argumentert både for og mot hans rolle som pan-skandinavist. Noen er tydelige på han som pan-skandinavist (Eksempelvis, de Groff, 2012), mens andre fokuserer i større grad på han som nasjonalist (G. Berg, 1933; Svensson, 2015). Denne interessekonflikten er et eksempel på hvordan man i samtiden og ettertiden har forsøkt å se forholdet mellom nasjonalisme og pan-skandinavisme, og vil kunne bidra til å belyse forholdene på slutten 1800-tallet, og datidens kulturarvsbruk.

Figur 3. Nordiska museet på Djurgården i Stockholm. Gamlastaden i Bakgrunnen. (Bilde: Javier Martin. (25.04.2018) hentet fra: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Djurgarden.jpg>)

Nordiska museet samlet på slutten av 1800-tallet et stort materiale fra Norge. Dette var en sentral del av virksomheten til Arthur Hazelius og hans kompanjonger. I dag sitter Nordiska museet kun igjen med et mindre norsk utvalg ettersom store deler av det norske materialet er tilbakeført til Norge. Dette kulminerte i 2005 med 100-års jubileet for unionsoppløsningen (Omland, 2005, S. 4). Tilbakeføringen er et resultat av forsvenskningen av Nordiska museet. Nordiska museet fremstår i dag som et svensk museum. Forsvenskningen startet kort tid etter Arthur Hazelius' død (Hillström, 2010, S. 594), i diskusjonen om hva som skulle stilles ut i det nye bygget til Nordiska museet, som ble åpnet i 1907 (Silvén, 2008, S. 12). Det har vært en aktiv politikk fra styret i Nordiska museet å fremme det svenske, på bekostning av det nordiske. Studie av forsvenskningen kan belyse hvorfor Nordiska museet er et svensk kulturhistorisk museum i dag samt hvorfor pan-skandinavismen fikk et svekket posisjon i samfunnet.

Kapittel 2. Forskningshistorie

Arkeologisk dokumentasjon har blitt anvendt til å støtte opp om regionale grupper som står mot sentralmakten, eksempelvis samisk bruk av arkeologiske registrerte kulturminner i rettergang mot staten for å sikre rett til beite og utmarksbruk (Magga, 1995, S. 16). Dette krever en forståelse for kulturarvens betydelige rolle i identitet og selvforståelse. Gjennom prosesser som rettsaker knyttet til samiske rettigheter basert på kulturarvsbruk, aktualiseres forskning rettet mot minoriteter og regionale enheter.

I dette kapittelet vil jeg se på bakgrunnsstoffet og bakgrunnstanker for denne masteroppgaven. Hvilken rolle spiller kulturarv i transnasjonal regionalisme? Hvordan blir dette fremmet? Og hvilke kriterier settes for bruken av kulturarv?

2.1. Transnasjonal regionalisme – kulturell pan-skandinavisme

Man skal lete lenge for å finne utfyllende stoff om transnasjonal regional kulturarvsbruk. For å finne det, må man studere eksempler på denne type bevegelse og hvordan kulturarvsbruken har vært her. Når jeg nå har valgt pan-skandinavismen og Nordiska museet som eksempel finnes det allerede noe materiale som belyser Nordiska museet sitt kulturarvsbruk, dog mest fra det nasjonale ståstedet. Sett fra pan-skandinavismen sin side, løsrevet fra Nordiska museet, er det heller lite. Nordiska museet er det tydeligste eksempelet.

Pan-skandinavismen kan deles i to hovedretninger; den politiske (før 1864) og kulturelle (etter 1864). Fokuset i forskningen synes å ha ligget på den politiske bevegelsen. Ruth Hemstad har i sin bok *Fra Indian summer til Nordisk vinter* (2008) redegjort for den pan-skandinaviske

Figur 4. De skandinaviske broderfolkene. Propagandaplakat i forbindelse med den første slesvigske krig i 1848. (Bilde: Ukjent. Hentet fra: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Skandinavism.jpg>)

møtevirksomheten, og da spesielt den sene kulturelle pan-skandinavismen. I følge Hemstad er et av problemene med denne bevegelsen at det til tider er uklart hva den egentlig innebærer, og hva begrepet betyr (Hemstad, 2008, S. 20). Fra en bevegelse med bakgrunn i Kalmarunionens dager frem til dagens Nordisk råd, har bevegelsen endret karakter og vekslet mellom å ha et politisk og kulturelt preg. Den har stått sterk og svakt i samfunnet i takt med skiftene tider. Flere, eksempelvis Schütte (1917) og Wedendal (2015) har pekt på bevegelsen som et resultat av sen 1700- og tidlig 1800-tallets røtter til nasjonalismen, men også en konsekvens av frykt for russisk og tysk imperialisme (Schütte, 1917, S. 39; Wedendal, 2015, S. 6).

1864 og 1904/5 markerer topp- og bunnpunkter for pan-skandinavistisk aktivitet. 1864 knyttes til det politiske aspektet av pan-skandinavismen. 1904/5 knyttes til den kulturelle pan-skandinavismen og er mest interessant her. Men samtidig som at den kulturelle pan-skandinavismen ble sterkere i perioden 1895-1904/1905, har andre forskere, som Hillström, igjen fremmet dette som en krisetid i den norsk-svenske union (Hillström, 2013, S. 262).

Kulturarvsbruk er det dog vanskelig å spore utbredt bruk av. Utover noe bruk av Edda, islandske krønikere og P.A. Munchs arbeide (Se eksempelvis: Bjørnson & Dunker, 1864; Munch, 1849; Schütte, 1917) er det en utfordring å finne utfyllende kulturarvsbruk i pan-skandinavismen. De tydeligste sporene kan sees ved Nordiska museet.

2.2. Artur Hazelius og Nordiska museet

Opprettelsen av museer og samlinger som skulle hylle det nasjonale var trenden i samtlige skandinaviske land på slutten av 1800-tallet. Nordiska museet i Stockholm opptrer på en fremtredende, spesiell måte i debatten knyttet til denne trenden. Nordiska museet, som i sitt navn er nordisk, men i sitt virke er svensk, har en bygning som er et interessant moment i argumentasjonen for og imot det nordiske museet. Fra Gustav Vasastatuens massive dominerende posisjon i hallen, til bygningens arkitektur, finner man elementer som belyser diskursen om transnasjonal regional kulturarvsbruk. Bringéus har pekt på hvordan både museets bygg og Milles monumentalskulptur av Gustav Vasa har bidratt til å vekke svensk nasjonalfølelse hos de besøkende (Bringéus, 1972, S. 11). Samtidig er pan-skandinavismen tilstede gjennom diskrete arkitektoniske elementer i valg av materialet for bygningen, parallelt med tydelige symboler som våpenskjoldene i gavlene og innsiden av portalen. Flere har fremmet at disse elementene forteller en visjon for museet som inkluderer hele Norden (se

eksempelvis: Stavenow-Hidemark, 1998; Wedendal, 2015). Dermed blir museumsbygget i seg selv et analysepunkt som kan si noe om hvordan man ønsker å tolke museet og hvordan det kan stå som et kulturminne for den transnasjonale regionalismebevegelsen pan-skandinavismen.

Om man ønsker å studere reaksjoner og forholdet mellom staten og pan-skandinavismen kan det være interessant å se på forholdet mellom Nordiska museet og Norsk Folkemuseum. Blant de som har undersøkt dette finner man Galaaen. I *Kolleger og konkurrenter* (2011) illustrerer hun forholdet mellom Nordiska museet og Norsk Folkemuseum, og gir et godt og interessant innblikk i to kulturhistoriske museer som begge hadde interesse for det samme materialet, men med noe ulik innfallsvinkel. Mens Nordiska museet samlervirke i Norge blir stående som en pan-skandinavisk aktivitet, står Norsk Folkemuseum frem som det nasjonale motsvaret. Etter unionsoppløsningen i 1905 og da installasjonskonflikten var løst, ba Nordiska museet sine norske oppkjøpere om å henvende seg først til Norsk Folkemuseum hvis de hadde noe å selge (Galaaen, 2011, S. 194). Dette illustrerer maktforholdet mellom disse institusjonene og endringen i pan-skandinavistisk samlervirksomhet og svekkelse.

Skal man destillere diskursen om Nordiska museet som transnasjonal regional institusjon ned til et kritisk punkt, er installasjonskonflikten mellom 1901-1904, sentral. Flere har fokusert på konflikten som avgjørende for museets utstillingsstrategi (Se eksempelvis: Hammarlund-Larsson, 2004; Hillström, 2006, 2013; Medelius, 1998), men det har som regel vært i et nasjonalt svensk perspektiv. Blant dem som best har illustrert det nordiske i Nordiska museet og installasjonskonflikten er Magdalena Hillström i *Sweden versus Norden in the Nordiska museet* (2013). Ved installasjonskonflikten ble det nordiske perspektivet svekket i museet. Fokuset på det svenske materialet kom til å dominere museet frem til i dag, innen utstilling, forskning og innsamling, så vel som synet på museets historie. Når man leser skrifter gitt ut av Nordiska museet som omhandler Artur Hazelius og Nordiska museets oppkomst, ser man det svenske stå svært sterkt. Det er først i nyere tid at den pan-skandinaviske påvirkningen igjen har blitt tillagt betydning.

Hvem var Nordiska museets grunnlegger Artur Hazelius? Og hvordan var hans forhold til den pan-skandinaviske bevegelsen? Dette er en viktig diskusjon rundt Nordiska museet. Artur Hazelius som pan-skandinavist er omdiskutert (se eksempelvis: G. Berg, 1933; de Groff, 2012; Svensson, 2015; Wedendal, 2015). Dette skyldes både at han var notorisk uklar på hva

Figur 5. Artur Hazelius. (Foto: Mats Landin/Nordiska museet. Hentet fra: <https://digitaltmuseum.se/011013835902/tavla-portratt-av-nordiska-museets-grundare-artur-hazelius/media?slide=0>)

og hvor mye det har betydd for hans senere virke ved Nordiska museet, er derimot omdiskutert. Jo eldre kilder man går til, jo større var skepsisen til den pan-skandinaviske påvirkningen. Artur Hazelius' sønnefatters mann, Gösta Berg, ikke presenterer Artur Hazelius som en aktiv deltager i den pan-skandinaviske bevegelsen, men som en skeptisk observatør (G. Berg, 1933, S. 14-17). Bringéus har fokusert på at det var fedrelandskjærlighet som drev Artur Hazelius, ikke pan-skandinavismen (Bringéus, 1972, S. 10). Andre igjen har pekt på Hazelius som en aktiv deltager på de pan-skandinaviske møtene, og sterkt inspirert av pan-skandinavismen, samtidig som fedrelandskjærligheten også var en av flere drivkrefter (deGroff, 2012, S. 237).

Så for å samle trådene: Nordiska museet og Artur Hazelius sitt transnasjonale regionale arbeid er omdiskutert. Museet og grunnleggeren har blitt tolket inn i nasjonale perspektiver oftere enn det pan-skandinaviske. Noe klart transnasjonalt regionalt perspektiv på dem har det vært svært lite av gjennom forskningshistorien, dog begynner det å bli mer akseptert å tolke museet og mannen inn i et slikt perspektiv. Allikevel er ikke diskursen om pan-skandinavismens

han egentlig samlet ved Nordiska museet, men også hvordan han har blitt fremstilt i tiden etter sin død. På vårfestjubileet ved Skansen i 1918 romantiserer prins Wilhelm av Sverige bildet av Artur Hazelius. Prins Wilhelm forteller: «Hugstor var hans svenska sinne, vänsällt hjärta slog därinne.» (Wilhelm, 1918). Artur Hazelius blir med disse ord en romantisk helt for «Det svenske». Samtidig har blant annet Gösta Berg hevdet, at pan-skandinavismen var en inspirasjonskilde for Artur Hazelius (G. Berg, 1933, S. 11-12; Wedendal, 2015). Flere har pekt på at Artur Hazelius deltok på pan-skandinaviske studentmøter i studietiden (G. Berg, 1933; de Groff, 2012; Nyström, 1998). Hvor stor betydning og engasjement han har hatt,

kulturarvsbruk utover Nordiska museet særlig utforsket, og det har ikke vært mye arbeid som har knyttet museet og mannens arbeid i en større transnasjonal regional perspektiv. Det ligger her en forskningsmulighet, som jeg ønsker å få belyst. Elementene ligger her, i både samlervirket til Artur Hazelius, så vel som Nordiska museets bygning. Motstanden mot dette perspektivet er til stede og man ser at en svekking av det transnasjonale regionale ved museet har fått konsekvenser for videre forskning.

Kapittel 3. Teori og metode

Det er nå på tide å redegjøre for mitt analytiske rammeverk. Som tidligere nevnt, undersøker jeg hvordan Artur Hazelius gjennom sitt arbeid skapte verdier og meninger knyttet til objektene han samlet inn. Samtidig kan det virke som den største formingen av Artur Hazelius som fenomen skjedde etter hans død. Grunnlaget Artur Hazelius la gjennom sitt arbeid ved Nordiska museet skapte et maktvakuum etter hans død og en serie uklarheter om hva Artur Hazelius egentlig ønsket å fremme, og museets videre skjebne. Det vil derfor være aktuelt å studere hvordan makten ble utøvd; av Hazelius selv i hans levetid, og i konflikten som oppsto etter hans død. Det vil være aktuell å studere dette gjennom Foucault sitt perspektiv på diskursanalyse. Posisjonene til de aktuelle debattantene vil her bli sett nærmere på, samt hvilken myndighet eller tilgitte myndighet de innehar. Diskursen styres av elementer som har som mål å styre og begrense, og ikke minst ha kontroll på diskursen (Foucault & Schaanning, 1999, S. 19). Disse elementene kan blant annet være makt og subjekter, som er de teoretiske hovedelementene i analysen. Det vil også bli sett på de diskursive metodene; diskursive formasjoner og utsagn.

Rammeverket er en diskursanalyse inspirert av Foucault. Ved bruk av denne analysen er det sentralt å ha en forståelse for hva jeg mener med en diskurs. For meg er en diskurs en meningsskapende handling, tegn eller aktivitet som skaper, vedlikeholder og/eller endrer en gitt tematikk. Når man bruker foucaultsk tilnærming til diskurs, er det viktig å ha en forståelse for at man ikke studerer hva som i en objektivistisk epistemologisk posisjon ville bli omtalt som at noe faktisk «er,» men heller hvordan det blir til, skapes, formes, for så, eventuelt, å endres, før det blir ansett som en sannhet (Hammer, 2018). Diskursen blir da det som skaper det virkelige gjennom utsagn, makt, subjekter og praksiser som knytter seg opp mot institusjoner og blir normaliserende. Hva som er den fagpolitiske vedtatte sannhet kan man da belyse og bestride ved å se på hvordan diskursen er bygget opp.

For metodisk å forstå oppbygningen av diskursen, brytes den ned i flere elementer. De diskursive elementene skapes i samspill, inngår i diskursen og speiler virkeligheten gjennom den virkelighetsoppfatningen som diskursen skaper (Axelsen, 2012, S. 14). Diskursanalyse får da forskjellige fremgangsmåter alt etter de enkelte diskursene, noe som for Foucault ikke

skaper en enhetlig systematisk metodologi som man kan arbeide ut fra, men flere forskjellige diskursanalyser tilpasset de enkelte diskurser (Hammer, 2018).

Et av målene med diskursanalyse er å studere hvordan den presenterte virkeligheten eller sannheten oppsto. Sannhet kan bety så mangt og inneholde flere elementer som ære, rang, makt, estetikk, osv. som bidrar til å konstituere sannheter. Sannhet er derfor ikke noe som ligger urørlig eller uforanderlig og venter på å bli avdekket, men noe som er situasjonsmessig formbart avhengig av diskursen. Med det i bakhodet er sannhet lett påvirkelig av makt.

3.1. Makt

For Foucault er ikke makt en positiv eller negativ instans, men noe som bidrar til å sette i gang prosesser (Dews, 2009, S. 112; Scott Sørensen, Høystad, Bjurström, Vike, & Nordgård, 2008, S. 112). Makt gjennomsyrrer alt og opptrer både i det åpne og skjulte, men eksisterer kun gjennom aktivitet (Richter, 2011, S. 418). Makt er derfor relasjonsbasert, og dermed oppstår det en fundamental kobling mellom makt og diskurs. Der det er diskurs, er det også makt (Dews, 2009, S. 110; Richter, 2011, S. 419).

Innen diskursanalyse er makt, gjennom maktutøvelse, på en og samme tid vitaliserende og begrensende. Maktutøvelse fra forskjellige deltagere i diskursen bidrar til å styrke den aktuelle deltagers posisjon (Schaanning, 2013; Scott Sørensen et al., 2008, S. 68). Samtidig kan makt gjøres gjeldene gjennom symboler, og ikke kun agerende deltagere. Artur Hazelius hadde makt til å påvirke diskursen ved Nordiska museet etter sin død ved at han var et symbol på museets tradisjoner og ånd. Ved å stå som et symbol på museets tradisjoner og «ånd» hadde han makt til å styrke utsagn som kunne forankres i hans virke, selv om han ikke som levende vesen tok del i diskursen. Makt er dermed tilstede i hvordan man mottar utsagn eller hvordan utsagn blir representert, både når man ønsker å bevare, så vel som å endre. Makt kan da brukes til å produsere og reprodusere vedtatte sannheter, samt styre diskursen.

For Foucault er ikke sannhet en samling med universelle objektive fakta, men flere forskjellige regler som skaper sannhet. Videre varierer hva som er sant, samt hvordan sannhetene blir akseptert. Hva som da blir ansett som sant kommer an på reglene satt av diskursive formasjoner og maktens påvirkning på dem (Olsen, 1991, S. 68). I og med at det ved et foucaultsk utgangspunkt ikke er noen objektive eller universelle sannheter, kan man gjennom diskursanalyse belyse hvorfor akkurat den sannheten ble vedtatt som den rette, eller hvordan ting kan henge sammen på andre måter enn det som er vedtatt som sant.

3.2. Subjektet

Et av elementene man vil belyse i en diskursanalyse er subjektet. Subjektet, slikt det vil bli definert her, er ifølge Weiede (2014) det diskursive elementet som innehar en viss idé om sin identitet gjennom en bevissthet og selverkjennelse (Weiede, 2014, S. 4). Det er da en maktutøver. Samtidig er ikke subjektet nødvendigvis en gitt eller sammenhengende enhet, men kan opptre varierende avhengig av diskursen (Axelsen, 2012, S. 17). Dessuten kan subjektet være mer enn en enkelt person. Det kan være både noe eller noen man diskuterer, samt den som diskuterer.

Et subjekt som Artur Hazelius vil være en levende og aktiv del av diskursen mens han levde og må forstås ut fra hans aktive deltagelse i diskursene han deltok i. Samtidig er han også et aktivt subjekt etter sin død, da i kraft av sin posisjon fra hans levetid. Som subjekt kan han da delta i diskursen ved at de aktuelle deltagerne i diskursen knyttet til museets videre skjebne kunne plassere han i sin leir i diskursen. Dette har jeg gått nøyere innpå i analysekapittelet.

Hvilken rolle subjektet inntar avhenger av hvordan det blir plassert og hvilken rolle den blir tilgitt. Enten som det sentrale i utsagnet, eller som noe desentrert underlagt andre diskursive formasjoner. Har man en forståelse for hvordan subjektet blir brukt og hvilken posisjon den blir tillagt, kan man forstå hvilke prosesser som styrer hvordan subjektets utsagn og meninger blir oppfattet (Brattli, 2006, S. 13).

For Foucault er det interessant å studere hva som skaper subjekter og objekter i gitte kontekster, og videre hvordan disse bidrar til at utsagn og kunnskap blir ansett for sanne eller falske. Her kommer forholdet mellom makt og kunnskap inn, noe som er sentralt i forståelsen av hva som skaper subjektet. Forstår man dette, vil man få en forståelse om hva som blir diskutert, og hvordan vitenskap skapes (Scott Sørensen et al., 2008, S. 68; Axelsen, 2012, S. 17). I henhold til Foucault er det av interesse å avdekke hvordan subjektet blir påvirket av

Figur 6. Artur Hazelius. Sentrert subjekt, både i livet og som symbol etter sin død. (Foto: Emil Hildebrand. Hentet fra: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/81/Artur_Hazelius_from_Hildebrand_Sveriges_historia.jpg).

vitenskapelige praksiser, vilkår og den aktuelle konteksten det inntreffer i. Dette er prosesser som bidrar til å konstituere makt gjennom subjekter (Axelsen, 2012, S. 16; Dews, 2009, S. 117-118). Handlingsrommet subjektet har til å utøve makten avhenger av hvor mye makt subjektet innehar, og i hvilken grad subjektet sentreres og settes i fokus, eller blir skjøvet til side og desentreres (Ulsaker, 2010, S. 4).

La oss se litt på sentrering av subjektet for å forstå hvordan dette påvirker diskursen rundt Nordiska museet. Et sentrert subjekt innehar makt og styrke i seg selv, og står i en sentral posisjon for å påvirke resten av diskursen. Det sentrerte subjektet får da en dominerende maktposisjon ovenfor diskursen (Brattli & Svestad, 1991, S. 107; Weide, 2014, S. 5). Ved at man fokuserer på et sentralt subjekt, eksempelvis en fremtreden forsker som Artur Hazelius eller Oscar Montelius, blir subjektet gitt en høyere verdi ovenfor objektet som diskuteres. Subjektet blir her satt som en garanti for resten av diskursen og er legitimerende for dens sannhetsgehalt (Brattli & Svestad, 1991, S. 107-108; Axelsen, 2012, S. 19).

Det er flere sentrerte subjekter i diskursen rundt Nordiska museet, noe som gjør identifiseringen av dem, og hvordan de som subjekter deltok og påvirker diskursen, sentral. En slik sentrering av subjektet kan skygge for den gode diskursanalysen og har blitt kritisert av mange, blant annet de overnevnte kilder. Tanken om store menn, eller subjekter som styrer historien i ulike retninger i kraft av seg selv, eksisterer ikke. Schaanning hevder at subjektet trer inn i «et nettverk av praksiser som like sosiale grupper kan adoptere og transformere.» (Schaanning, 2000, S. 109). Det er dog nyttig å være oppmerksom på det sentrerte subjektet da den diskursen som opptrer i forbindelse med Artur Hazelius og Nordiska museet er preget av personer som settes i sentrum for diskursen. Dette gjelder både som sentrerte subjekter og som objekter.

Ikke alle subjekter er sentrerte. De kan også settes til siden, både som analytisk verktøy og som en konsekvens av utviklingen til diskursen. Ved å sidestille subjektet med resten av diskursen belyser man, i henhold til Foucault, at subjektet ikke er en naturlig enhet, eller trenger å være skapende av seg selv (Axelsen, 2012, S. 17). Subjektet kan likeså godt være skapt av andre diskursive formasjoner.

Artur Hazelius kan opptre som både sentralt plassert i diskursen rundt Nordiska museet, og desentret underlagt andre diskursive elementer. Ved å desentrere subjektet søker man å plassere subjektet på samme nivå som resten av de diskursive elementene. Å desentrere subjektet er noe som kan skje i løpet av diskursens utvikling, eller noe den som analyserer

diskursen kan gjøre som et analyseverktøy. Det blir dermed underlagt en annen autoritet enn seg selv og står dermed i et avhengighetsforhold til dette andre (Weide, 2014, S.4). Subjektet kan derfor kun eksistere innen de sosiale strukturer, praksiser og systemer de inngår i og har dermed ikke noen predefinerte kvaliteter med et eget ego (Brattli & Svestad 1991, S. 107-108). Ved å aktivt desentrere subjektet som et analytisk grep, åpner man for muligheten til se hvilke relasjoner det innehar til andre elementene i diskursen. Ved at subjektet blir desentrert i løpet av selve diskursen, åpnes muligheten for endring av selve diskursen. Det desentrerte subjektet bidrar derfor til å åpne og blottlegge diskursen (Axelsen, 2012, S. 16). Blir subjektet desentrert, opptrer diskursive formasjoner begrensende ovenfor subjektets identitet og handlingsrom. Dette begrenser da subjektets mulighet til å styre og påvirke diskursen (Olsen, 1991, S. 84).

3.3. Utsagn

Med de to teoretiske begrepene makt og subjekt er det på tide å se på metodene som makt og subjekt har for å delta i diskursen. Jeg har valgt å fokusere på utsagn, så vel som diskursive formasjoner.

En av grunnbrikkene i en diskurs er utsagn. Utsagn kan være en handling, noe sagt eller usagt. Det man ønsker å oppnå med et utsagn er at det blir ansett som et seriøst og troverdig utsagn. Gjennom utsagn forsøker man å formidle sin makt, innen de gitte institusjonelle rammene (Axelsen, 2012, S. 15). Du finner utsagn isolert eller klynget sammen, både der du forventer å finne det, og der du ikke øyeblikkelig oppdager eller forventer det (Foucault, 2002, S. 94). Utsagn er ikke strukturert som språk og er derfor ikke organisert på samme måte, men må heller anses på nivå med tegn og symboler med sine diffuse rammer (Foucault, 2002, S. 96-97). Dermed kan utsagn til tider være vanskelig å identifisere og definere, og dermed uklare, utydelige og tvetydige. Når man søker etter utsagnet finner man det i forbindelse med noe «annet». Dette «annet» som Foucault søkte etter var ifølge Latour: «det som man drar veksler på for å gi utsagnet overbevisningskraft.» (Schaanning, 1996, S. 76). Dette kan være institusjoner, hjelpemidler, andre utsagn og praksiser. Hvordan forholdet her ble presentert opptrer som en iscenesettelse (Neumann, 2000, S. 40).

Verdien eller betydningen av utsagnet avhenger i stor grad av hvem som kommer med det, og hvor mange diskursive elementer man kan støtte det på (Axelsen, 2012, S. 16; Schaanning, 1996, S. 76). Som Brattli & Svestad sier: «Kor viktig eit utsagn er, avheng av personen som

kjem med det.» (Brattli & Svestad 1991, S. 108). Med det knytter utsagn seg opp mot et nettverk av både språklige og ikke språklige elementer for å skape størst mulig konsensus for utsagnet (Olsen, 1991, S. 68). Ved at utsagnet knytter seg opp mot flere diskursive elementer blir utsagnet både bærer av makten til den som kom med utsagnet, og påvirkelig av makt fra de diskursive elementene den støtter seg opp mot. Makt er derfor en viktig faktor i hvordan utsagn blir mottatt og presentert. Dette bidrar videre til reproduksjon av sannheter (Axelsen, 2012, S. 15). Det er dermed viktig å spørre seg selv hvem som utøver makt over utsagnet, og hvem som drar nytte av at utsagnet blir presentert på den gitte måten. For nok utsagn som støtter opp om et gitt ønsket utfall av diskursen kan vippe diskursen i den ene eller andre retning. Utsagnet har da gått over i en diskursiv formasjon.

3.4. Diskursive formasjoner

I avsnittene over har fokuset ligget på utsagn. Når flere utsagn samler seg om en konsensus og styrker hverandre danner de diskursive formasjoner. De diskursive formasjonene kan være som Olsen (1991) sier: «Summen av tekster og utsagn om et gitt objekt, eller om hva som kan sies om et gitt objekt til en gitt tid» (Olsen, 1991, S. 66). Det er derfor ansamlinger av temaer og diskursive elementer som kan bidra til å føre diskursen i den ene eller den andre retningen. Diskursive formasjoner bidrar til å identifisere hvor diskursen samler seg og skaper nye muligheter for veier videre. Ved å studere diskursive formasjoner som metodisk grep forsøker man å finne disse kritiske punktene for endring av diskursen, samt hvilke regler og vilkår det skaper for videre diskurs (Foucault, 2002, S. 41-42)

Diskursive formasjoner bidrar og er en del av den til enhver tid gjeldene diskurs, gjennom språklige elementer så vel som praksiser. Dette er formasjoner som ikke nødvendigvis er klare i øyeblikket diskursen oppstår og pågår, men kan bli tydeligere i ettertid (Schaanning, 1996, S. 83). Ved å studere disse diskursive formasjonene vil man kunne redusere den dominerende rollen til det sentrerte subjektet og få frem flere aspekter av diskursen.

Foucault fremholdt i forbindelse med dette nødvendigheten av å studere hvordan de ulike diskursive praksisene samles i kunnskap og hvordan dette bidrar til å skape ny kunnskap (Schaanning, 2000, S. 104). De diskursive formasjoner setter en ramme rundt diskursen og skaper rammer for hva som er det sanne (Foucault & Schaanning, 1999, S. 19). Samtidig bidrar den diskursive formasjon til å skape regler som påvirker alle deltagerne innen det aktuelle kunnskapsfeltet (epistemet) som er knyttet til diskursen (Olsen, 1991, S. 84; Scott

Sørensen et al, 2008, S. 68). Når diskursen klynger seg sammen i diskursive formasjoner skaper de et felles grunnlag som epistemene hviler på og får dermed en makt til å skape nye epistemer. De bidrar dermed til produksjon og bekreftelse av viten (Scott Sørensen et al., 2008, S. 112).

Kapittel 4. Empiri

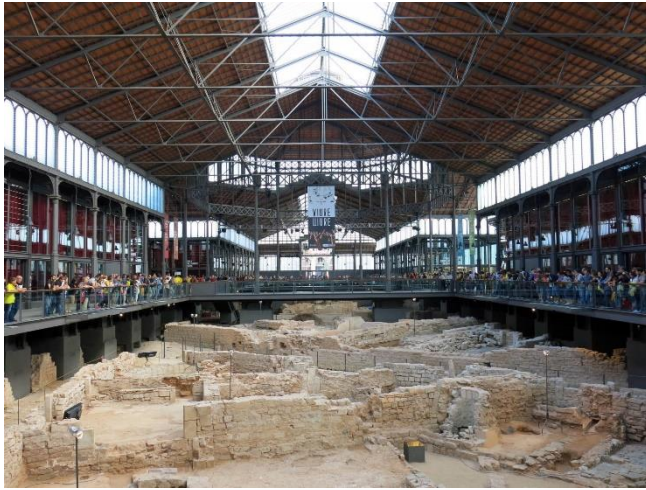
Vi har alle i mer eller mindre grad et forhold til kulturarven. Jeg vil i dette kapitlet belyse kulturarven i en transnasjonal regional målsetning, både i kraft av seg selv og i samarbeid med nasjonalstaten. Grunnet nasjonalstatens sterke eierskap av kulturarv har det også blitt viet plass til å se på nasjonalstatens reaksjoner på transnasjonal regional kulturarvsbruk. Dette vil jeg belyse gjennom Nordiska museet, Artur Hazelius og pan-skandinavismen.

4.1. Regionalisme og transnasjonalisme i forbindelse med kulturarv

Før jeg går nærmere inn på pan-skandinavismen og Nordiska museet, er det på sin plass å utdype både regionalisme og transnasjonalisme, og da også hvordan kulturarvsbruken kan uttrykkes. Alle bevegelser trenger forankring og støtte i det gjeldende området de representerer. Uten denne støtten kan ikke den aktuelle bevegelsen få gjennom sine visjoner. Det trengs derfor en idé for at bevegelsen skal kunne eksistere (Østigård, 2009, S. 21). Å forankre støtten til bevegelsen blant medlemmene kan skje på flere måter. En felles forhistorie som medlemmene kan relatere seg til - en kulturarv - og en effektiv bruk av denne blir sentralt (Mjærum, 2008, S. 14). For å forstå hvordan en transnasjonal regional bevegelse eller institusjon kan skaffe forankring i sitt virkeområde er det viktig å forstå hvor mye felles identifikasjon som trengs å knyttes opp mot dem, og i hvilken grad de trengs å integreres i de forskjellige miljøene de deltar i (Risse, 2001, S. 1). La oss nå se nærmere på regionalisme og transnasjonalisme

4.1.1 Regionalisme

I innledningskapitlet har jeg sett kort på regionalisme og hva det er. Det er her på sin plass å fordype dette, samt å se nærmere på kulturarvens rolle innen regionalisme. Regionalisme referer til en region, enten den er internt i en nasjonalstat eller strekker seg over flere nasjoner. Regioner som søker å skape en identitet, ser etter symboler og tegn på felleskap (Niemi, 2004, S. 177). Da kan fortiden tre inn som leverandør av disse symbolene. Fortiden, med dens kraft til å skape et tenkt felleskap hos deltagerne, kan være en sterk og aktuell samarbeidspart for

Figur 7. Et Catalonsk kulturminne. De arkeologiske utgravningene i Mercat del Born. (Foto: Enfo. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:100_Mercat_del_Born,_excavacions_arqueològiques_de_la_Ribera.JPG)

en regionalismebevegelse. I Catalonia ser man dette ved bevaring av minner om den spanske arvefølgekrigen som førte til beleiring og okkupasjon av Barcelona 11. September 1714 (Aarli & Holmboe, 2017; Store norske leksikon, 2017; Willersrud, 2017, S. 10). Her blir beleiringen og videre byggingen av en festning i Barcelona, historiske symboler på undertrykkelsen av Catalonia. Når man så kom over rester av husene og gatene som ble revet i forbindelse med

byggingen av festningen, ble de presentert som kulturminner og symboler på undertrykkelse fra den spanske stat sin side (El Born). De arkeologiske restene av husene i Barcelona blir kulturminner skapt av regionalismebevegelsen for å minne om lidelser og overgrep mot dem.

I Catalonias tilfelle ser man en regionalismebevegelse i opposisjon mot staten, som skaper sine kulturminner i opposisjon mot en undertrykker. Dog er ikke all regionalisme i opposisjon mot en stat. På 1800-tallet kunne regionalisme vel så lett være en videreføring av statstanken. Man kunne finne styrke i nasjon og kulturarv, for så å forlenge den til å inkludere større eller mindre regioner. Staten og regionen kunne da hente styrke i hverandre (Niemi, 2004, S. 178). Nordiska museet blir med det et av de fremste eksemplene på en pan-skandinavisk institusjon som både innehar en nasjonal statlig- og transnasjonal-regionalfunksjon.

4.1.2. Transnasjonal regionalisme

I en transnasjonal region vil det nasjonale referere til de territoriale, sosiale og kulturelle aspektene av en nasjonalstat (Kearney, 1995, S. 548). Det er et element av kulturell bevegelse på tvers av nasjonalstaters grenser i en transnasjonal region. Dette skaper nettverk med stor grad av fysiske, følelsesmessige og økonomiske bånd på tvers av nasjonalstaters grenser (Pablo et al., 2015, S. 488). For å opprettholde en transnasjonal regional identitet er det derfor behov for åpenhet for å overkomme kulturelle utfordringer i de involverte områdene (Solli, 2004, S. 25).

Å bygge regioner, transnasjonale så vel som kommuner og fylker, er et samarbeidsprosjekt mellom befolkningens interesser, politiske situasjoner, økonomiske forutsetninger og kulturelle prosjekter, samt fortiden (Prokkola, Zimmerbauer, & Jakola, 2015, S. 105-106). Å finne et felles standpunkt, som deltagerne kan støtte opp om, blir sentralt. Forhistorie, kulturarv og kulturminner er sentrale i denne prosessen, og kan dermed stå som symboler som deltagerne kan gjenkjenne seg i (Mjærum, 2008, S. 14). Fortiden kan ligge som en base i dannelsen av regionene, men det er viktig å vite at det som anses viktig for en region, er noe man har utvalgt til å være viktig for regionen. Bruk av fortid for å skape verdi og identitet for en region er et politisk valg og dermed en politisk konstruksjon. Tanken om at fortiden og det moderne samfunnet er uløselig knyttet sammen er dermed også en politisk konstruksjon (Tučková, S. 2). I denne politiske prosessen kan museer tre frem som sentrale aktører (Tučková, S. 6)

4.1.3. Pan-skandinavismen, en transnasjonal regionalismebevegelse

I denne avhandlingen blir etableringen av Nordiska museet og Artur Hazelius sitt virke diskutert ut fra den transnasjonale regionalismebevegelsen pan-skandinavisme. På kontinentet var det lignende bevegelser som den pan-germanske bevegelse som førte til samlingen av det tyske keiserriket. Pan-skandinavisme utviklet seg fra en bevegelse som søkte politisk samling i Norden, til å arbeide mot økt kulturelt felleskap. I forbindelse med casen vil det være interessant å se hvordan den pan-skandinaviske bevegelsen bidro til å skape en skandinavisk kontekst som kulturminner og kulturarv kunne tolkes inn i. Dette være egne kulturminner som ikke lå i nasjonalstatens sfære, eller i større grad kulturminner som staten også hadde en egeninteresse i.

Elvander har hevdet at den pan-skandinaviske bevegelse i de nordiske landene springer ut av den liberale kulturnasjonalismen på 1800-tallet. Fokuset på kultur og språk i Norden malte et bilde av et felleskap, en Nordisk tolkningsramme for de skandinaviske nasjonene. Den kulturelle likheten gjorde Nordens medlemmer til en felles nordisk kulturnasjon (Elvander, 1961 (2008), S. 366-367). De enkelte staters nasjonale program kunne åpnes mot dette gjennom den liberale politiske bevegelsen. Pan-skandinavismen ble da ikke en konkurrent til nasjonalstatene, men kunne gå inn i det nasjonale prosjektet og bli en del av nasjonsfølelsen uten å være anti-nasjonal (Adriansen, 2015, S.12). Som eksempel ser vi i Sverige en åpenhet i den liberale politiske bevegelse som åpnet for svermeri med en pan-skandinavistisk tanke (Galaen, 2011, S. 185; Sörlin, 1998, S. 32). Man fokuserte på den felles historie, det like

språket, skikker og den innbilte, kulturelle homogeniteten mellom landene (Nilsson, 1996, S. 33; Wedendal, 2015, S. 6)

Pan-skandinavismen frem til 1864 har blitt kalt den politiske skandinavismen (Hemstad, 2008, S. 20). Den var sterkt forankret i de intellektuelle miljøene, da særlig studentmiljøene i blant annet København, Uppsala og Lund. Den fant også støtte i kongemakten med støttespillere i både Oscar 1, Carl 15. og Oscar den 2. av Norge-Sverige, og Fredrik 7. av Danmark (Adriansen, 2015, S. 11; Bomann-Larsen, 2002, S. 16; Kjøedt, 1916, S. 13).

Elvander har hevdet at ved Norge-Sveriges unnløstelse i å komme danskene til hjelp i 1864 gikk pan-skandinavismen over til å være fokusert om unionen mellom Norge og Sverige, heller enn et helhetlig Norden (Elvander, 1961 (2008), s. 375-376). Kulturfokuset til pan-skandinavismen fortsatte derimot å bestå på tross av dens politiske fall. Som eksempel og symbol på kulturfokuset til den kulturelle pan-skandinavismen kan vi se Artur Hazelius og Nordiska museet, men også Oscar 2. sin samling av hus på Bygdøy.

Figur 8. Gol stavkirke på Norsk Folkemuseum. En av bygningene Oscar 2. fikk flyttet hit. (Foto: Theodor Lothe Bruun)

Ved å åpne sin private samling med hus fra bondekulturen i Norge for offentligheten kan det hevdes at Oscar 2. forsøkte å sikre seg en plass i den norske nasjonalismen. Det kan også tenkes at han gjorde det for å styrke forholdet mellom unionspartnerne. Disse bygningene blir oftest tolket inn i et norsk nasjonalistisk perspektiv, og det har blitt hevdet at denne samlingen bidro til å skape det norske selvbildet innen nasjonalismen under romantikken (Grimstad, 2015). De er derfor kulturminner med en nasjonal forankring. Samtidig som et ledd i Oscar 2. unionspolitikk, og med en unionsvennlig pan-skandinavisme, kan forsøket med å styrke den norske identiteten i kongens bilde bidra til å fremme fellesskapsfølelsen mellom likeverdige medlemmer i unionen (Norsk Folkemuseum). Husk Oscar 2. sitt valgspåk frem til unionsoppløsningen var «Brödrafolkens väl» (Kungahuset). Det har også blitt hevdet at Oscar 2. var en ivrig pan-skandinavist og deltager i den politiske pan-skandinaviske bevegelse på midten av 1800-tallet (Bomann-Larsen, 2002, S. 16). Bygningene kan da sees på som kulturminner skapt både for den norske nasjonalismen, men også pan-skandinavismen.

Oscar 2. opptrer i tillegg i forbindelse med byggingen av Nordiska museet sin bygning på Leijonsläten på Djurgården i Stockholm. I og med at bygningen var planlagt bygget på kongelig grunn trengtes kongelig godkjenning til bygningen. Ved å gi sin tillatelse til dette, støttet derfor Oscar 2. en institusjon som i sitt navn var nordisk (Stavenow-Hidemark, 1998, S. 89). Dermed kan man hevde at Nordiska museet fikk en tillatelse fra den øverste, symbolske, myndighet til å fortsette sitt både nasjonale og nordiske virke.

Figur 9. Oscar 2. Unionskonge og pan-skandinavist. (Foto: Lars Larson. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Porträtt_av_Oscar_II_i_amiralsuniform._1900-1907._Foto_Lars_Larsson..jpg)

Tiden etter 1864 er den kulturelle pan-skandinavismens tid. Det politiske målet var ikke lenger en samling av Norden i en nasjonalstat. Fokuset lå nå på det kulturelle samarbeidet i Skandinavia, og da bevisstgjøring av den felles kulturarven (Hemstad, 2008, S. 22). Det politiske nasjonsfokuset lå nå på samhold i unionen mellom Norge og Sverige (Elvander, 1961 (2008), S. 375-376). Flere av deltagerne i denne kulturelle pan-skandinavismen hadde sin bakgrunn fra studentmiljøet og studentmøtene under den politiske pan-skandinavismen. De hadde, som Artur Hazelius, skaffet seg et stort skandinavisk nettverk som de nå benyttet seg av (J. Berg & Nyström, 1998, S. 55). Det var interesse for det fornordiske, og felleskapet mellom beboerne i Norden (Nyström, 1998, S. 60). Forskjeller mellom folk i de forskjellige regionene i Norden ble hyllet som nyanser innen pan-skandinavismen, knyttet opp mot naturen og miljøets forskjellige begrensninger, så vel som kulturelle forskjeller som følge av kontakt med andre nasjoner og kulturer (Sörlin, 1998, S. 28). Nordiska museet og Artur Hazelius trer frem i tiden som sentrale aktører og eksempel på et kulturelt fokusert pan-skandinavisme. Her er Skandinaviska-etnografiska samlingen og Nordiska museet etter min mening de tydeligste eksemplene på Artur Hazelius sitt syn på pan-skandinavismen. Institusjonen han skapte forsøkte å belyse folkekulturen i de nordiske landene som likeverdige, beslektede kulturer. Han ønsket å bevisstgjøre verdien av folkekulturen, da spesielt bondekulturen, og likhetene mellom landene i Skandinavia. Alt dette i tråd med den kulturelle pan-skandinavismen, som han var en del av.

4.2. Artur Hazelius og hans tidlige pan-skandinaviske arbeid

Tradisjonelt har Artur Hazelius sitt virke blitt kalt et svensk nasjonalprosjekt (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 18). Det har dog vært tendenser i nyere forskning til å fremme de pan-skandinaviske i Artur Hazelius sitt verk (Eksempelvis de Groff, 2012). I dag trekkes også Artur Hazelius sin aktiviteter som student frem, både i sin avhandling og deltagelse i skandinavistiske studentmøter, samt hans brede interesse og samlerfelt (J. Berg & Nyström, 1998, S. 55). Det siste har blitt sett på som både et svensk samlerprosjekt og et nordisk, alt etter hvilket grunnsyn som presenteres.

Angående Artur Hazelius er det nå på sin plass å påpeke at Artur Hazelius selv etterlot seg få skrifter som fortalte om han selv som person, eller hans fremtidsplaner. Han var ivrig etter å promotere sine prosjekter, men var også ganske utydelig på den fulle rekkevidden av sine visjoner. Dette kommer jeg tilbake til. Det som er må nevnes her er at på grunn av utydelighetene og på grunn av uklarhetene rundt Artur Hazelius som person, er han blitt sterkt fortolket i ettertid.

Figur 10. Tema for Artur Hazelius sin magistergrad.
(Bilde: W. G. Collingwood.
Hentet fra:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Stranger_at_the_Door.jpg)

Artur Hazelius sitt virke har utgangspunkt i språkarbeid. Han avla sin magistergradsavhandling om Håvamål i 1860 (J. Berg & Nyström, 1998, S. 55; ; Wolf, 1996, S. 52). Karrieren startet med arbeid med rettskrivingsreformen av 1869-1871 og arbeid med *Läsebok för folkskolan* (1968) med F. F. Carlson som redaktør og hans egen utgivelse *Fosterländsk läsning för barn och ungdom* (1868). Ved *Läsebok för folkskolan* gjorde Hazelius brorparten av arbeidet og hadde hovedansvar for det nordiske materialet (Sörlin, 1998, S. 24; Wolf, 1996, S. 51). Hazelius var en forkjemper for et mer moderne svensk språk med fokus på det norrøne utgangspunktet, samtidig som det skulle være enkelt og klart for svensker flest. Han var en forkjemper for det kontroversielle utgangspunktet at det svenske skriftspråket burde samsvares med de nordiske landene. Dette utgangspunktet finner man ved den samnordiske språkkongress i Stockholm i 1869 hvor Hazelius ble utnevnt til sekretær (J. Berg & Nyström, 1998, S. 55; Wolf, 1996, S. 52). Her forsøkte man å finne en felles nordisk utgangspunkt i språkspørsmål, blant annet bruk av de særnorske bokstavene Æ og Å (Bomann-Larsen, 2002, S. 56). Resultatet av rettskrivningsreformen var et skritt i nordisk retning, men ikke like radikalt som hva Hazelius argumenterte for. For Artur Hazelius førte hans engasjement for å gjøre det svenske språket

mer likt dansk og norsk til at han ble dekkreditert som språkmann/forsker (Wolf, 1996, S. 52). Han trengte å skifte beite.

Artur Hazelius gikk fra språkforskning til folkloristikk. For Hazelius var dette et logisk steg, i og med hans store interesse for nordisk kultur og historie. Dessuten var han som person opptatt av tradisjoner, men levde i en verden i stadig forandring. Han opplevde at bondekulturen på bygdene og tradisjonell materiell kultur med mange lokale særpreg ble utkonkurrert av moderne homogene industrivarer (Nyström, 1998, S. 60-61). Som en motreaksjon mot dette ble den svenske Fornminnesföreningen stiftet i 1869 med Artur Hazelius som en av stiftelsesmennene. Denne foreningen trakk til seg mennesker fra museer, forskning og andre aktuelle fagfelt, samt andre som hadde interesse for forhistorien (Nyström, 1998, S. 61; Svenska fornminnesföreningen). Foreningen hadde som mål å styrke svenske fornminner og folkeminner, samt overlevninger av kulturhistorisk og kunstnerisk interesse. På årsmøtet i Växjö i 1-3 juni 1870 hevdet Hyltén-Cavallius at grunnen til å ta vare på forhistorien og folkeminner, var å styrke den moderne folkeopplysningen, kunsten og forskningen med et fundament av nasjonal historie, myter og tradisjoner. Dette var nasjonale grunnsteiner som kunne bidra til ny utvikling, innen forskning og kunst, som hentet inspirasjon fra "vårt gammalnordiska kulturliv" (Nyström, 1998, S. 62). Igjen ser man hvordan det nasjonale arbeidet bygger på en idé om pan-nordiske kultursammenhenger.

4.3. Navnet Nordiska museet

Artur Hazelius sin overgang fra språk til materiell folkekultur førte til opprettelsen av Nordiska museet. Det er på tide å se nærmere på navnet på samlingen, først Skandinaviska-etnografiska samlingen, så senere Nordiska museet. Navnet forteller om visjoner for museet, og da videre visjonene til Hazelius selv. Hazelius kunne ha kalt museet svensk, noe som hadde vært naturlig all den tid museet ligger i Stockholm. Han fremhevet derimot det skandinaviske og nordiske. Dette speiler hans visjon for museet som et museum for hele Norden. Dette er en klart og tydelig utsagn fra Hazelius om betydningen for det

Figur 11. Nordiska museet. Skilt og bygning. (Foto: Theodor Lothe Bruun)

nordiske materiellet for museet (Nordiska museet). I tillegg speiler navnet den liberale pan-skandinavismen fra Hazelus' studentdager. Skal man være kritisk kan man hevde at navnevalget er av pragmatiske årsaker for å øke potensielt økonomisk nedslagsfelt for museet, eller utvide materialgrunnlaget. Slike utsagn kan man se blant dem som har forsøkt å forsvenske Hazelius i ettertid. Dog har flere, blant annet Sörlin og Nordiska museet selv, fremmet den pan-skandinaviske innflytelse på Artur Hazelius som en viktig og avgjørende grunn til navnevalget. Sörlin hevder navnet ikke er valgt ut fra kun pragmatisme og forsøk på å styrke båndet til unionspartneren Norge, men i større grad et genuint ønske om att «låta museet manifestera ett kulturellt och historiskt sammanhang som Hazelius upplevde som reellt» (Sörlin, 1998, S. 32).

Figur 12. Kulturminner med symboler. Kong Harald Hårfagres gravmonument og steinkors fra vikingtiden. Viktige symboler både for Haugalandet og Norge. Slike symboler var viktige i identitetsdannelse og kulturarvsbruk på 1800-tallet. (Foto: Theodor Lothe Bruun)

4.4. Kulturminner som symboler

Kulturminner er den fysiske manifestasjonen av kulturarv, og da videre en gitt kultur. Måten man oppfatter kulturer på endrer seg med tiden, og skal man studere en transnasjonal regionalismebevegelse sin kulturarv og kulturminnebruk må man se den ut fra sin samtid. Fokuset i casen; pan-skandinavismen, Artur Hazelius og Nordiska museet, er satt til siste halvdel av

1800-tallet. Det er derfor viktig å forstå kultur synet på den tiden, for å gi en brukbar forklaring på tolkningen av materialet.

Anthony P. Cohen har kort oppsummert endringer i synet på kultur. I utgangspunktet ble kultur tolket som en deterministisk handlingsmåte. Kultur var noe som dannet rammer for et individs oppførsel og tanker basert på et arvet sett med kulturelle verdier som språk, teknologi og den delte kulturelle utøvelsen i samfunnet (Cohen, 1993, S. 195). Deretter fulgte en periode hvor kultur ble sett på som en samlebetegnelse for elementer som påvirket de mer delikate sidene av samfunnet. Da Cohen skrev sin artikkel på 90-tallet, anså man kultur som mer løst knyttet til hva som får en person til å handle og hvordan de tolker verden rundt seg. Det er mye mer individuelt, og fokuset er mer på hvordan mennesker er forskjellige enn hvordan de er like. Med andre ord er kultur noe individet oppfatter, tolker og reforhandler

med seg selv og omverden (Cohen, 1993, S. 195-196). Vi er i dag mye mer påvirket at dette kultursynet som Cohen presenterer enn det første som var mer dominerende i Artur Hazelius sin tid.

Hva så med materiell kultur og kulturminner? Materiell kultur og kulturminner er symboler. Cohen trekker frem betydningen av disse symbolene som objekter som kan fenge brukeren av dem, både den aktive bruker og den passive mottager. Det er da viktig at symbolene som skal inneholde en mening, ikke inneholder for mye mening. Symbolene er mest effektive når de er diffuse. For klart definerte betydninger av symbolet kan gjøre symbolet irrelevant, eller appellerer til for få brukere av symbolet til å ha en effekt (Cohen 1993, S. 196). Denne diffuse bruken av symboler gjør videre at samme symbol kan gis forskjellige og til tider motstridene meninger. Kulturminner knyttet til en transnasjonalbevegelse må da være klare nok til at de kan inngå i den transnasjonale bevegelsen. I eksempelet med pan-skandinavismen må de kunne bidra til å fremme det fellesnordiske. Samtidig må de være diffuse nok til at flest mulig kan akseptere dem som kulturminner. For å få størst mulig forankring er det da smart at

kulturminnet også kan presenteres i et nasjonalt statlig lys. Ta eksempelet i innledningskapittelet om vikinghjelmen: Gjermundbuhjelmen. Denne hjelmen er et klart materielt symbol og kulturminne over vikingtidskulturen. Plassert som den er i kulturhistorisk museum i Oslo er den et symbol på nasjonalstatens forhistorie. Samtidig, i en videre tolkning, er den et symbol på felleskapet for alle som føler en tilknytning til vikingtidskulturen. Hvis pan-skandinavismen fremmer vikingtidskulturen som en fellesnevner for Nordens fortid, vil hjelmen da også kunne skape, samt finne, forankring her. Dette er et tenkt eksempel, da vikingtidskulturen sjeldent trekkes frem i 1800-tallets pan-skandinaviske bevegelse.

Figur 13. Gjermundbuhjelmen. (Foto: John Erling Blad. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vikinghelm_Gjermundbu.jpg)

Den pan-skandinaviske bevegelsen, representert ved Artur Hazelius og Nordiska museet holdt et stort fokus på hverdagsobjekter. Dette kan knyttes opp mot tanken om at hverdagsobjekter fra eksempel bondekulturen sto under press fra den begynnende global-industrielle kultur (MacLeod & Payne, 1994, S. 402). Det innsamlede materialet får en verdi gjennom så vel fysiske attributter, men også hva de representerer (Dalsgaard, 2005, S. 9). Bondekulturen blir

da satt opp mot industrikulturen og tillagt en større verdi enn industriproduktene. Den kulturelle forskjellen dette utgjør blir fremdyrket og fremhevet som identitetsmarkører (Dalsgaard, 2005, S. 78). Bondekulturen blir da et symbol på en forsvinnende kultur, ikke bare i Sverige, men også i Norden generelt. Den nordiske konteksten må forstås ut fra at det var en helhetlig kultur som Artur Hazelius mente var i ferd med å forsvinne. Derfor var innsamling og bevaring av den viktig (Nyström, 1998, S. 65-66). Da blir bondekulturen og objektene herfra symboler på den helhetlige nordiske kultursfære. Hazelius følte unektelig en tilknytning til bondekulturen og landsbygda. Han tilbrakte mye av sin fritid på den svenske landsbygda, da spesielt Dalarna, hvor han hadde tilbrakt deler av sin oppvekst (Bergman, 1998, S. 72; Bringéus, 1972, S. 7).

Artur Hazelius mente at den nasjonale kulturarven fra bygdene burde vær tilgjengelig for menigmannen. Det burde derfor presenteres i byene på lik linje med andre nasjonale institusjoner (Stavenow-Hidemark, 1998, S. 46). Han var en forkjemper for å fremme den lokale materielle kulturen, på samme måte som den antikvariske forhistoriske kulturen. Dette synet på verdien av etnografiske kulturminner var en relativt ny tanke. Generasjonen før Hazelius hadde således et annet kultursyn, eksempelvis Johan Sebastian Welhaven. Welhaven mente at museumsgjenstander skulle være «materielle bindeledd til den stolte fortid» (Eriksen, 2009, S. 61). Idealet var den hellenistiske/romanske kulturen som det den lokale materielle kulturen ble vurdert opp mot. Nordisk materiell kultur og nordiske kulturminner oppfylte ikke Welhavens ideal, og dermed ikke like viktig å bevare. Noen eksempler, som sagalitteraturen kunne utgjøre et bindeledd mellom samtiden og en tenkt storhet i fortiden, men den kunne ikke måle seg med det hellenistiske eller romerske materialets estetiske verdi (Eriksen, 2009, S. 61). Dette kan muligens bidra til at man ikke så det store potensialet i vikingtidskulturen utover sagalitteraturen i den tidlige pan-skandinaviske bevegelsen. Dette var dessuten før de senere så spektakulære funnene, som Osebergskipet, ble funnet.

Etnografisk materiale ble ikke tillagt samme verdi hos Welhaven og hans samtidige. Welhaven blankt ut aviste den etnografisk materielle kultur sin betydning i 1833 (Eriksen, S. 72). Denne verdien fikk dog det etnografiske materialet i Hazelius sin generasjon. Nå ble det etnografiske materialet og den materielle kulturen i perioden etter sagatiden tillagt større verdi. Det var nå en verdifull gjenstandskategori (Eriksen, 2009, S. 72).

4.4.1. Artur Hazelius og Skandinaviska-etnografiska samlingen

Artur Hazelius sitt samlervirke begynte sommeren 1872 da var han på besøk i Siljansbygden i lag med sin kone Sofia. Her begynte han å samle inn den lokale materielle folkekulturen, først og fremst folkedrakter (Stavenow-Hidemark, 1998, S. 48). Han oppfattet situasjonen som at siste rest av den lokale folkekulturen holdt på å forsvinne (Bringéus, 1972, S. 7). Det å samle var normalt blant bedrestilte borgere på 1800-tallet. De fleste samlingene var mindre private samlinger, og det var også flere som åpnet sine samlinger for offentligheten, blant annet Christian Hammer. Dog ble mange av samlingene etterhvert donert til staten og integrert i allerede offentlige samlinger (Stavenow-Hidemark, 1998, S. 46-47). På sett og vis var dermed Artur Hazelius sitt samlervirke typisk for tiden (Bringéus, 1972, S. 30). Han interesserte seg også for kulturhistoriske artefakter og nordisk språk. Noe som skilte han ut fra andre samtidige samlere, var hans brede interessefelt og kombinasjon av hans kulturhistoriske og antikvariske interesse med samtidens nasjonalbyggningsprosjekt (Sörlin, 1998, S. 24). Man kan i utgangspunktet se Hazelius samlervirke ut fra tradisjonell antikvarisk samlervirksomhet. Dog utviklet samlingen seg til en privat offentlig institusjon. Dette gjør Hazelius unik.

Fredag 24. oktober 1873 ved middagstid åpnet Arthur Hazelius dørene til Skandinaviska-etnografiska samlingen i Drottninggatan 71 A i Stockholm. Her var det syv rom med interiør og utstilte objekter, og utstillingen ble raskt ansett som en suksess. En viktig grunn til dette var at Hazelius hadde lyktes med sitt pedagogiske mål om å presentere materialet helhetlig og troverdig. Hans budskap om verdien av bondekulturen ble oppfattet av de besøkende. Han nådde dermed også sitt mål om å validere de forskjellige bygdesamfunnene han fremstilte ovenfor publikum (Nyström, 1998. S. 53-54). Videre var valget om å plassere Skandinaviska-etnografiska samlingen i en sentral gate i Stockholm et bevisst valg av Artur Hazelius. Det etnografiske materialet fra bondekulturen og det nordiske felleskapet, ble dermed tilgjengeliggjort for publikum på lik linje med andre nasjonale statlige institusjoner (Nyström, 1998, S. 60). Denne regionale

Figur 14. Tegning av utstillingen i Skandinaviska-etnografiska samlingen. (Tegner: ukjent. Hentet fra: <http://www.stockholmshistoria.com/?p=990>)

strategien, som del av nasjonsbyggingsprosessen, samtidig som han fremmet den nordiske kulturen, anså han som en god parallell til de nasjonale institusjonene som dominerte Stockholm (Nyström, 1998, S. 60).

4.5. Nordiska museet som svensk og pan-skandinavisk institusjon

Skandinavisk-etnografisk samling, og fra 1880, Nordiska museet, har bidratt til å samle inn, bevare og forvalte folkekulturen i de nordiske landene. Det har da vært både en viktig nasjonal svensk institusjon, så vel som en viktig pan-skandinavisk kulturarvinstitusjon. Utfordringen for den transnasjonale regionale kulturarv er at det er få kulturminner som er utelukkede transnasjonal-regionale. De fleste inngår gjerne i statlige formasjoner. Dette er det neste store temaet som trengs å diskuteres.

Nordiska museet sitt motto er «Kjenn deg selv». Dette er en oppfordring til den besøkende. En oppfordring om å se inn i seg selv, og søke selvinnsikt når de besøker museet. Gjennom museets samlinger få kjennskap til seg selv og sin historie. Hvilken historie? Den svenske? Den skandinaviske? Den nordiske? Dette er et spørsmål som har blitt diskutert mye.

Guttormsen (2003) har hevdet 1800-tallets nasjonalismen var nært knyttet til tanken om etniske nasjoner, noe som han videre hevder har endret seg frem til i dag, med våre multietniske nasjoner. Dette gjør at museer som ble etablert med utgangspunkt i tanker om det nasjonale på 1800-tallet, hadde et annet nasjonsfokus enn dagens nasjonalt fokuserte museer (Guttormsen, 2013, S. 64). Nordiska museet med fokuset på både det svenske og det pan-skandinaviske skiller seg ut i denne sammenhengen.

Nordiska museets mål er i henhold til formålsparagrafen fra stiftelsesmøtet i 1880, at museet: "skall vara ett hem för minnen, framför allt ur svenska folkets liv, men även ur andra folks, som med det svenska äro befryndade." (Nyström, 1998, S. 64). Dette sitatet er lett å se i et nasjonalistisk lys. Det er derfor viktig å forstå hvordan Artur Hazelius tenkte omkring det nasjonale. Dette er ifølge Galaaen en del svensk selvnasjonalisme og en bit pan-skandinavisk transnasjonal regional idé (Galaaen, 2011, S. 185). Sörlin mener denne svenskheten ikke var en svenskhet som den norske norskheten er norsk: svenskenes svenskhet var mer åpen, noe institusjoner som Skansen og Nordiska museet bidro til (Sörlin, 1998, S. 30 + 32). I Sverige var det nasjonale fokuset på idéen om folkesjelen i mye større grad enn nasjonalstaten (Bjørnholt, 2005, S. 11). Ved å kombinere fokuset på det svenske nasjonale og det pan-skandinaviske, styrket Nordiska museet begge sidene (Sörlin, 1998, S. 37). Wedendal (2015) har hevdet at for Artur Hazelius var det ikke noe skille mellom pan-skandinavismen og det

svenske. Når Artur Hazelius snakket om det nasjonale og fedrelandet, kunne det likeså godt være snakk om hele Skandinavia, så vel som Sverige. Dette på grunn av at nasjon på 1800-tallet ikke nødvendigvis trenger å bety nasjonalstat, men kan vel så gjerne ha vært et kulturelt felleskap, en kulturnasjon (Wedendal, 2015, S. 23-24). I et liberalt perspektiv på pan-skandinavismen kunne man ved å fokusere på Skandinavia som et kulturelt felleskap hevde at dette var en kulturnasjon. Dette bygger på den liberale pan-skandinaviske bevegelsen som hadde gjort seg gjeldene i Artur Hazelius sine studieår under den politiske pan-skandinavismens gullalder på midten av 1800-tallet (Elvander, 1961 (2008), S. 366-377). Dog skal det nevnes at Artur Hazelius har snakket om både den svenske nasjonen og det pan-skandinaviske felleskapet. Det er derfor flere uklarheter og usikkerhet angående hva Hazelius faktisk mente på dette feltet.

Ifølge Niemi (2004) er ikke region- og nasjonsbygging nødvendigvis motsetninger, men noe som kan bidra til å styrke hverandre og hente ut mening fra et felles materiale (Niemi, 2004, S. 178). Spesielt i den svenske liberale kulturnasjonalismen var det en åpning for pan-skandinavisk svermeri (Elvander, 1961 (2008), S. 366-367; Sörlin, 1998, S. 32). Dette gjorde at Nordiska museet som pan-nordisk kulturinstitusjon kunne vokse frem samtidig som det ble sett på som en svensk kulturinstitusjon. Denne dualiteten var tydeligere før, men har blitt svekket. For å forstå styrken som lå i Nordiska museets virke som institusjon, må man forstå museet opp mot tiden.

Nordiska museets virke, som en stiftelse, tok del i den borgerlige offentligheten på 1800-tallet som fokuserte på teater, museer, gallerier og jubileumsutstillinger. Her ble disse institusjonene brukt aktivt i å forme tanken om offentligheten (Guttormsen, 2013, S. 67). Deltagerne var samfunnets borgerskap. Det var det man i dag kaller assosiasjonsoffentlighet, dvs. at borgerskapet skulle ta vare på felleskapets interesser gjennom frivillige sammenslutninger (Eriksen, 2009, S. 53). De borgerlige medlemmene av samfunnet støttet opp om institusjoner og bidro økonomisk og med arbeidskraft. Dette skapte en tett forbindelse mellom institusjoner og borgerskapet, og den offentlige sfære ble skapt i forholdet mellom dem og

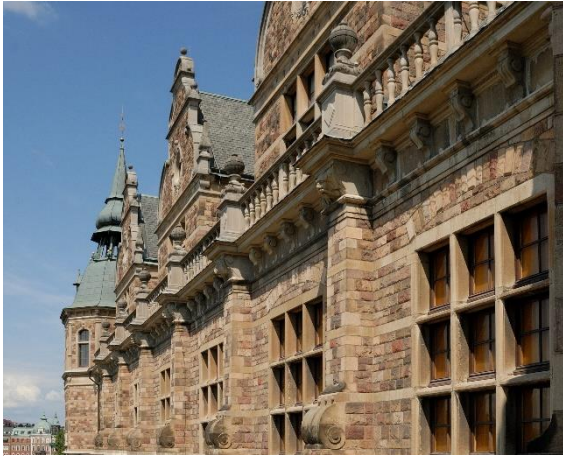
Figur 15. Stockholms borgerskap. En viktig gruppe for Nordiska museet. (Foto: Kungsträdgården (1896) av Victor Andréén. Hentet fra: https://sv.wikipedia.org/wiki/Stockholms_historia#/media/File:Blanch%27s_caf%C3%A9_2.jpg)

således på privat initiativ. Museene ble dermed en viktig aktør i samfunnet (Eriksen, 2009, S. 53). Det er i denne sfæren av private borgerlige medlemmer av samfunnet som Nordiska museet fant sine støttespillere ved opprettelsen av Skandinavisk-etnografisk samling, og senere Nordiska museet.

4.6. Bygningen

I bygningens blanding av svensk og dansk arkitektur kan man ane tanken om det fellesnordiske. Nordiska museet har gått fra å være et nordisk fokusert museum til i dag å være et svensk nasjonalmuseum. Bygningen fremtrer som en fusjon mellom den svensk nasjonale tanke kombinert med en pan-nordisk visjon. Arkitektonisk er bygningen hovedsakelig dansk renessansestil. Samtidig huser den en samling som skal fremme fedrelandskjærlighet hos den besøkende. Bygningen blir dermed i seg selv et kulturminne som kan fungere like bra som et nasjonalistisk kulturminne, så vel som et nordisk.

Bygningen er en konstruksjon spekket av symboler og symbolikk. Dette for å fremme tanker og opplevelser hos de besøkende. Bygningens arkitekt I.G. Clason og Artur Hazelius jobbet veldig tett og med en felles visjon for bygningen. Dermed ser man klart Artur Hazelius sin visjon for museet i bygningen. Når det er mange klare pan-skandinaviske elementer i bygningen, underbygger derfor bygningen museet som en pan-skandinavisk institusjon (Wedendal, 2015, S. 17). Motsatt har Bringéus fremmet tanken om at bygningen spiller på de nasjonale følelsene som man ønsket å fremme hos de besøkende (Bringéus, 1972, S. 11). Dette har Svensson senere underbygget ved å påpeke ønsket om at besøkeren skulle få respekt for fedrelandets historie og materialet man fikk presentert i museet (Svensson, 2015, S. 19). Dermed har bygningen et visst disiplinerende preg som henviser til at besøkende skal få respekt for organisasjonen som holder til i bygningen (Dumas, 2015, S. 530).

Figur 16. Utsnitt av Nordiska museets fasade. Vasa-arkitekturen bidrar med kalksteinsmaterialet, mens bygningen fremtrer stilistisk som dansk renessansearkitektur. (Foto: Peter Haas. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nordiska-museet_Stockholm-Fassadendetail-DSC_0087w.jpg)

Alt i 1877 ble det opprettet et fond for byggingen av Nordiska museet (Stavenow-Hidemark, 1998, S. 89). Bygningen sto først ferdig i 1907 (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 15; Silvé, 2008, S. 9). Bygningens fasade treer tydelig frem som formidler av fellesnordisk tanke (Wedendal, 2015, S. 21). Nordiska museet sin bygning er oppført i dansk renessansetid, blandet med svensk Vasa-arkitektur (Stavenow-Hidemark, 1998, S. 91). Dette var i hvert fall grunntanken bak arkitekturen, men de fleste svenske Vasa-arkitektoniske elementene, som de

store rundtårnene, var planlagt til den delen av bygningen som ikke ble oppført (Wedendal, 2015, S. 21). Ifølge Stavenow-Hidemark (1998) har Ragnar Josephson hevdet at bygningen, med en kombinasjon av dansk og svensk renessansetil ville bli en arkitektonisk manifestasjon av den pan-skandinaviske tanken (Stavenow-Hidemark, 1998, S. 94).

Dansk renessansetil som er den mest dominerende arkitektoniske stilen av Nordiska museets sitt bygg, er preget av en blanding av gotisk form, spesielt på gavlene, og elementer fra klassisk arkitektur som søyler og pilastre (halvsøyler), med teglstein som foretrukket materiale. (Kiran & Storsletten, 2013a). Denne perioden varte fra reformasjonen frem til 1660-tallet og hentet stor inspirasjon fra den nederlandske renessansearkitekturen. Blant de mest typiske bygningene i denne stilen er Kronborg slott, Tygård og Rundetårn i Trinitatis kirken i København (Kiran & Storsletten, 2013a).

Figur 17. Kronborg slott. Klare likheter med Nordiska museet. Legg merke til gavlene og toppen av tårnene. (Foto: Ikiwaner. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Helsingor_Kronborg.jpg)

Figur 18. Örebro Slott. Vasastil med runde tårn. (Foto: Aril Vågan. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Örebro_slott_May_2014_01.jpg)

Vasa-arkitekturen er en meget kraftfull renessanse-arkitektur, inspirert av italiensk og da spesielt milanesisk arkitektur (Kiran & Storsletten, 2013b). Det er spesielt her de kraftige rundtårnene trer frem (Stavenow-Hidemark, 1998, S. 94). Kalkstein går igjen i materialvalget i Vasastillen og er en av de tydeligste eksemplene i Nordiska museets bygning på Svensk inspirasjon (Wedendal, 2015, S. 21).

Denne stilarten kom til Sverige på 1570-tallet, og varte frem til midten av 1600-

tallet. Etter hvert som tiden gikk ble nederlandsk og tysk impulser gjeldene. Spesielt mot slutten av perioden (etter 1620) var det tysk og nederlandsk arkitektur som dominerte (Kiran & Storsletten, 2013a, 2013b). Vasastilen fikk en renessanse i årene rundt 1900 (Kiran & Storsletten, 2013b). Dette er tiden hvor Nordiska museet ble bygget.

Carl Milles fikk i oppdrag fra Hazelius om å lage en gipsmodell av en eldre faderlig Gustav Vasa. Dette er ikke dagens statue. I 1924 ble det oppdaget at gipsstatuen var i dårlig forfatning, og det ble vedtatt å bytte den ut. Dermed fikk Nordiska museet den kraftfulle unge Gustav Vasastatuen som står i Almuehallen i dag (Wedendal, 2015, S. 14). Dette skiftet, fra den gamle, trøtte og faderlige statuen, til den unge, mektige, despotiske og kraftige statuen kan kobles til forsvenskningen av museet (Nordiska museet; Wedendal, 2015, S. 21). Man kan si statuen ble transformert fra Gustav Vasa, nasjonens far, til Gustav Vasa, nasjonens beskytter. Videre bygger statuen opp under den svenske nasjonsmyten, ved at eiken som statuen

Figur 19. Gustav Vasa statuen krever din oppmerksomhet når du trer inn i Almuehallen. (Foto: Theodor Lothe Bruun).

er bygget av, kommer fra Rydboholm, Gustav Vasas fødegård. Det skal visstnok være Gustav Vasa som har fått plantet denne eiken (Nordiska museet). Bygningens to sett med nordiske våpenskjold er symboler som peker på den pan-nordiske tanken. Det ene settet er innvendig, vis à vis Gustav Vasa-statuen i hvelvingen du kommer inn gjennom. Det andre settet er to våpenskjold på nord-gavlens ytterside og to tilsvarende på sørgavlen. Våpenskjoldene er av 1800-tallets fire nordiske land: Norge, Sverige, Finland og Danmark (Island var på den tiden en del av Danmark). I disse våpenskjoldene sees intensjonen og ønsket om at museet skulle representere hele Norden. Dette på tross av at det finske materialet var primært fra finner bosatt i Sverige, noe som skyldtes at Artur Hazelius aldri besøkte Finland, eller noen andre deler av det storrussiske riket (G. Berg, 1967, S. 23).

Artur Hazelius hadde på sine mange reiser i Europa hentet inspirasjon til bygningen som skulle huse Nordiska museet. Han hadde et ønske om at bygningen skulle vekke respekt for fedrelandets og Nordens historie (Svensson, 2015, S. 19). Sentralt var tanken om hallbygningen som skulle fungere som en festsal i tillegg til å føre

Figur 20. Et ruvende Nordiska museet. (Foto: Theodor Lothe Bruun)

den besøkende dypere inn i museet. Sörlin har hevdet at denne hallen kan sees på som en referanse til forhistoriens hallbygninger i Norden (Sörlin, 1998, S. 33). Dermed spilte hallen på den felles forhistorien til Norden. Det store rommet som hallen utgjør kan også minne om et kirkerom (Andrén, 1967, S. 32). Rommet, og videre bygningen, er av monumental art og helt i tråd med Artur Hazelius sitt ønske. For ham var det viktig at bygningen skulle være monumental både i seg selv og i forhold til andre bygninger i byen (G. Berg, 1967, S. 24-25). Bygningen skulle da bli en manifestasjon av betydningen til materialet den rommet (Andrén, 1967, S. 42). Dog var det mange kritikere av de tidlige forslagene til museumsbygningen som mente at bygningsforslagenes monumentalitet var uforenlig med det nordiske sinnelag og kultur (Andrén, 1967, S. 34). Resultatet ble dagens bygning.

4.7. Nordiska museets samlervirket

Fett har hevdet at Nordiska museet ifølge Artur Hazelius' ønsket: «skulle ha en samlende betydning for Norden så vel som for Sverige» (Galaaen, 2011, S. 194). For at museet skal ha

denne samlende betydningen for Norden, er det viktig å skape tilhørighet for brukerne av museet. Her er kulturminner et godt redskap for å skape tilhørighet og forankring (Mjærum, 2008, S. 12; Solli, 2004, S. 25). Som en formidler av kulturminner og narrativ har Nordiska museet på lik linje med andre museer en stor tillitskapital hos befolkningen, og dermed et godt utgangspunkt for å gjennomføre sin visjon (Silvén & Björklund, 2006, S. 257).

I Nordiska museets unge år fokuserte man på å reise ut og samle inn objekter for å ta vare på dem for en ukjent og uforutsigbar framtid (Silvén, 2010, S. 141). Det gjaldt å sikre en

Figur 21. Det romantiske bondelandskapet. En fellesnordisk tanke, her i norsk sæter landskap. (Maleri: Andreas Edvard Disen. Bilde i privat eie)

spesifikk bondekulturen som man anså som den eldste og mest ekte (Eriksen, S. 2009, S. 75). For Norge er dette noe spesielt da vi også har en fiskerbonde-kultur langs kysten. At bondekulturen ble trukket frem som den eldste og mest ekte, kan derfor ses som et produkt av påvirkningen fra våre skandinaviske naboer i Sverige og Danmark.

Hvordan den materielle kulturen ble tolket, og hvilket materiale som har blitt samlet inn, har endret seg gjennom tiden. Det materialet som ble samlet inn reflekterer hvilke verdier som ble ansett som viktige, både moralsk og politisk, av samfunnet generelt og oppkjøperne spesielt (Reinius, Silvén, & Svanberg, 2012, S. 97). Både internt i museum, og generelt i samfunnet, er den materielle kulturen sentralt i dannelsen av historie og identitet (Silvén, 2010, S. 140). I og med musenes betydning som aktive debattanter i samfunnet, var de med på å skape hvilke verdier som samfunnet anså som viktige (Eriksen, 2009, S. 52). Dermed kan man skimte en feedback-prosess. Dette påvirket i stor grad narrativet som ble presentert, og videre utstillingsstrategien for den materielle kultur. Dette påvirker igjen hvordan objektet blir oppfattet og hvilke verdier det tillagt (Silven & Björklund, 2006, S. 252-253). Grunnet posisjonen museer har til å fremme en narrativ som kan forme samfunnet, har museet et ansvar som samfunnets «minne» eller hukommelse (Silven & Björklund, 2006, S. 258).

Welhaven presenterte i sin tid en påstand om at materialet i et museum skal fungere «som et materielt bindeledd til den stolte fortid» (Eriksen, 2009, S. 61). En samling som ikke ble fullført i museet, men var med i de opprinnelige planene, var rekker med byster som skulle forestille «de fremste sinn» i Norden, etter inspirasjon fra Walhalla ved Rhinen i Tyskland som hadde lik funksjon for det germanske folket (Stavenow-Hidemark, 1998, S. 92). En annen samling som kan fungere som et bindeledd til den stolte fortid, både nasjonalt og transnasjonalt regionalt, er samlingen av folkedrakter.

4.8. Bunader og folkedrakter

Det å kle seg på en spesifikk måte kan sees på som en erklæring. Dermed blir klær aktive elementer i kommunikasjonen av identitet og andre meninger som brukeren ønsker å fremme (Danielsen, 2007, S. 98). Folkedrakter blir da både inkluderende og ekskluderende. De blir inkluderende ved at de symboliserer en gruppe som man vil tilhøre, og dermed et symbol på den gruppen. I Norden knyttes folkedrakter og bunader til den tradisjonelle drakten som ble brukt av bønder og allmuen frem til førindustriell tid på midten av 1800-tallet (Pedersen), og i deler av Norge inn på 1900-tallet (Nos, 2009). Fremveksten av bunadskulturen ses på som en reaksjon på forsvinningen av de tradisjonelle draktene. Dette har Bjørnholt knyttet til nostalgi for et hjemsted (Bjørnholt, 2005, S. 2).

Bunader og folkedrakter kan inngå i identitetsdannelse (Bjørnholt, 2005, S. 2). De er en del av en gruppes kulturarv, eller i det minste, den kulturarven gruppen har en interesse av å signalisere (Danielsen, 2007, S. 99). Folkedrakter knyttes til tanken om fortiden og kan ha røtter tilbake til forhistorisk tid, avhengig av stedet den kommer fra (Nos, 2009). De kan da bli symboler på et område, hvor brukerne av folkedraktene krever rettigheter eller tilhørighet (Danielsen, 2007, S. 99).

Figur 22. To Norske folkedrakter (Foto: Stein Bruun)

Folkedrakter i Norden er et sterkt forankret i det nasjonale. Tradisjonen med folkedrakter står sterkest i Norge, men er også en del av det nasjonale repertoaret i Sverige og Danmark (Bjørnholt, 2005, S. 2). I Norge er folkedraktene, eller bunadene, forankret i den jevne befolkningen og er dermed et folkelig fenomen. I Sverige og Danmark er folkedrakter i stor grad knyttet til folkedans-miljøer og ses således på som noe for spesielt interesserte (Bjørnholt, 2005, S. 1). Det som er felles er derimot at man ønsker å fremme folkekulturen, og da gjerne bondekulturen (Graden, 2014, S. 347).

Folkedrakter ble på 1800-tallet sett på som et element i vitaliseringen av den nasjonale kulturarv (Bjørnholt, 2005, S. 2). Røttene til folkedrakter ligger i klesmote på 1700- og 1800-tallet, og kan sees på som elementer av de nasjonale strømningene på 1800-tallet. (Bjørnholt, 2005, S. 2; Haugen, 2013, S. 42; Trine, 2016). Ved sitt felles utgangspunkt, og observerbare likheter har de et potensial for å fremstå som en pan-skandinavisk tradisjon. Det skal sies at utover å peke på likhetene i utgangspunktet, kobles de sjeldent til pan-skandinavismen. Det nærmeste man kommer finner man i Artur Hazelius sitt fellesnordiske samlervirke.

Arthur Hazelius ønsket å vekke fokuset på den nære historien og folkekulturen i Norden som han oppfattet var i ferd med å forsvinne (Sörlin, 1998, S. 28). Noe av det første Hazelius samlet inn på hans innkjøpsrunde i Dalarna i 1872 var folkedrakter med tilhørende utstyr. Drakter ble dermed del av Nordiska museets originale bestanddeler og var det frem til draktutstillingen ble tatt ned i 2005 (Bjørnholt, 2005, S. 4). Et eksempel på den sentrale posisjonen drakter hadde var omviserne fra Dalarna som gikk i drakter fra Dalarna, et område Artur Hazelius hentet mye materiale fra (Bergman, 1998, S. 72). Den første oppføringen i museets lister er et draktelement fra Dalarna. Hazelius fokuserte ikke på når draktelementet var fra, men hadde fokus på hvor det var

Figur 23. Omviser på Skansen iført Mora-dräkt, foran hus fra Mora (Foto: Theodor Lothe Bruun)

fra. Dermed bidro han til tradisjonen om å fokusere på stedet drakten var fra og ikke alderen (Haugen, 2017, S. 74). Dette har gått igjen i draktutstillingene ved Nordiska museet (Haugen, 2017, S. 76). Stedsfokuset gjorde seg også gjeldene i Nordiska museums samlervirke i andre nordiske land. Dette førte til at Nordiska museet satt på en større samling med norske folkedrakter og bunadssølv. Dessuten hadde Artur Hazelius gitt klare instruksjoner til sine oppkjøpere om å kjøpe inn tradisjonelle drakter og folkedrakter. For han var dette en sentral gjenstandskategori i samlingen. Hvor representative disse draktene var er åpent for diskusjon, i og med at Hazelius hadde bedt oppkjøperne prioritere ekstraordinære drakter og festdrakter (Graden, 2014, S. 345). Resultatet av Hazelius sin samlervirksomhet av drakter kan sies å være at kravene han stilte til samling og dokumentering av drakter bidro til å definere folkedrakter i Norden og hvilken verdi de hadde for samfunnet. Dermed kan man hevde at Artur Hazelius var med på å forme folkedrakten som vi kjenner dem i Norden i dag (Graden, 2014, S. 347).

I Nordiska museets samling ser man at det i Hazelius sin tid var en visjon om at det pan-skandinaviske materialet var ment for å fremme bevissthet om likhet og felleskap mellom landene, et kulturfelleskap. Det har også vært i Nordiska museets tradisjon å stille ut forskjellige folkedrakter i lag. Dette ser man blant annet i utstillingen «Svenska folkdräkter» (1957-2003) hvor Nylén stilte ut forskjellige folkedrakter fra hele Nordiska museets tradisjonelle samlerefelt sammen. Dermed havnet Norske og svenske folkedrakter i samme utstilling, og dermed videre i en felles kontekst. Det skal nevnes at Nylén ønske var å vise mangfoldighet (Graden, 2014, S. 347; Haugen, 2017, S. 76). Ellers kan man spore tanken om likhet og felleskap gjennom kulturarv mellom de nordiske landene i selve bygningen til Nordiska museet. I dag er ikke kulturarvsbruken i den pan-skandinaviske bevegelsen like utpreget som før. Det er på tide å se på motreaksjonene på pan-skandinavismen.

4.9. Motstand mot transnasjonal regionalisme

Transnasjonal regional aktivitet i kontakt med nasjonalstater vil på et eller annet tidspunkt utløse en reaksjon fra nasjonalstaten. Jeg kommer nå til å se på motstanden mot transnasjonal regionalisme. Hvem som kontrollerer fortolkningsrammene for den materielle kultur, kulturminner og kulturarv, og hvordan dette utarter seg, står sentralt. Innen pan-skandinavismen står Nordiska museet som den eneste leverandøren av kulturminner. Hvem som kontrollerer museets narrativ blir da avgjørende for hele bevegelsen. Det som utløste endringene i museets praksis var Artur Hazelius sin død den 29. mai 1901 (Hillström, 2006,

S. 259). Med hans bortgang oppsto et tomrom i museets organisasjon som ikke én enkel mann kunne fylle. Artur Hazelius sin utpekte arvtaker, sønnen Gunnar, var ikke ansett som moden nok til å overta ansvaret. Museumsbygget var heller ikke ferdig, og ingen plan for inndelingen av det nye utstillingsarealet var utarbeidet. Det ble derfor opprettet en kommisjon for å utrede installasjonsspørsmålet. Ut fra denne kommisjonen oppsto installasjonskonflikten som satt den tradisjonelle fløyen i museet (tradisjonalistene), ledet av Gunnar Hazelius, opp mot den moderne fraksjonen i museet (modernistene). Et av stridsspørsmålene var rollen til det nordiske materialet i museet. Her valgte tradisjonelistene å fortsette og fremme verdien av det nordiske materialet, mens modernistene mente det nordiske materialet var villedende og unødvendig for det svenske materialet (Galaaen, 2011, S. 194-195). Det har blitt hevet at denne striden, sammen med å bli forbigått for stillingen som leder for Nordiska museet var med på å drive Gunnar i graven 26. februar 1905 (Hillström, 2006, S. 260). I tillegg ble utfallet av installasjonskonflikten avgjørende for kulturarvsbruken i pan-skandinavismen. Ved at Nordiska museet ble forsvensket var det ikke lenger mulig for pan-skandinavismen å benytte nasjonale svenske kulturminner eller kulturarv i sin strategi.

4.9.1. Statens mottrekk mot transnasjonal regionalisme

Transnasjonalisme og regionalisme er bevegelser som fokuserer på andre geografiske enheter enn nasjonalstaten. Hvordan denne spenningen arter seg, og hvilke krefter som er motstridene, kan variere i større og mindre grad. Ifølge Niemi har det vært en klar spenning mellom sentralmyndigheter på den ene siden og regioner - både transnasjonale og tradisjonelle regioner - på den andre siden. Denne spenningen har vært nærmest global og universell i nasjoners utvikling (Niemi, 2004, S. 17).

I følge Mjærum har historiske konflikter og uharmoniske linjer blitt tonet ned i den offisielle nasjonale narrativet for å begrense og forminske historiske forskjeller og konflikter (Mjærum, 2008, S. 12). Regionalismebevegelser som ikke fører frem til det nasjonale «målet», kan være en av disse konfliktene som blir dysset ned. Blant norsk arkeologi og nasjonal narrativ blir transnasjonal regionalisme som pan-skandinavisme dysset ned kontra tanken om en norsk utvikling under fremmed styre. Denne utviklingen blir så fremstilt som en vei mot den nasjonale identitet, som krones med 1905 og selvstendigheten som «vi vant» (Solli, 2004, S. 25). Nasjonal forskning i etterkrigstiden har hatt en tendens til å underbygge den nasjonale identiteten og nasjonale myte (Mjærum, 2008, S. 12). Pan-skandinavismen har da blitt malt som en mindre ubetydelig hendelse, dog var det i samtiden en betydelig bevegelse (Hillström,

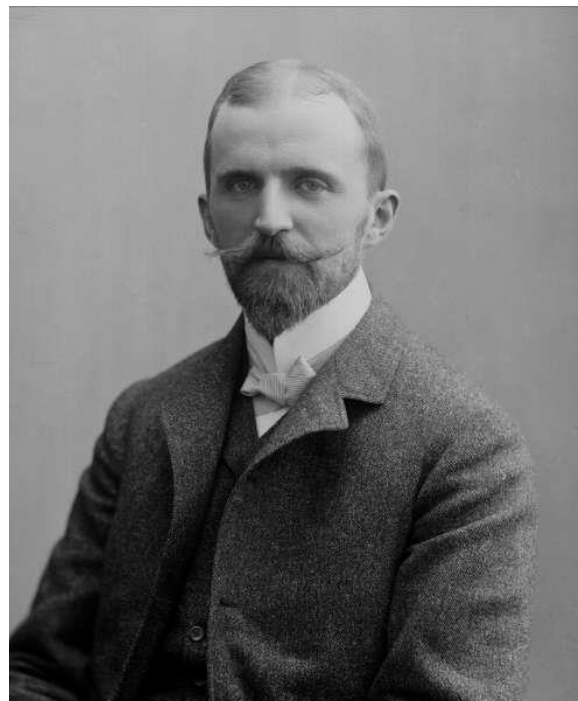
2013, S. 249). Sørbøs artikkel om Grunnlov og skandinavisme, som nærmest har preg av et politisk angrep på pan-skandinavismen, heller enn akademisk artikkel, er et eksempel på kritikken av pan-skandinavismen. Her hevder han at motstand mot skandinavisk samling og kampen for den norske nasjonens selvstendighet, har vært en av grunnpilarene i norsk historie. Det samme gjelder for Danmark og Sverige sin strid om Norge og norske områder (Sørbø, 1959, S. 353). Dette viser en interesse for å fremme kulturarvens narrativ i et nasjonalt lys og svekke og undergrave pan-skandinavismens muligheter til å benytte den.

Her ser man hvordan det nasjonale blir satt opp mot den transnasjonale regionale bevegelsen. Et konkurranseforhold oppstår. Transnasjonale regionale bevegelser får problemer når de må konkurrere med allerede eksisterende regionale bevegelser som allerede har en historisk forankring, eksempelvis i Catalonia. De nye transnasjonale regionene blir da for ustabile til å kunne fungere i lengden så lenge de må konkurrere med andre regioner og nasjoner (Prokkola et al., 2015, S. 107).

4.9.2. Norsk Folkemuseum, et musealt motsvar mot pan-skandinavismen

Nordiska museets norske samlervirksomhet førte norske artefakter ut av Norge til unionens hovedstad, Stockholm. I løpet av sin levetid førte Artur Hazelius flere artefakter ut av Norge og til Stockholm, en utførsel som møtte en økende motstand i Norge. Dette var Artur Hazelius klar over, men det ser ut til at han valgte å ignorere dette (Hillström, 2013, S. 257). Kritikerne hevdet at Nordiska museet var en unionsvennlig institusjon, og dermed et ledd i en unionspolitikk. Fra norsk side ble det behov for å bruke den samme materielle kultur til å fremme nasjonalbygging i Norge.

Opprettelsen av Norsk Folkemuseum kan sees som et norsk musealt og kulturminneforvaltningsmessig motsvar mot denne pan-skandinaviske samlervirksomhet (Galaaen, 2011, S. 183). Norsk Folkemuseum står da som et

Figur 24. Hans Aall. Norsk Folkemuseums grunnlegger. Hazelius sitt Norske motsvar (Foto: Gustav Borgen. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hans_Jacob_Aall_NFB.18374.jpg)

tiltak mot transnasjonal regional kulturarvsbruk og som et ledd i en strategi for å kontrollere hvordan kulturminner kunne bli brukt av en transnasjonal regionalismebevegelse.

Som et mottrekk mot Nordiska museet, fokuserte Norsk Folkemuseum på å skape en norsk bevissthet om norsk kultur i Norge. Det var en tanke i tiden at fortiden og folkekulturen som sprang ut fra hverdagsobjektene, kunne virke nasjonalt samlende (Eriksen, 2009, S. 75; Galaaen, 2011, S. 184). Under romantikken på 1800-tallet var det et ønske om å finne de gjenstandene som renest og klarest eksemplifiserte det nasjonale felleskapet, og som var med på å fremme et folks vesen (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 42). I tråd med dette mente man at det var folks hverdagsobjekter som best viste den sanne nasjonale natur (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 40). Den materielle kulturen som man fokuserte på, var i seg selv minner om fortiden, men i bruken av dem ble de sentrale i skapningen av minnene om seg selv (Østigård, 2009, S. 21). Ved å tillegge materialet en verdi i nasjonalskapningen, ble de skapere av nasjonaltanken.

Der Nordiska museet hadde en todelt strategi med å fremme både den pan-skandinavisk transnasjonal tanken og det svenske, var Norsk Folkemuseum utelukkende en norsk nasjonal institusjon (Galaaen, 2011, S. 185). Norsk Folkemuseums prosjekt kan sies å ha lyktes med unionsoppløsningen i 1905. Ved unionsoppløsningen ba nemlig Nordiska museet sine norske oppkjøpere om å først henvende seg til Norsk Folkemuseum før de tilbød sine innkjøpte artefakter til Nordiska museet (Galaaen, 2011, S. 194).

Figur 25. Vastveitloftet utstilt på Skansen. (Foto: Theodor Lothe Bruun)

Et eksempel på sanksjonering fra nasjonalstatens side ovenfor den transnasjonale regionalismebevegelsen kan sees i Artur Hazelius sitt innkjøp av Vastveitloftet i 1900. Som et krav fra sponsorene henvendte Hazelius seg til Aall ved Norsk Folkemuseum for hjelp ved overføring av et norsk stabbur, Vastveitloftet, til Skansen.

Etter å ha diskutert saken med Nicolay Nicolaysen, godkjente Aall utsendingen da han fremmet at det å sende ut dette stabburet ikke svekket den norske folkekulturen eller var skadelig for Norge som nasjon. Aall innrømmet også at det var han som hadde tipset Hazelius om norske stabbur. I følge Aall var det for å få svenskene til å gå gjennom Aall og Norsk

Folkemuseum ved fremtidige innkjøp i Norge. Etter å ha fått godkjenning fra Nicolaysen og styret i Norsk Folkemuseum godkjente Aall kjøp og utførsel av Vastveitloftet. I samme anledning fremmet han forslaget om at Norsk Folkemuseum og Aall var villig til å hjelpe Hazelius ved senere anledninger. Dette siste forslaget kan da sees som et forsøk fra Aall sin side på å kontrollere svensk samlervirksomhet i Norge (Galaaen, 2011, S. 187-188). Vastveitloftet ble dog den eneste bygningen importert til Skansen og står i dag som en påminnelse om unionen (Jönses, 1999, S. 132)

4.9.3. Pan-skandinavismens fall

Hillström hevder at pan-skandinaviske tolkningen av Nordiska museets samling ble svekket i takt med pan-skandinavismens minskende popularitet på begynnelsen av 1900-tallet, samt forsuring av unionen (Hillström, 2013, S. 262-263). Starten på forsuringen av unionen kan knyttes til konsulatkonflikten av 1895. Da Sverdrups norske regjering fremmet forslag til Stortinget om at Norge skulle få sitt eget konsulatvesen, oppsto det en krise i unionen. Dette var ikke noe svenskene ønsket, og det ble satt i gang tiltak fra svensk side for å gripe inn militært i Norge om konsulatforslaget ble vedtatt av det norske stortinget. Da den norske regjering trakk forslaget, ble situasjonen løst, men ikke uten at unionen ble forsuret og man kan ane starten på prosessen som førte til unionsoppløsningen. Dette ble ytterligere forverret fra Sveriges side med oppløsningen av mellomriksloven i 1895, som oppløste fellesmarkedet i unionen (Alnæs, 2000, S. 65-71; Sejersted, 2017).

Forholdet og tilliten mellom unionspartene ble dermed svekket, noe som også bidro til å forsure den pan-skandinaviske bevegelsen. Når den svenske opinion fikk et forsurt forhold til sin unionspartner, bidro dette til at det nordiske samarbeidet også ble forsurt. Dermed ble

Figur 26. Norge og Sverige driver fra hverandre. Alt som holder dem sammen er en tynn line. Oscar 2. havnet i midten. (En Farlig stilling av Gustav Lærum. Tyrihans nr. 18, 5 mai 1893 (Berntsen, 1999, S. 59))

grobunnen for den pan-skandinaviske bevegelsen svekket. Dette kan ha ført til at installasjonskonfliktens modernistiske fraksjon, med sitt svenske fokus på Nordiska museets

samling fikk en sterkere posisjon, og samlingen ble fremstilt i et stadig tydeligere svensk lys. Et eksempel kan sees i installasjonskomiteens forslag av 1902 hvor man fremmet at Nordiska museet først og fremst var et svensk museum med fokus på materialet innenfor Sveriges grenser (Hillström, 2006, S. 290). Siden 1919 har derfor Nordiska museet, på tross av sitt navn, vært det offisielle nasjonalmuseet for svensk kulturhistorie etter 1500 (Hillström, 2013, S. 247).

Galaaen har pekt på at Nordiska museet har blitt tolket som unionsvennlig i og med samlingens omfang av svensk og nordisk materiale. Dog fra museet sin side var dette ikke noe offentlig uttalt standpunkt til unionen (Galaaen, 2011, S. 185). Ingen i installasjonskomiteen nevnte unionen i sin argumentasjon, men Hillström har hevdet at det er stor sannsynlighet for at Montelius forsøkte å tilpasse museet til den aktuelle politiske situasjonen. Dette spesielt fordi den norske samlingen ved Nordiska museet var sterkt savnet i Norge, og det var økende motstand mot utførsel av norsk materiale. Dermed kan tilpassingen til et nasjonalt fokusert museum virke som et rasjonelt svar på krisen (Hillström, 2013, S. 262). Videre styrket det også det svenske eierskapet av narrativet til samlingen.

4.9.4. Installasjonskonflikten

Etter Artur Hazelius' død var det vanskelig å finne en etterfølger. Dette ble løst ved å la styrelederposten stå åpen og i stedet opprette to intendantstillinger, en for Nordiska museet og en for Skansen. Gunnar Hazelius ble innstilt som intendant for Skansen, mens Böttinger ble intendant ved Nordiska museet før Salin overtok i 1903 (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 30; Hillström, 2013, S. 255). Beslutningen om at vervet som styreleder skulle stå ledig frem til egnet kandidat ble funnet, ble bestemt i møtene dagen før og etter Artur Hazelius sin død (Hillström, 2006, S. 260).

Jeg har pekt på hvordan Artur Hazelius ønsket å fremme det fellesnordiske i sin samling, men han var ikke alltid like tydelig på dette. Man kan alltid styre hvilken narrativ man vil fremme, men man kan ikke alltid styre hvordan den blir oppfattet. Et eksempel på hvordan narrativet ble misforstått kunne sees ved verdensutstillingen i Frankrike i 1878 hvor Artur Hazelius hadde ansvar for å utforme den svenske utstillingen samtidig som han ønsket å fremme det fellesnordiske. Dette ble ikke oppfattet av det franske publikummet som tok det som ensidig svensk materiale (de Groff, 2012, S. 233), hvilket til en viss grad kan skyldes at Artur Hazelius var notorisk utydelig på hva samlingen hans skulle fremme.

I Nordiska museets originale statuetter kom det frem at museet skulle være et hjem for historiske minner, først og fremst det svenske folkets, men også folk beslektet med dem (Hillström, 2013, S. 255, Hammarlund-Larsson, 2004, S.30). Samtidig har flere, blant annet Hillström, pekt på at Artur Hazelius i sitt virke og uttalelser ofte var vag ovenfor hva han samlet. Eksempelvis ser man dette når Hazelius henvendte seg til riksdagen i Sverige for å søke om økonomisk støtte. Samlingen, da Skandinaviska-etnografiska samlingen, ble fremstilt som et utelukkende svensk etnografisk museum. Da Hazelius så søkte støtte for å samle materiale i Norge og Danmark, ble dette fremstilt på museets pan-skandinaviske grunnlag (Hillström, 2013, S. 254-255). Andre ganger ble utenlandsk samlervirksomhet fremmet som et ledd i å styrke svenskheten. Samtidig har den skandinaviske samlervirksomheten blitt fremstilt som sidestilt og hovedsakelig for å vise likheter mellom svensker og beslektede folk, altså ikke et felleskap, men grupper knyttet til det svenske (Svensson, 2015, S. 18). Et annet eksempel ser man ved åpningen av den norske avdelingen ved Skandinaviska-etnografiska samlingen. Den norske avdelingen ble da presentert som et ledd i å styrke samholdet i unionen mellom Norge og Sverige. Dermed varierte Hazelius og hans forskjellige støttespilleres fremstillinger av museumsvirksomheten alt etter om de henvendte seg til grupper med egeninteresse i Sverige, Skandinavia eller unionen. Dermed kan den bevisste utydeligheten ha vært en strategi for å samle flest mulig støttespillere til museet. Vi må huske at som en privat institusjon var Nordiska museet i konstant behov for å få donasjoner og støtte av samfunnets forskjellige aktører (Hillström, 2013, S. 254-255). Etter Hazelius' død kunne dermed flere aktører i museet finne hjemmel i hans uttalelser om museet (Hillström, 2006, S. 261, 290).

Figur 27. «Vennligst støtt museet!» Samtidig karikatur av Artur Hazelius på jakt etter støtte til museet. (Karikatur av: Fritz von Dardel. Hentet fra: <http://www.stockholmshistoria.com/?p=990>)

Dog førte denne uklarheten til at museet opplevde en identitetskrise etter Artur Hazelius sin død. Ved Artur Hazelius sin død inneholdt samlingen et uoversiktlig antall forskjellige objekter og elementer som bidro til å skape forvirring om museets identitet, og som det ble opp til hans etterfølgere å løse (Hillström, 2013, S. 259). Men siden han ikke etterlot seg en klar plan eller mange skrifter, ble hans meninger og visjoner farget av hans etterfølgere. Dette gjorde også at det var uklart hvordan utstillingen skulle bli i det nye museet (Hillström, 2006,

S. 276). I tillegg til utstillingene i Drottningsgatan, som viste Hazelius sine grunntanker, fantes det bare en utdatert plan for den opprinnelige bygningen. Denne var ikke oppdatert, fordi Hazelius hadde hatt hovedfokus på Skansen de siste årene av sitt liv (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 36; Medelius, 1998, S. 127).

Det ble derfor opprettet en installasjonskomite ledet av arkeolog og riksantikvar Oscar Montelius. Blant medlemmene var også Gunnar Hazelius, Johan Böttiger og Bernhard Salin¹ (Hillström, 2013, S. 260; Medelius, 1998, S. 130). Mye av konflikten knyttet til endringer ved Nordiska museet sees i disputten om installasjonsspørsmålet. Dette var en konflikt som i utgangspunktet handlet om hva og hvordan man skulle stille ut ved det nye Nordiska museet ved Leijonslätten på Djurgården, men utviklet seg til å bli et spørsmål om museets profil og vei videre. Striden handlet om hvilken rolle museet skulle ha, enten en vitenskapelig institusjon eller en anstalt for romantisk fremme nasjonal fedrelandsfølelse, samt fokus på pan-skandinavisk eller den svenske nasjon (Medelius, 1998, S. 135 Hillström, 2006, S. 264).

Sentralt i diskusjonen i installasjonskomiteen var hvorvidt Nordiska museet var et museum for Sverige og svenskene, eller et museum for hele Norden (Hillström, 2013, S. 260). Det var krav om respekt for museets tradisjoner og historie, men også om modernisering, profesjonalisering og vitenskapelighet (Hillström, 2006, S. 287). Installasjonskomiteen valgte da å fokusere på første del av den originale formålsparagrafen, nemlig at museet skal være et hjem for det svenske folkets historiske minne. Man gikk da vekk fra et todelt fokus som også hadde inkludert folk beslektet med det svenske (Hillström, 2013, S. 255, Hammarlund-Larsson, 2004, S.30). Komiteens rapport av 1902 fremholdt at Artur Hazelius hadde grunnlagt museet for å styrke og fremme den slumrende nasjonalfølelsen, noe som dermed gjorde museet til en svensk nasjonal institusjon (Hillström, 2006, S. 287-288, 290, Hillström, 2013, S. 260). I tillegg til å frigjøre museet fra Artur Hazelius' bevisste utydelighet ble det transnasjonale regionale elementet fjernet fra museet. Dette gjorde museet til et nasjonalmuseum for Sverige, noe som kan ha vært Oscar Montelius sin museale visjon (Hillström, 2013, S. 262).

¹ Komiteen besto i tillegg av forfatteren Verner von Heidenstam og skald og kunstneren Albert Theodor Gellerstad, Arkitekt Gustav Améen, Emanuel Cederström og fra museet Nils Edvard Ammerstedt, og P.G. Cistrand. (Medelius, 1998, S. 130 Hillström, 2013, S. 260).

Gunnar Hazelius protesterte. Han mente at forslaget ikke var i overenstemmelse med farens eller museets ånd (Medelius, 1998, S. 132). Gunnar Hazelius og komiteens reservasjonister² støttet opp om komiteen i den forstand at hovedvekten skulle ligge på det svenske materialet. Derimot hevdet de at det nordiske materialet kunne støtte opp om det historiske materialet, både det svenske og det nordiske, og da skape en komparativ narrativ for samlingen. Han begrunnet dette med at fortidens politiske grenser for Sverige ikke var de samme som samtiden, Det var da heller ingen grunn til å stoppe ved datidens grenser når man fokuserte på den pan-skandinaviske kulturkrets³ (Hillström, 2006, S. 288-289, Hillström, 2013, S. 261, Medelius, 1998, S.

Figur 28. Gunnar Hazelius. Artur Hazelius' sønn og arvtager (Foto: Ukjent. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gunnar_Hazelius.jpg)

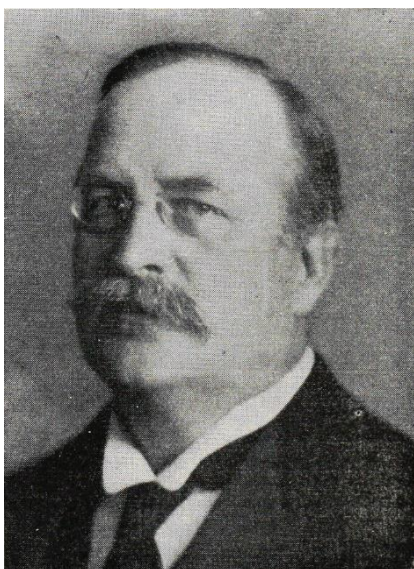
134). Reservasjonistenes, og da videre tradisjonalistene, mente at med et pan-skandinavisk kulturkretsfokus på samlingen ville de nasjonale politiske grensene miste sin betydning (Hillström, 2013, S. 261). Med et felles fokus på både pan-skandinavisk og svensk materiale, i tråd med museets tradisjoner, kunne museet dermed få en bredere forankring, og begge bevegelsene kunne søke støtte i hverandre. I tillegg kunne det pan-skandinaviske og svenske materialet bidra til å belyse hverandre, så vel som vitenskapen (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 38). Denne protesten mot forsvenskning av Nordiska museet, var den utløsende årsaken til installasjonskonflikten.

Gunnar Hazelius fremmet museets to oppgaver. For det første var det et mål å vitenskapelig bearbeide minner av de nordiske folks liv, materielle så vel som immaterielle, og dermed bidra til å styrke den nordiske fellesskapsfølelsen. Samtidig var det også fokus på å

² I tillegg til Gunnar Hazelius var de P.G. Vistrand og Emanuel Cederström (Medelius, 1998, S. 134, Hillström, 2006, S. 288)

³ Kulturkrets er i dag et sterkt belastet ord på grunn av ideologisk misbruk, da spesielt av nazistene. Det var ikke belastet på Gunnar Hazelius sin tid. Jeg kommer til å bruke ordet kulturkrets der jeg referer til utsagn hvor Gunnar Hazelius brukte dette ordet. Dette fordi det virker som et viktig begrep for han. For å ha klarhet i hva jeg legger i dette begrepet vil det være et område med klare kulturelle fellestrekk som kunne tyde på et felles idegrunnlag (Olsen, 1997, S. 126; Somerfeldt, 2018).

tilrettelegge og styrke fedrelandsfølelsen (Medelius, 1998, S. 132, Hillström, 2013, S. 260-261). Tradisjonelistene kritiserte derfor Oscar Montelius' mål om å skape et svensk nasjonalmuseum med en svekket separat nordisk underdivisjon (Hillström, 2013, S. 260-261, Hillström, 2006, S. 288). Det var også sentralt for tradisjonelistene at materiale ikke skulle være eksklusivt for den opplyste elite, men tilgjengelig for «folk flest» (Medelius, 1998, S. 132). I *Handling rörande installationen* av 1902 argumenterer de også med at det er i tråd med god svensk tradisjon at en svensk institusjon i Stockholm fremmer det nordiske, samt at Sverige går i spissen for et felles Nordisk kulturfeleskap. Dermed, hevdet de, vil fedrelandsfølelsen hente styrke i det nordiske (Hillström, 2006, S. 288).

Figur 29. Carl Bernhard Salin. (Foto: Ukjent. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bernhard_Salin_SvDAb.jpg)

Da beslutningen angående museets utstilling skulle tas i september 1904, var installasjonskomiteens forslag av 1902 utdatert, noe som gjorde at man i realiteten sto med et forslag av Gunnar Hazelius og et av Bernard Salin. Hazelius sitt forslag bygde i stor grad på det han mente var hans fars doble målsetning ved museet, men Salin fremmet et forslag basert på samtidens krav til vitenskapelighet og klarhet i samlingen. Begge forslagene var utydelige på hvordan man skulle utforme utstillingen. Valget var derfor i realiteten et valg av hvem som skulle bli museets nye direktør og hvilken retning museet skulle ta (Medelius, 1998, S. 143). Det ble styret i Nordiska museet som fikk det avgjørende ordet, og dermed kontrollerer Nordiska museets videre

skjebne, og i forlengelse av dette, kulturarvsbruken i pan-skandinavismen.

Ifølge Medelius (1998, S. 135-136) er et av Salins argumenter at Artur Hazelius' mål og visjoner best ble vist på Skansen, hvor Hazelius hadde lagt ned mye arbeid de siste årene av sitt liv (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 36). Her ville fedrelandsfølelsen, og materiale dedikert til det, bli vist uten å være begrenset av Nordiska museets fysiske bygning. Salin hevdet videre at Hazelius hadde allerede gjennomført sine visjoner for museet gjennom arbeidet her, men ikke rukket å revidere planene for museets nye bygg. Videre hevdet Salin at Artur Hazelius hadde støttet Salin om han fremdeles var i live (Medelius, 1998, S. 135-136). Dette var Gunnar Hazelius uenig i, og han hevdet at Salin gikk sterkt vekk fra farens doble visjon for museet (Medelius, 1998, S. 143). Som svar på kritikk fra Gunnar Hazelius' kritikk av vitenskapelig overstyring av museet, fremmet Salin at et av målene til Artur Hazelius

nettopp var å styrke vitenskapen. For å få klarhet og tydelighet i institusjonenes virke burde vitenskapelighet derfor ivaretas av Nordiska museet mens styrking av fedrelandsfølelsen burde tilfalle Skansen (Hillström, 2006, S. 295, Medelius, 1998, S. 145).

Som sjef for Skansen var Gunnar Hazelius en forkjemper for å beholde ved både Nordiska museet og Skansen. For Gunnar Hazelius var det viktig å beholde Skansen og Nordiska museet i en felles institusjon, og ikke som to avskilte organisasjoner. Han mente at båndet mellom Skansen og Nordiska museet sikret Skansens rettighet som vitenskapelig institusjon. Samtidig var Skansen den delen av Nordiska museet som tiltrakk flest besøkende, og var derfor en viktig inntektskilde for museet. Å splitte Skansen og museet i to separate enheter ville derfor forvitte Skansens vitenskapelighet og troverdighet, men også svekke Nordiska museets inntektsgrunnlag og publikumskontakt (Hillström, 2013, S. 259-260).

4.9.5. Et vitenskapelig museum

Artur Hazelius fremholdt at samlingen til Nordiska museet tilhørte det svenske folket. Gjennom de tretti årene han ledet institusjonen var han dominerende, nærmest eneveldig, alene om visjonen og kraften bak museet (Hillström, 2006, S. 259). Denne dominerende rollen hadde skapt usikkerhet knyttet til museet profil og identitet som ikke var blitt løst ved hans død (Hillström, 2006, S. 259 - 261). De unge vitenskapsmennene oppfattet konflikten som oppsto i vakuumet etter Artur Hazelius som kampen om museets modernisering. De mente at kun det moderne museet var et legitimt museum, og kun det legitime museet kunne bekrefte deres profesjonelle vitenskapelige stilling (Hillström, 2006, S. 263). Man ønsket å ta klar avstand fra det fortidens universalmuseer og tradisjoner som man anså som passé (Hillström, 2006, S. 264, Medelius, 1998, S. 138). Hva som utgjorde et moderne museum var et museum med klart definerte mål og definisjoner. Dessuten, og ikke minst, var museet forankret i det vitenskapelige og var i så måte en vitenskapelig institusjon. Det var derfor behov for å ta avstand og skille seg fra fortidens universalmuseer som hadde et «både-og» fokus (Hillström, 2006, S. 265). Dermed ville museumsmannen rundt 1900 fokusere og fremme hvordan materiale ble behandlet på en nøytral og vitenskapelig måte, med klarhet og oversiktligheit i utstillingene, uten å være styrt av innfall, publikumsfrieri og subjektive holdninger (Hillström, 2006, S. 274, 286). Den yngre generasjonen av museets akademikere argumenterte med at Nordiska museet hadde blitt et foreldet universalmuseum med en utydelig identitet som var i desperat behov for profesjonalisering og modernisering (Hillström, 2013, S. 259, Medelius, 1998, S. 138). Medelius har hevdet at en modernisering

av museet sto sentralt i Salins virke. I og med posisjonen som Nordiska museet har hatt som vitenskapelig institusjon etter Salin, kan man si han lyktes med dette arbeidet (Medelius, 1998, S. 149).

Det nasjonale ble knyttet sammen med moderniseringen og vitenskapliggjøringen av samlingen ved at de vitenskapelige resultatene ble lagt til grunn for tanken om den nasjonale storheten. Her ligger et ønske om å vitenskapliggjøre denne nasjonale storheten. Ut fra samtidens vitenskapelige og patriotiske synspunkt anså man det fordelaktig å fokusere på folkekulturs samlende nasjonale karakter, og fremstille den i et enhetlig syn (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 38). Dette skulle skje uten å appellere til «nasjonalt føleri» av typen man mente Artur Hazelius hadde fremmet. Man ville unngå å appellere til både sinnet og følelser på en gang, men heller formidle gjennom klare vitenskapelige prinsipper (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 40-41, Medelius, 1998, S. 133). Nasjonalt føleri hørte bedre hjemme på Skansen hevdet modernistene (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 37). Man satt da igjen med en rasjonell vitenskapelig nasjonalisme, og ikke en romantisk idealistisk følelsesfull nasjonalisme som hadde eksistert under Artur Hazelius (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 41).

4.9.6. Et nasjonalmuseum

Nasjonal fortidsforskning og kulturminnevern har hatt som oppgave å produsere og vedlikeholde myter om den aktuelle nasjons nasjonale forhistorie (Mjærum, 2008, S. 11). Soli har fremmet at dagens forvaltningssystem i stor grad bygger på tankegodset fra 1800-tallets nasjons- og identitetsbyggende prosjekt (Soli, 2002, S. 23). Tanker om det nasjonale og nasjonal historie ble stadig viktigere og mer dominerende utover 1890-tallet og inn på 1900-tallet. Her har Nordiska museet sin sentrale og viktige rolle i dannelsen av den svenske nasjonalfølelsen blitt trukket frem (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 11+14).

Samtidens nasjonale tankegang kom til å prege debatten om hva Nordiska museet skulle være og hvordan det innsamlede materialet ble presentert. Tradisjonelistene og modernistene var enige om at det svenske materialet skulle ha forrang i utstillingen, men der tradisjonelistene så på det nordiske materialet som et komparativt materiell og en forlengelse av det svenske (Hillström, 2006, S. 289), ble den modernistiske fløyen mer nasjonal svensk fokusert med mindre fokus på det transnasjonale pan-skandinaviske materialet (Medelius, 1998, S.133-134, Hillström, 2013, S. 262, 264).

Vitenskapeligheten ble fremmet ut fra tanken om at museer skulle ha en enkel klar profil, ikke flere (Hillström, 2006, S. 266). Pan-skandinavismen som en forlengelse av det nasjonale, ville være nødt til å ha flere forskjellige fokus ved museet. Dette ville bryte med samtidens krav. Da man valgte å fokusere på det nasjonale, ble det dermed ikke plass til et pan-skandinavistisk perspektiv. Dette var en av punktene som skilte Oscar Montelius og modernistene fra Gunnar Hazelius og tradisjonalistene (Hillström, 2013, S. 261). Det ledet også hen til ønsket om at selve museet skulle bli et forum for vitenskapliggjøring av den svenske kulturhistorien (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 37). For å nå dette, og i tråd med tidens idealer om klarhet og vitenskapelighet, skulle museet ikke være en publikumsmagnet, men ha fokus på forskning og vitenskap (Hillström, 2013, S. 259). Innen 1913 ble Nordiska museet trukket frem som et stjerneeksempel på nettopp et moderne, vitenskapelig, kulturhistorisk museum (Hillström, 2006, S. 272).

4.9.7. Etterspill

I etterkant av installasjonskonflikten ble det svenske elementet i Nordiska museet styrket. I statuettene fra 1928 fremgår det at museet ikke har noe klart ansvar for de andre lands kulturarv, dog var det stadig et visst fokus på at man skulle oppfordre til en kulturell forståelse med andre nordiske folk (Hillström, 2013, S. 264). Man fremmet at arbeidet Nordiska museet hadde gjort i andre land kun var for å ta vare på kulturarven frem til landene selv var klar for å ta vare på den. Dette var egentlig en bortforklaring av hva som faktisk skjedde i og med at Nordiska museet fortsatte å samle materiale fra Norge lenge etter Norsk Folkemuseum ble opprettet (Hillström, 2013, S. 264). Denne holdningen var fortsatt dominerende i 1973 da museets daværende direktør, Harald Hvarfner, hevdet at det aldri var Hazelius sin plan at museet skulle være et nordisk museum, men et svensk museum som tok vare på materiale til andre nordiske land til landene selv var klare for denne oppgaven. En slik uttalelse finner man dog ingen støtte for i Hazelius sine etterlate papirer eller uttalelser (Hillström, 2013, S. 265).

Tilbakeføringsstrategien kan være et utslag av en slik tankegang. Det kan hevdes at svenskene har hatt en frykt for å bli ansett som faderlige og overlegne de andre nordiske landene, noe som kan være grunnen til at Hvarfner var så klar på at museet kun er svensk (Hillström, 2013, S. 266). Dette illustreres av Kjøedt i 1916 da han peker på en forskjell mellom Danmark og Norge på den ene siden, og Sverige på den andre siden. Kjøedt trakk frem at Sverige hadde en selvinnbilt overlegenhet bygget på historiske tradisjoner fra rikets storhetstid (Kjøedt, 1916, S. 24). Her ser man hvordan synet på Sverige var preget av avstand, og kan forklare hvorfor

Sverige senere fikk en redsel for å virke faderlig og overlegen ovenfor nabolandene (Hillström, 2013, S. 266).

På 1990-tallet fortsatte tilbakeføringsstrategien, og i 2005 ble mesteparten av det gjenværende norske materialet tilbakeført til Norge. I 2007 skjedde det samme med det islandske materialet. I dag gjenstår det kun 10% av det originale nordiske materiale i Nordiska museets samling. Samtidig forteller årsrapporten av 2010 at Nordiska museet defineres som svensk nasjonalmuseum (Hillström, 2013, S. 266-267).

Kapittel 5. Analyse

Som nevnt i innledningskapittelet, vil jeg forsøke å belyse to diskurser som er vevd inn i hverandre. Den ene diskursen er om transnasjonal regional kulturarvsbruk. Den andre er diskursen om Artur Hazelius og Nordiska museets kulturarvbruk, med det nordiske kontra det nasjonale. Den første er generell og stor nok til å oppta et helt forskningsløp. Den andre er spesifikk og håndgripelig nok til at jeg, forhåpentligvis, kan bidra med noe her.

Transnasjonale regionalismebevegelser, som pan-skandinavismen, opererer innen geografiske områder som også er nasjonalstatens virkeområder, og må dermed enten konkurrere eller samarbeide med nasjonalstaten. Innen kulturarvsfeltet må bevegelsen enten integrere kulturarv og kulturminner fra nasjonalstaten, eller skape sine egne. Kulturarv har tradisjonelt vært nasjonens domene, og de transnasjonale regionale bevegelsene må derfor forsøke å bygge et grunnlag på den nasjonale kulturarven.

Så lenge nasjonalstaten er åpen for at transnasjonale regionale bevegelser kan bruke samme materiale i identitetsskaping, er det ikke noe i veien for at disse bevegelsene kan bruke kulturarv i sin politikk. Problemet reiser seg når kulturarven blir monopolisert av nasjonalstaten og dermed ekskluderer det transnasjonale. Dette har jeg forsøkt å illustrere gjennom Artur Hazelius sitt virke og ettermæle. Her blir installasjonskonflikten et kritisk passeringspunkt. Denne konflikten kom til å få avgjørende betydning for pan-skandinavistisk kulturarvsbruk.

5.1 Bygningen som diskursivt element

Bygningen til Nordiska museet er et klart uttrykk for ambisjonene og tankene til arkitekten I. G. Clason og Artur Hazelius (Wedendal, 2015, S. 17). Ved å studere arkitekturens materielle uttrykk kan vi spore utsagn om hva som ble ansett som viktige verdier for museet. Samtidig bidrar det til å sette en ramme for museets samling og har potensiale til å fungere som rammebetingelse for tolkningen av museets innhold.

Bygningen er, som tidligere nevnt, primært i dansk renessansearkitektur med flere danske arkitektoniske elementer. Velger man å trekke frem det svenske i arkitekturen, finner vi flere

utsagn som tolker dette i en nasjonalistisk retning (Eksempelvis: Bringéus, 1972; Svensson, 2015). Det å vekke fedrelandsfølelsen hos den besøkende blir gjerne trukket frem i sammenheng med det nasjonale (Svensson, 2015, S. 19). Samtidig er stilblandingen et utsagn i seg selv om at hele Norden hører til i museet, hvilket underbygger museets navn. Dermed blir bygningen i seg selv en fysisk manifestasjon for Norden, eller i det minste, tiltenkt en slik funksjon. Den representerer da Artur Hazelius sitt syn på forbindelsen mellom Norden og Sverige.

Figur 30. Gustav Vasa i all sin prakt. (Foto: Theodor Lothe Bruun)

De nordiske våpenskjoldene i bygningen kan også tolkes som et utsagn om at museet skal romme hele Norden. Samtidig er det interessant å se på forholdet mellom våpenskjoldene inne i bygningen og Gustav Vasa-statuen som står midt mot dem, og som er noe av det første man ser når man kommer inn i hallen på Nordiska museet. For å se våpenskjoldene må man snu seg 180 grader. Statuen og våpenskjoldene blir da en fysisk manifestasjon over diskursen mellom det nordiske og det svenske ved museet, både institusjonen og bygningen som kulturminne. Originalstatuen var av en eldre Gustav Vasa og ble i 1925 byttet ut med statue av en yngre (Wedendal, 2015, S. 21). En eldre mann er mindre truende enn en mann i sin fulle vitale kraft. Endring av statuen fra en eldre til en yngre mann, og dermed statuens dominans,

kan ses på som et ledd i å styrke museet som svensk institusjon. Dette gjør at statuens symbolmakt som svensk symbol styrkes, kontra våpenskjoldene som representant for pan-skandinavismen. Gustav Vasa-statuen har hele tiden hatt en dominerende rolle i hallrommet, mens våpenskjoldene er ikke like tydelige. Under den unge Gustav Vasas blick er de nesten anonyme og er som subjekter blitt desentrert, tilsidesatt, av den dominerende statuen. Dog er de der, og de står samlet som symbol på intensjonen om hele Norden inni bygget.

Hallrommet utgjør store deler av Nordiska museets bygg på Leijonslätten. Jeg har i empirikapittelet pekt på to utsagn angående hallen. Sörlin (1998) har fokusert på hallen som en referanse til de gamle forhistoriske, nordiske hallene (Sörlin, 1998, S. 33), mens Andrén har fremmet hallbygningens referanse til kirkerommet (Andrén, 1967, S. 32). Begge disse to utsagnene er gode eksempler på makt gjennom assosiasjon. Bygningen styrkes ved å knyttes til noe ærverdig. Sörlin knytter den til forhistorien og dens kraft, mens Andrén trekker linjene mot det sakrale og hellige som rammer for bygningen. Begge disse to utsagnene peker på hvordan samlingen i bygningen innrammes av noe ærverdig og hellig. Videre er bygningens monumentalitet et utsagn i seg selv. Bygningens størrelse og synlighet i omgivelsene bidrar til å kreve respekt fra omgivelsene (Andrén, 1967, S. 42). Bygningen

Figur 31. Hallrommet. Sakral og ærverdig. (Foto: Theodor Lothe Bruun)

får et disiplinierende preg (Dumas, 2015, S. 530). Dermed blir bygningens monumentalitet et utsagn som fremmer kravet om respekt for organisasjonen bygget representerer, og forhistorien som det forvalter. Hvordan denne makten utøves, enten nasjonalistisk eller transnasjonal regionalitisk, avhenger av narrativen eller fortellingen bygningen tilknyttes. Knyttes den mot det nasjonale eller det transnasjonalt regionale?

5.2. Koeksistens mellom transnasjonal regionalisme og nasjonalisme

Et moment som jeg ønsker å undersøke er hvordan transnasjonal regionalisme, som pan-skandinavisme, kan bruke kulturarv som også er forankret i det nasjonale. Når dette skjer, eksempelvis gjennom Nordiska museets bygning, må det skje i forhandling med, og med godkjenning fra det nasjonale.

I Artur Hazelius sin levetid og tiden knyttet til den kulturelle-skandinavismen har jeg tidligere pekt på hvordan det var en åpenhet i Sverige ovenfor den pan-skandinaviske bevegelsen. Et

utsagn kan da være at den kulturelle pan-skandinavismen ikke er konkurrerende til nasjonalstaten, men heller en forlengelse av den (Adriansen, 2015, S.12). Et annet utsagn er at det i svensk nasjonalisme ikke var et motsetningsforhold til pan-skandinavisme på denne tiden (Sörlin, 1998, S, 32, Galaaen, 2011, S. 185). Sörlin har argumentert for at svenskhet i denne tiden ikke var som norskhet, som var fokusert på den norske nasjonen. Svenskheten i Artur Hazelius sin levetid var utadrettet, noe som Nordiska museet og Skansen bygget opp om (Sörlin, 1998, S. 30 + 32). Dermed var det mulig å ha kulturminner som både inngår i pan-skandinavismen og svensk nasjonalisme på siste halvdel av 1800-tallet. Dog må det nevnes at Sörlins argumentasjon går i motsatt retning, fra pan-skandinavisme til svenskhet. Når Nordiska museet styrket det transnasjonal regionale ga dette en følgeeffekt og styrket det nasjonale (Sörlin, 1998, S. 37).

Essensen er at i en åpen nasjonalisme lik det svenske i Artur Hazelius sin levetid, vil en godtatt transnasjonal regional bevegelse og nasjonalstaten kunne hente styrke i hverandre. Dette er like mye en diskurs som søker å forankre støtte for transnasjonal regionalisme, som en diskurs om tolkningsrammer for materiell kultur. Når man da hevder at det ikke er noen motsetning mellom det pan-skandinaviske og det svenske, kan det være for enten å ufarliggjøre det transnasjonal regionale ovenfor den svenske befolkning, eller uskadeliggjøre svenske interesser i andre deler av Norden. Når det gjelder kulturarv og kulturminner kan denne utsagnet søke å skape fellesskapsfølelser på tvers av grenser ved å fokusere på eventuelle likheter, og forklare forskjeller med naturlige og miljømessige forskjeller som primært ligger utenfor den kulturelle sfære.

5.3. Forankringsprosess, akseptering av kulturarv

Sett ut fra et metafilosofisk perspektiv kan man si at kulturarv og kulturminner skapes i menneskesinnet. Dermed trengs en forankring. Jeg har pekt på hvordan Mjærum (2008) har diskutert betydningen til kulturarv og kulturminner i forankringsprosesser. Mjærum fremmer at kulturminner og forhistorie er sentrale i prosessen med å skape identitet og tilhørighet i regioner. Hvilke elementer av den generelle kulturarven og tilgjengelige fortidsminner man skal fokusere på, blir et valg man må ta. Dette valget medfører utelukking av visse elementer og inkludering av andre, noe som gjør det til et politisk valg. Den fortellingen som velges for å tolke fortiden og formidling av den, blir en politisk prosess og et politisk valg. Dermed trer et nytt utsagn frem, nemlig: fortidens narrativ er et politisk valg (Tučková, , S. 2). Museer er aktive utøvere med tillit fra samfunnet som gir dem makt til å tolke forhistorien og skape sin

egen fortelling. De kan da påvirke den gjeldene diskurs. Dermed er museer interessante å studere når man ønsker å se på hvordan materiell kulturarv blir «skapt» og brukt innen en hvilken som helst ideologi eller epistem, transnasjonal regional så vel som nasjonal.

5.4. Formålsparagrafen

Formålsparagrafen for Nordiska museet av 1880 kan betraktes som kjernen i museets og Artur Hazelius' virke. I henhold til formålsparagrafen skal museet "vara ett hem för minnen, framför allt ur svenska folkets liv, men även ur andra folks, som med det svenska äro befryndade." (Nyström, 1998, S. 64). Utsagnet er bygd opp av to underliggende utsagn: Første element er at Nordiska museet skal være et hjem for det svenske folkets liv. Det andre leddet er at Nordiska museet skal være et hjem for folk som er beslektet med det svenske. Materialet som ble samlet inn skal da være enten svensk materiell kultur, eller materiell kultur fra folk beslektet med det svenske. Av vår interesse vil det være nordiske folk. Som subjektet bak utsagnet og stiftelsesdokumenter kan vi se Artur Hazelius. Formålsparagrafen blir da hans visjon.

Et annet viktig subjekt i utsagnet er det svenske folket. Det svenske folket blir satt som utgangspunkt både for Sverige, og gjennom slektskap, i resten av Norden. Det er lett å se det svenske folket her som et sentrert subjekt. Dette ser vi igjen under diskursen knyttet til installasjonskomiteen, noe jeg kommer tilbake til. I formålsparagrafen treer andre nordiske folk frem som desentrerte subjekter som er underlagt «det svenske folket». For å få innpass i museet må de knyttes til det svenske materialet i forskjellig grad. Det skandinaviske materialet kunne stå for seg selv som sidestilt med det svenske, i motsetning til materiale fra baltiske og andre østersjøiske områder. Det norske og svenske blir plassert på samme nivå som det svenske, men uansett står det svenske folket sentralt i utsagnet. Samtidig er det også klart at det her er definert to mål for Nordiska museet. Dette var et av de sentrale poengene til Gunnar Hazelius i installasjonskonflikten.

5.6. Materialgruppe: Klær

Det å kle seg på en spesiell måte er et utsagn og en erklæring (Danielsen, 2007, S. 98). Det er et utsagn om en identitet man ønsker å fremme. Drakt som materialgruppe har stått sentralt i Nordiska museet fra begynnelsen av. Å bruke folkedrakter i utstillingen, både utstilt i montere, men også å kle museumsvaktene i folkedrakter, er et utsagn om at folkedrakter er

noe som er verdt å bevare. Hvilke rammer som settes for presentasjonen av materiale blir da viktig. Dette forteller om forankringen til materiale.

Folkedrakter har vært sentralt i Nordiska museet, men hvilken fortolkningsramme har de blitt brukt i? Hvilken diskursiv formasjon har de støttet opp om? Det har blitt hevdet at Nordiska museet har hatt stor betydning for synet på folkedrakter i Sverige og det stedbundne fokuset på folkedrakter som har dominert. Dette ser vi ved at den første oppføringen av innsamlet materialet til Nordiska museet fokuserte på stedet, og ikke alder til klesplagget som ble samlet inn (Haugen, 2017, S. 74). Dette er i henhold til Bjørnholt en del av hjemstadstradisjonen knyttet til folkedrakt og bunadbruk (Bjørnholt, 2005, S. 2). Dessuten har utstillingsfokuset av klesdrakter, enten de inngikk i tablåer eller utstilt for seg, fokusert på stedet de kommer fra (Haugen, 2017, S. 76). Stedbundenhet fremstår ikke som komparativt ved første øyekast, i og med at man fokuserer på lokalitet fremfor overordnet stiltrekk. Det kan ha vært opp til publikum å selv tolke likheter og forskjeller. Artur Hazelius, med sin pedagogiske bakgrunn var dyktig til å appellere til folks sinnelag og formidle kunnskap til den besøkende, samt å få publikum til å trekke egne konklusjoner. Dermed avhenger, igjen, fortolkningsrammen for materiale av den narrative som knyttes til museets helhet.

La oss nå se på folkedrakter fra et mer generelt transnasjonalt regionalt synspunkt.

Folkedrakter kan brukes aktivt som kommunikatorer for identitet og mening (Danielsen, 2007, S. 98). Kan da drakt inngå i transnasjonal regional kulturarv? Etersom folkedrakter inngår i den kulturelle arven som en gruppe ønsker å signalisere, gjerne hvilken fortid man ønsker å fokusere på (Danielsen, 2007, S. 99), skulle det ikke være noe i veien for å plassere folkedrakter i en transnasjonal regional kulturarv. I eksempelet knyttet til pan-skandinavismen blir gjerne bonden og bondekulturen fokusert på. Klesdrakter knyttet til bondekulturen vil da kunne inngå i den materielle kulturen knyttet til kulturarven i denne transnasjonale kulturarven (Graden, 2014, S. 347). Folkedrakter og bunader har alle røtter i europeisk draktskikker på 1700- og 1800-tallet (Haugen, 2013, S. 42; Trine, 2016). Videre var folkedrakter et felles utgangspunkt for nasjonalsymboler i alle de nordiske landene på slutten av 1800-tallet (Bjørnholt, 2005, S. 2). Ved at pan-skandinavismens røtter er de samme som - og til dels en forlengelse av nasjonalismen, burde det ikke være det store spranget for folkedrakter fra det nasjonale til det transnasjonal regionale.

Men hvorfor har drakt ikke blitt brukt av den pan-skandinaviske bevegelse? På tross av et felles utgangspunkt for drakter i Norden, ser det ikke ut til å ha blitt forsøkt knyttet opp mot det transnasjonal regionale utover å inngå i Nordiska museets samlinger. Hovedgrunnen synes å være den sterke forankringen folkedrakter har i det nasjonale. I Norge ser man en slik nær regional tilknytning i tillegg til den nasjonale. Bunader og folkedrakter er et sterkt element i det nasjonale repertoaret, da spesifikk i Norge, men også Sverige og til en mindre grad Danmark (Bjørnholt, 2005, S. 2).

Ser man en bunad i dag, tenker man automatisk på Norge og eventuelt stedet den kommer fra, eksempel Hardanger eller Rogaland. Tankene går sjeldent, om i det hele tatt til hele Norden. Det nasjonale subjektet er så sterkt sentrert og har så mye makt at det transnasjonale regionale subjektet ikke har greid å sikre en posisjon her. Dette kan skyldes bunadens og folkedraktenes stedbundenhet. Dette er en prosess som Artur Hazelius og Nordiska museet har bidratt til.

Figur 32. To norske bunader. Forankringen deres kan knyttes til Hardanger og Rogaland, samt Norge. Derimot er det vanskelig å se dem som et nordisk fenomen. (Foto: Per Lothe)

Dette bringer oss tilbake til forståelse for konteksten til objektet. To spørsmål reiser seg. 1. Har Artur Hazelius bevisst valgt å plassere det folkedrakter i den nasjonale sfæren uten å koble det videre til det transnasjonale? Dette selv om folkedrakter var den første artefaktgruppen som ble innsamlet til det som ble Nordiska museet, og dermed plassert i en samling med nordiske ambisjoner fra begynnelsen av. Eller 2: Har det blitt en omskriving av historien for å få materialet og historien til museet til å stemme overens med museets videre virke i den svenske nasjonalismen?

5.7. Norge og Nordiska museet

Tar man utgangspunkt i Nordiska museet som et pan-skandinavisk museum, er det interessant å se på relasjonen mellom Nordiska museet og Norge - da spesielt Nordiska museets innsamling av materiell kultur i møte med Norsk Folkemuseum.

Sørbo har hevdet at kampen mot pan-skandinavismen har vært en bærebjelke i hele Norges historie (Sørbo, 1959, S. 353). Dette utsagnet illustrerer idealismen knyttet til Norges selvstendighet. Norge står som et sentrert og sentralt subjekt som har kjempet mot utenlands innblanding. Det ligger et element av maktkamp mellom subjektet Norge på den ene siden og

subjektet pan-skandinavisme på den andre. Dette eksempelet er illustrerende for motstanden mot pan-skandinavisme i Norden og videre mellom nasjonalstaten og transnasjonal regionalisme. Norge er da et eksempel på en nasjonalstat som ikke hadde transnasjonal regionalisme som del av sin nasjonale ide. Kulturarv og bruken av den kan da fremtre som et konfliktområde. I en diskursiv formasjon tuftet på kampen mot utenlandsk påvirkning i Norge kan slike argumenter stå sterk, spesielt når de er tuftet på forhistorie og kulturarv. Dette kan dessuten være utslagsgivende når det knyttes opp mot andre konflikter, som konsulatstriden og installasjonskonflikten.

Vi ser altså en forskjell mellom svensk og norsk nasjonalt forhold til den pan-nordiske bevegelse på slutten av 1800-tallet. Der den svenske nasjonale tanke har åpnet for flørt med det nordiske, har den norske nasjonale tanke fokusert innadrettet på det norske. Nordiska museet har hatt to oppgaver; det ene å bygge svensk fedrelandskjærighet og det andre å styrke nordisk samhold. Norsk Folkemuseum har derimot fokusert utelukkende på det norske perspektivet. For at en transnasjonal regional bevegelse skal kunne bruke den materielle kulturarv som også innehar en nasjonal funksjon, trenger den en form for aksept til dette fra den nasjonale sfære. Dermed har Nordiska museet med base i Stockholm, og med en fot i den svenske nasjonalismen, hatt «tillatelse» fra Sverige til å søke ut og koble det innsamlede materialet i så vel svensk som i pan-skandinavisk perspektiv. Samtidig ser vi at det nordiske perspektivet ble svekket i Nordiska museet i takt med at åpenhet for det pan-skandinaviske ble svekket i det svenske samfunnet. Fra norsk side har ikke det pan-skandinaviske perspektivet vært ønsket, noe som underbygger Norsk Folkemuseums norskhet.

Ved innkjøpet av Vastveitloftet til Nordiska museet ser vi hvordan innsamling av transnasjonal regional kulturarv må søke sanksjonering fra nasjonale aktører. Ved at Artur Hazelius henvender seg til Norsk Folkemuseums grunnlegger Hans Aall for tillatelse for å ta Vastveitloftet inn i samlingen ved Skansen, blir det etablert en godkjenning for bruk av norsk materiell kultur og kulturminner i etableringen av Skansen, og pan-skandinavismen i Hazelius sitt virke. Hadde ikke Hazelius søkt godkjenning fra Norsk Folkemuseum og Aall, hadde han ikke fått kjøpt inn Vastveitloftet eller stilt det ut på Skansen. Dermed blir kontakten med Aall i denne saken viktig. Ved å bli en del av Skansens utstilling ble Vastveitloftet til et symbol på felleskapet i unionen, men også et symbol på den åpne svenskhet og transnasjonal regional kulturarv. Samtidig ble Vastveitloftet som symbol på noe unik norsk underspilt av Aall når han forsikret arkeologen Nicolay Nicolaysen om at salget av stabburet ikke var noen tap for Norge. Dermed ufarliggjør og bagatelliserer Aall sanksjonen gitt til Hazelius.

5.8. Bevisst utydelighet

Et moment som må diskuteres i forbindelse med Artur Hazelius og hans virke, er utydeligheten angående Nordiska museets profil. Var det primært svensk eller nordisk? Det at Hazelius henvendte seg på ulike måter til forskjellige folk, er sentralt. Summen av alle de forskjellige utsagnene skaper en utydelighet, og denne utydeligheten blir i seg selv et utsagn. Dette tegner da et bilde av en bevisst strategi fra Artur Hazelius som gjør at han kunne appellere til flere forskjellige personer. Formålsparagrafen til Nordiska museet appellerer til både det nordiske og det svenske. Dette vektla Artur Hazelius i forskjellig grad avhengig av hvem han søkte støtte hos. Denne strategien blir et maktelement fremmet gjennom utsagn som er ment å påvirke folk, ved å appellere til det lytteren ønsker å høre. Han sikret da innflytelse og støtte flere forskjellige steder. Det som går igjen i forbindelse med utydeligheten, er sosial og økonomisk kapital. Vi ser at denne maktutøvelsen gjennom utydelighet generer kapital for museet, som bidrar til utvidelse av museets samling, drift, samt museale aktiviteter.

Den bevisste utydeligheten gjorde at det ikke alltid var sikkert om Artur Hazelius samlet inn Nordisk materiale i en pan-skandinavisk strategi eller en svensk nasjonal strategi. Når han i formålsparagrafen fremmer begge sidene, åpner han for tolkninger i begge retninger. Wedendal har hevdet at når Artur Hazelius ville styrke fedrelandskjærligheten var det ikke nødvendigvis bare den svenske nasjon, men også Norden som nasjon (Wedendal, 2015, S. 23-24). Innsamlingen kan da ha skjedd i en pan-skandinavisk strategi så vel som i en svensk. Utydelighetene oppstår når Hazelius på den ene siden har fremmet det nordiske, eksempelvis museets navn, mens han til andre har fremmet det svenske, eksempelvis når han hevder at museet tilhørte det svenske folket. Dermed kan både nordisk og svensk perspektiv legges til grunnlag for museets narrativ. Samtidig gjorde det at Artur Hazelius kunne samle og stille ut det materialet han selv syntes var interessant.

Utydeligheten og henvendelsen til flere forskjellige aktører skapte inntekt og blest på kort sikt, men førte også til usikkerhet for fremtiden til museet og tolkingen av museets historie. I og med hans mange forskjellige utsagn om betydningen til det svenske og nordiske materialet kunne flere deltagere på både tradisjonalistene og modernistene sin side søke hjemmel i hans utsagn.

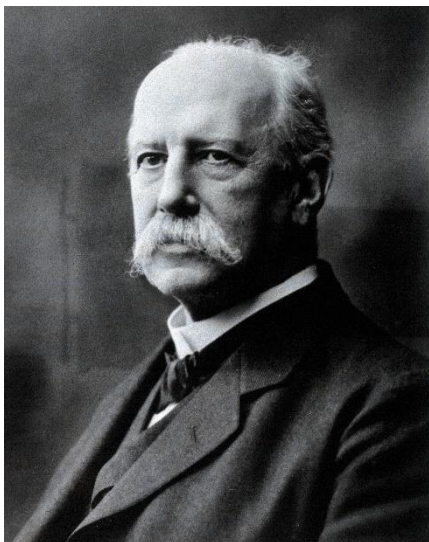
5.9. Installasjonskomiteen

Jeg har nevnt hvordan narrativet og fortolkningen av materialet skjer gjennom politiske valg ved en institusjon som kontrollerer narrativet. Det er derfor viktig å forstå hvordan et syn på materialet kan komme til å dominere andre mulige tolkninger.

Ved Nordiska museet skjer dette i installasjonskomiteen og -konflikten. Dette var et valg som førte narrativet over fra et kombinert svensk og pan-nordisk perspektiv, til å bli en utelukkende svensk narrativ. Diskursen ble avgjørende for pan-skandinavismen. Utfallet av diskursen kom til å påvirke museets videre utvikling vekk fra det transnasjonalregionale. I tillegg var Nordiska museet i 1901 den eneste leverandøren av kulturminner og kulturarv til pan-skandinavismen. Derfor var det en nøkkelinstitusjon i pan-skandinavismen. Når Nordiska museet ble forsvensket, mistet pan-skandinavismen muligheten til å bruke kulturminner og kulturarv i sin identitetsstrategi, og dermed mye av grunnlaget for bevegelsen. Mesteparten av diskursen i installasjonskomiteen angikk ikke pan-skandinavismen kontra svenskhet direkte. Indirekte ble dog pan-skandinavismen svekket. Ved en svekkelse av den pan-skandinaviske identitet ble også mulighetene for å skape pan-skandinaviske kulturminner svekket.

Ved at det svenske ble styrket i museets videre virke, ble også det svenske styrket i museets historie. Når man senere forsøkte å minske betydningen av pan-skandinavismen for Artur Hazelius og få dette til å bli underlagt den svenske nasjonale fedrelandskjærligheten, må man se det som en konsekvens av utfallet av installasjonskomiteen og installasjonskonflikten.

Museets pan-skandinaviske historie, forvaltning og narrativ kan da ha blitt fremstilt som noe

Figur 33. Oscar Montelius.
Installasjonskomiteens leder. (Foto: Ukjent. Hentet fra: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Oscar_Montelius._Photograph._Wellcome_V0026871.jpg)

irrelevant og unødvendig å studere for ettertiden. Dette er en tendens vi ser i nasjonal kulturhistorisk forskning hvor det å tone ned forskjeller og uklarheter for å skape harmoniske linjer i den nasjonale narrativet (Mjærum, 2008, S. 12).

Flere sentrale personer, eller subjekter, deltok i diskursen om installasjonskomiteen. De mest sentrale er John Böttiger, Oscar Montelius, Bernhard Salin og Gunnar Hazelius. I tillegg ble Artur Hazelius som symbol dratt inn som et subjekt i diskursen. Han representerte museets historie og tradisjoner, som det var viktig å kontrollere.

Diskursen handlet i første rekke om hva og hvordan man skulle stille ut, men samtidig om hvem som skulle ha makt

til å fremme sin visjon og narrativet. Dermed handlet diskursen også om hvorvidt man kunne tolke ut flere perspektiver fra det samme materialet. Denne diskursen kan belyse hvordan materiell kultur blir symboler for det transnasjonal regionale så vel som det nasjonale, hvordan dette skapes og hvordan reaksjonene fra motstanderen på dette er. Når Gunnar Hazelius og tradisjonalistene blir desentrert og mister posisjon ved museet, kan vi også se at pan-skandinavisk narrativet ved museet går fra å være en integrert del av samlingen, til å bli ansett som noe unødvendig og uønsket.

Museets formålsparagraf bidro med retningslinjer for installasjonskomiteen, men man valgte å fokusere kun på paragrafens første ledd: Museet skulle være «ett hem för minnen, framför allt ur svenska folkets liv» (Nyström, 1998, S. 64). Tradisjonalistene ledet av Gunnar Hazelius hevdet at det nordiske materialet hadde en komparativ verdi ovenfor det svenske materialet og derfor fremdeles var ønskelig ved museet. Modernistene, ledet av Salin, Montelius og Böttiger, hevdet at det nordiske kun var forvirrende og unødvendig og dermed ikke hadde vitenskapelig verdi for museet. Man hevdet derfor at museet var en svensk nasjonal institusjon som skulle fremme og styrke nasjonalfølelsen. Det var i tillegg sentralt å vitenskapliggjøre samlingen (Hillström, 2006, S. 287-288, 290, Hillström, 2013, S. 260).

5.9.1 Endringer i unionen og endring i pan-nordismens støtte

Jeg har diskutert forholdet mellom Sverige og den transnasjonale regionale bevegelsen som pan-skandinavismen i Artur Hazelius sin levetid. Dette ble endret under installasjonskonflikten. Hillström har pekt på hvordan endringer i forholdet til den pan-skandinaviske bevegelsen ble svekket i popularitet på begynnelsen av 1900-tallet. Dette skyldtes i stor grad forhold i den svensk-norske unionen. Det var som nevnt flere faktorer som svekket forholdet i unionen i perioden 1895-1905, og som bidro til å få svenskene til å bli mer bevisste på forskjellen mellom Norge og dem (Alnæs, 2000, S. 65-71). Som en reaksjon på dette ble det et større fokus på Sverige og svenske egeninteresser. Svenskheten ble dermed

Figur 34. Konsulatstriden var et av stridsmålene som svekket den Norsk-Svenske union. (Tegning: Olav Krohn (1904). Hentet fra: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eget_Konsulatvæsen,_1904_\(11337154766\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eget_Konsulatvæsen,_1904_(11337154766).jpg))

mindre åpen. Det nordiske elementet i svenskheten ble mindre populær og man kunne ikke lenger i samme grad som før søke støtte for pan-skandinaviske interesser i den svenske nasjonalfølelsen. Dette ser vi eskalerte i takt med installasjonskonflikten ved Nordiska museet.

Blant modernistene i installasjonskonflikten kan man se en politisk interesse for å fjerne seg fra det nordiske. Samling av nordisk materiale ble mindre populært i takt med at unionen ble mindre populær, både på svensk og norsk side av grensen. Det samme gjaldt fremstillingen av materialet i en pan-skandinavisk narrativ. Unionen var ikke noe uttalt tema i installasjonskonflikten, men installasjonskonflikten eksisterte ikke i et vakuum. Hillström har hevdet at Montelius sannsynligvis har vært bevisst på at samling av norske artefakter i Norge var upopulært. I tillegg var det norske materialet som allerede var samlet inn av Nordiska museet sterkt savnet i Norge. Disse to momentene kan ha bidratt at Montelius, installasjonskomiteen og modernistene fokuserte på det svenske materialet. Ved å tilpasse diskursen og argumentasjonene til den aktuelle politiske situasjonen kan modernistene trekke inn et maktmoment utenfra som kan ha bidratt til å øke verdien til den diskursive formasjonen som de forsøkte å bygge opp.

Den pan-skandinaviske bevegelsen ser ut til å ha en forankring i det akademiske miljøet, både på studentnivå og høyere akademia-nivå, eksempelvis innen kulturforvaltning og museumsvesen. Det var aldri en bevegelse med bred folkelig forankring. Når det akademiske miljøet ikke helhjertet støttet opp om den pan-skandinaviske bevegelsen kan man tenke seg at det ikke var mulig å skape stor nok aksept rundt bruken av kulturarv i både nasjonal så vel som transnasjonal regional bevegelse. Når konflikten nådde Nordiska museet, som gjennom Artur Hazelius var den ledende institusjonen i å fremme et transnasjonalt regionalt perspektiv på kulturarven, kan det ha vært utslagsgivende for kulturarvsbruken for den pan-skandinaviske bevegelsen. Når samtidig transnasjonal kulturarvsbruk trenger en sanksjonering fra nasjonalstaten for å kunne trekke den nasjonale kulturarv inn i sin bevegelse, kan det å miste en nøkkelinstitusjon som Nordiska museet svekke og hindre bevegelsen i å bruke kulturarv og kulturminner. Når det ikke lenger er en åpenhet i den svenske nasjonaliteten i henhold til pan-skandinavismen blir muligheten for pan-skandinavismen til å bruke den svenske materielle kultur og svenske kulturminner lukket. Dermed vil det ikke lenger være mulig for pan-skandinavismen å bruke de samme kulturminnene og den samme kulturarven til å skape en pan-skandinavisk ide. Ved en forsvensking av Nordiska museet mistet pan-

skandinavismen sitt fremste kulturminne, formidler av pan-skandinavisk narrativ og kulturminneinstitusjon.

5.9.2. Vitenskapliggjøring og modernistene

For å hedre Artur Hazelius' minne, fokuserte modernistene på vitenskapliggjøring av materialet. Et museum skulle ha kun ett fokus. Det var dermed ikke mulig å være en moderne vitenskapelig institusjon og samtidig ha to visjoner for museet. Dette førte til at om man skulle holde seg til den originale formålsparagrafen, og dermed til Artur Hazelius sitt minne, måtte man stryke et ledd. I og med at det svenske subjektet i formålsparagrafen sto sterkest, fokuserte man på det svenske og forkastet det nordiske. Dermed ble det å også ha et pan-skandinavisk perspektiv på kulturminner ansett som uvitenskapelig.

Et utsagn som var dominerende i installasjonskomiteen var at et vitenskapelig fokus for museet ville styrke nasjonsfølelsen. Ved en vitenskapliggjøring av nasjonsfølelsen vil man kunne føre vitenskapelige prinsipper og krav over til nasjonalfølelsen. Slikt kan det vitenskapelige kravet om en klar linje og et klart fokus ha bidratt til å svekke tanken om at det svenske nasjonale kan inneholde en bit pan-skandinavisme. Med andre ord, det vitenskapelige kravet kan ha bidratt til å forsvenske Sverige. Modernistenes svenske vitenskapelige narrativ ble dermed styrket av det nasjonale så vel om det vitenskapelige. Ved at Artur Hazelius sin doble visjon ikke var kompatibel med kravet om modernitet i vitenskapen, gikk man vekk fra hans visjon. Vitenskapelighet ble dermed det viktigste kravet til museet, og ikke det kulturelle pan-skandinaviske felleskapet.

Modernistene forsøkte å svekke tradisjonalistene ved å fremstille dem som umoderne og uvitenskapelige. Det var for mye «nasjonalt føleri». Et nasjonalt, vitenskapelig, moderne museum, hevdet den moderne fraksjonen, hadde ikke plass til nasjonalt føleri av den type som Artur Hazelius bedrev. Ved å hevde at Hazelius presenterte den materielle kultur ved muset på en uvitenskapelig måte, ville en konsekvens av å stille ut materialet på samme måte som han, føre til en svekkelse av vitenskapen ved museet. Det var for mye føleri og åpenhet for det pan-skandinaviske. Her settes Artur Hazelius som et sentrert subjekt og objekt. Hazelius' makt over narrativene som materialet ble fremstilt på, blir sett på som negativt og plassert i noe som man ikke anså som ideelt, nemlig nasjonalt føleri. Det er ikke ønskelig å fortsette i samme spor. Når dette utsagnet legges i lag med andre utsagn fra modernistenes side blir dermed Artur Hazelius desentrert i diskursen. Hans feilgrep og hans rolle som sentral for

museet blir trukket i tvil. Denne «negative» siden ved Artur Hazelius hadde et eget sted å utfolde seg, nemlig Skansen.

Som konsekvens av dette vil arbeidsmåten som ble utført ved Skansen bli ansett som uvitenskapelig og egnet kun til å vekke fedrelandsfølelsen og appellere til følelsene til de besøkernes. Ved å flytte føleriet over til Skansen og rendyrke det vitenskapelige ved Nordiska museet, trekkes et skille mellom Nordiska museet og Skansen. Dette skillet virker så vel faglig, som politisk. Gjennom makten i assosiasjon til de enkelte institusjonene kunne man indirekte komme med utsagn som at de som jobbet ved Skansen ikke utførte vitenskapelig arbeid, og var dermed ikke vitenskapsmenn. Var man ved Nordiska museet var man en vitenskapsmann. Dette er uuttalte utsagn, og er ikke noe som ble sagt eller fremmet i installasjonskonflikten, det er dog noe man kan se gjennom implikasjoner. Det er sådan et stikk til Gunnar Hazelius som var sjef for Skansen under installasjonskonflikten.

5.9.3. Tradisjonalistenes side av diskursen

Gunnar Hazelius sin kritikk mot installasjonskomiteen hviler på to momenter. For det første mente han at installasjonskomiteens mål ikke fulgte farens to visjoner for museet, ettersom det programmet installasjonskomiteen og Salin fremmet ville føre til at Nordiska museet ikke var nordisk, men et svensk nasjonalmuseum (Hillström, 2013, S. 260-261, Hillström, 2006, S. 288). Det var videre ikke i overensstemmelse med «god gammel» svensk tradisjon å kun fokusere på Sverige alene. Sverige hadde historisk et fokus på og lederrolle i Norden. Derfor gir det nordiske materialet en styrke til det svenske materialet og den svenske fedrelandsfølelsen (Hillström, 2006, S. 288). Det andre momentet dreide seg om at kravet til vitenskapelighet ville lukke samlingen for den brede befolkningen og gjøre samlingen kun tilgjengelig for den opplyste elite. Det brede publikummet ble dermed glemt.

Gunnar Hazelius og tradisjonalistene fremmet at det nordiske materialet kunne inngå i Nordiska museet ved å være komparativt til det svenske materialet. Med et kulturkretsfokus fikk det nordiske materialet en verdi i museet. Ved å fokusere på en nordisk kulturkrets desentrerer subjektet «det svenske folket». Det blir likestilt med de andre nordiske folkene i et felleskap. Dette felleskapet kan hente styrke i hverandre og kan skape et maktmoment som søker støtte på tvers av dagens politiske grenser. Samtidig som det svenske som subjekt blir desentrert i utsagnet knyttet til kulturkretsen, blir det svenske til et sentrert subjekt i diskursen om Nordiska museet. Den styrken det svenske materialet kan oppnå som et desentrert subjekt

i felleskap med andre subjekter, vil kunne bli overført til diskursen internt i museet som det sentrerte subjektet som samlingen bygges opp rundt (Hammarlund-Larsson, 2004, S. 38; Hillström, 2006, S. 288-289; Hillström, 2013, S. 261; Medelius, 1998, S. 134).

Tradisjonalistene hevdet at et fellesnordisk komparativt perspektiv var i tråd med god gammel svensk tradisjon som ville styrke fedrelandet (Hillström, 2006, S. 288). Det er et forsøk på å ta kontroll over maktmomentet tradisjon ved å knytte Norden og Sverige i felleskap opp mot tradisjon. Ved å fremme tradisjon både internt i museet og generelt i samfunnet, arbeidet tradisjonalistene aktivt for å hente styrke i forhistorien. Innen museet betydde det å hente styrke i symbolet Artur Hazelius og de føringer og visjoner han hadde lagt for museet. I samfunnet generelt betydde det å hente styrke i Sveriges tradisjonelle aktive rolle i Norden. Ved å søke støtte i samfunnet forsøkte man å hente støtte i den diskursive formasjon som var bygget opp om Sveriges nasjonsfølelse. Dette rommet elementer som kongehus, historie og minnet om et tapt stor-Sverige, noe som kan hevdes å ha preget Artur Hazelius sitt arbeid. Museets interne historie og tradisjoner ble da knyttet opp mot det generelle samfunnet. Et godt bruk av tradisjon kan da bidra til å støtte tradisjonalistenes diskursive formasjon.

Tradisjonalistene kritiserte også modernistenes manglende publikumsrelasjon. Selv om vitenskapliggjøring av museet var viktig, kunne det ikke gå på bekostning av kontakten med publikum. Det var viktig å nå det brede lag av publikum (Medelius, 1998, S. 132). Gjennom publikumsfokus ville man kunne få ut museets visjon til flest mulig. I lys av Nordiska museet som eneste leverandør av kulturminner til pan-skandinavismen var det derfor viktig å opprettholde et publikumsfokus. Dog ser det ikke ut til å være det mest tungtveiende argumentet til tradisjonalistene. Publikumsfokuset ser ut til å være sterkt forankret i Artur Hazelius sitt arbeid, samt Gunnar Hazelius erfaringer ved Skansen. Som nevnt i empirien så Gunnar Hazelius betydningen av å opprettholde forbindelse mellom Skansen og det vitenskapelige arbeidet på Nordiska museet. Dette ville styrke statusen til Skansen så det ikke ble kun en underholdningsavdeling for Nordiska museet, men fremdeles hadde en vitenskapelig status.

Problemet med det komparative perspektivet med vekt på pan-skandinavismen er som nevnt i 5.9.1 at pan-skandinavismen var svekket i samtiden. Dermed ville en diskursiv formasjon som inkluderte dette ha mindre støtte i samfunnet generelt enn hva tilfellet hadde vært tidligere. Forankringen var blitt svekket, noe som igjen ville svekke tradisjonalistenes posisjon.

5.9.4. De to diskursive formasjonene

Det er to motstridene diskursive formasjoner i installasjonskonflikten ved Nordiska museet: Tradisjonalistene og modernistene. Begge sider forsøkte å ta eierskap i Artur Hazelius, noe de begge delvis greide. På grunn av Artur Hazelius sin bevisste utydelighet kunne begge sidene støtte seg på han. Ved første øyekast kan det virke som at de kom likt ut av dette, men det var modernistene som det delte eierskapet gagnet mest. Det ser vi ved at samtidig som modernistene forsøkte å forankre Artur Hazelius i sin leir, ved å hevde at han hadde støttet Salin og modernistene om han fremdeles levde, forsøkte de å undergrave han ved å vise til hans uvitenskapelig nasjonale føleri. Dermed betydde det mindre for dem at eierskapet var delt. Ergo ser det ut til at modernistene kom best ut av kampen om symbolet Artur Hazelius.

Neste kampsak er diskursen om vitenskapelighet. Det var enighet om behovet for å vitenskapliggjøre museets samling, men ikke om fremgangsmåte og vektleggingen av dette. Tradisjonalistene fastholdt balansen mellom vitenskap, publikumskontakt og utstilling. Dette var ikke i takt med samtidens vitenskapelige krav, som var hva modernistene fremmet. Modernistene sto for en klar enkel visjon som fokuserte på vitenskap. Publikumskontakten og nasjonalt føleri var Skansens jobb. Museets utstilling var, i takt med tidens ånd, ment for den allerede opplyste del av befolkningen. Det klare og enkle fokuset ble modernistenes styrke. De greide å svekke stillingen til tradisjonalistene, ved å henvise til samtidens vitenskapelige krav, og vise at tradisjonalistene var i utakt med den. Modernistenes diskursive formasjon ble dermed styrket.

Pan-skandinavismen var som sagt ikke direkte diskutert i denne sammenhengen, men vi kan også her se et motsetningsforhold mellom tradisjonalistene og modernistene. Det var enighet om at Sverige og det svenske folk skulle være sentralt i samlingen, dog hevdet tradisjonalistene at det nordiske materialet var viktig av to grunner. For det første kunne det bidra til en styrking av det svenske ved et komparativt perspektiv på materialet. Det kunne bidra til bredere vitenskapelig grunnlag, samt fellesnordisk samholdsfølelse. For det andre var det nordiske materialet en del av Artur Hazelius' arv. Modernistene fokuserte derimot nær utelukket på det svenske. Ut fra endringer i samtiden og den svekkede populariteten til den pan-nordiske bevegelse (Se avsnitt 5.9.1.) kan dette ha bidratt med et ytre press på partene i konflikten til å vippe balansen i modernistenes favør. Ved å distansere seg fra den pan-nordiske bevegelse så sterkt som modernistene gjorde, sikret de seg samtidens støtte. Dette kan ha bidratt til å styrke deres posisjon.

Alt i alt ser vi at modernistene greide å skaffe seg støtte fra flere forskjellige utsagn, og fikk kontroll over utsagn de delte med tradisjonelistene. Det gjorde at deres diskursive formasjon til slutt fikk nok kraft til å overvinne tradisjonelistenes: det ble rett og slett for stor overmakt. Ved Nordiska museets forsvenskning mistet dermed pan-skandinavismen den siste institusjonen som kunne bidra med kulturminner. Nordiska museet hadde vært den eneste kulturminneleverandøren for pan-skandinavismen. Det var ikke lenger bred nok støtte fra hverken samfunnet eller det akademiske miljøet til å opprettholde pan-skandinavisk kulturminneproduksjon. Sanksjonen pan-skandinavismen tidligere hadde fra den åpne svenskheten forsvant. Det var ikke lenger mulig å skape transnasjonal regional kulturarv basert på en nasjonal kulturarv.

Nordiska museet og installasjonskonflikten viser den sårbare posisjonen kulturarv og kulturminner har i transnasjonal regionalisme. Ved at den til en så stor grad avhenger av en statlig godkjennelse for å kunne bruke kulturarv og kulturminner som identitetsmarkører, vil det være en svært risikabel strategi å bygge opp bevegelsen rundt kulturarv og kulturminner. Dette kan belyse hvorfor transnasjonale regionalismebevegelser sjeldent benytter nasjonal kulturarv og kulturminner for å skape en felles identitet.

Figur 35. Som følge av forsvenskningen av Nordiska museet og Skansen, er Nordiska museet og Skansen nå den Svenske nasjonens høyborg. Hvert år feires 6 juni, Sveriges Nasjonaldag, Svenska Flaggans dag, på Skansen, med kongefamilien til stedet. (Tegning: G. Ankarxrona (1916). Hentet: <https://www.nordiskamuseet.se/aretsdagar/sveriges-nationaldag>)

Kapittel 6. Konklusjon

Så var tiden kommet for å trekke noen konklusjoner. Jeg har forsøkt å belyse transnasjonal regional kulturarvs- og kulturminnebruk. Det er ikke mange eksempler på dette, men gjennom Artur Hazelius og Nordiska museet har jeg forsøkt å vise hvordan dette skjedde i den pan-skandinaviske transnasjonale regionalismebevegelsen i siste halvdel av 1800-tallet. Som vi har sett var det en åpenhet for pan-skandinavismen innen den svenske nasjonalismen under store deler av Artur Hazelius sin levetid. Dermed fikk pan-skandinavismen en godkjenning fra den svenske nasjonalstat til å benytte svensk kulturarv, kulturminner og materiell kultur i pan-skandinavismen. Nordiska museet kunne da inngå i både svensk og nordisk kontekst. Under Artur Hazelius var Nordiska museet den fremste leverandøren av kulturarv og kulturminner til pan-skandinavismen. Dette endret seg etter Artur Hazelius' død. På grunn av endringer i samfunnet og nedgang i pan-skandinavisk støtte, som skyldes konflikter i unionen mellom Norge og Sverige, var det ikke lenger mulig å forankre pan-skandinavismen i svensk kulturarv eller kulturminner. Det var heller ikke mulig å forankre pan-skandinavismen i dansk eller norsk kulturarv. For Danmark sin del kan dette skyldes den svekkede støtten for pan-skandinavismen etter den andre slesvigske krig. I Norge hadde fremveksten av Norsk Folkemuseum, med sin norske fortolkningsramme, gjort krav på kulturarven og dermed svekket muligheten for å bruke kulturarven i et pan-skandinavist narrativ.

Det står tydelig for meg at bruken av kulturarv, skapning av kulturminner, og tolkning av materiell kultur i stor grad handler om valg av narrativ. Hvordan man velger å se på kulturarven og hvilke historier man knytter til den har i stor grad formet bruken. For å få dette til er det viktig å skape en forankring hos brukerne av kulturarven. Nasjonalstater og andre nasjonsdannelser har vært aktive skapere og brukere av kulturarv. Dette gjør at de har fått et stort eierskap til kulturarven, og med det, stor kontroll. Men hva så om man tenker vekk det nasjonale fra kulturarven, og heller bytter ut det nasjonale med det transnasjonale? Jeg har forsøkt å vise hvordan en transnasjonal regional bevegelse trenger en godkjennelse fra nasjonalstaten for å kunne bruke kulturarv, kulturminner og materiell kultur som nasjonen har stor egeninteresse i. Så lenge den transnasjonale bevegelsen har denne tillatelsen går dette fint, og den transnasjonale bevegelsen kan overta den nasjonale sin plass i kulturarven. Derimot når motstanden mot den transnasjonale bevegelsen blir for stor i nasjonen, og de

mister den nasjonale godkjenningen, vil de ikke lenger ha mulighet til å benytte seg av den nasjonale kulturarv, kulturminner og materiell kultur.

Så for ordens skyld, la oss se på problemstillingen og underproblemstillingene og se om jeg kan svare på spørsmålene jeg har stilt: *På hvilken måte formes og påvirkes bruken av kulturarv i et transnasjonalt regionalt perspektiv?* Slikt jeg har oppfattet det skapes og avhenger bruken av kulturarv hos en transnasjonal regional bevegelse av andre brukere av den samme kulturarven. Kulturminner og kulturarv skapes og formes ut fra det som allerede eksisterer rundt oss. For oss arkeologer er dette først og fremst den materielle kultur. Det blir da opp til brukerne av den å definere en kontekst og narrativ rundt dette og ut fra dette skapes kulturarven.

I første underproblemstilling spør jeg: *Hvordan uttrykkes transnasjonal regional identitet gjennom bevisst valg av deler av kulturarv, og da spesifikt kulturarv med nasjonsbyggende funksjon?* Det er ikke noe som tyder på at kulturarv og kulturminner som kan brukes til å uttrykke transnasjonal regional identitet, uttrykkes på noen annen måte enn ellers i samfunnet. I eksemplet med pan-skandinavismen ser vi at det er en idé om at bevegelsen er en forlengelse av nasjonalstaten, noe som gjør at det er logisk å bruke den samme kulturarven som staten bruker. Så lenge nasjonalstaten tillater den transnasjonale bevegelsen å bruke «deres» kulturarv kan den transnasjonale bevegelsen bruke kulturarven i sitt prosjekt. Der nasjonen før har stått som en garanti for kulturarvens autentisitet trer den transnasjonale bevegelsen frem og deler rollen med nasjonalstaten. Da nasjonalstaten er den primære forvalteren av kulturarven, har fremdeles nasjonalstaten en rolle. Kulturminnene som da inngår i en transnasjonal identitet, kan også bidra til å styrke den nasjonale identitet, så lenge åpenheten er der. Dette samspillet står seg så lenge nasjonalstaten tillater det, og dermed er vi over på neste underproblemstilling.

Hvilke reaksjoner har sentralmakten, eller den motstriden makt, ovenfor underproblemstilling 1 og hvordan blir dette uttrykt. Så lenge den transnasjonale bevegelsen har en statlig tillatelse til å bruke den nasjonale kulturarven er det ingen konflikt. Dette krever dog gjerne en åpenhet for det transnasjonale fra den nasjonale sin side. Når denne åpenheten forsvinner vil transnasjonale regionale bevegelser ikke lenger ha samme tilgang til kulturminner som den nasjonale kontrollerer. Brukerne av kulturminnene og kulturarven må da tilpasse seg den nye situasjonen.

Jeg har valgt å undersøke transnasjonal regionalisme, og da spesifikt pan-skandinavismen. Men dette er bare en av veiene man kunne gå. Det finnes andre regionalismebevegelser rundt

i verden, både nasjonale, transnasjonale, globale og overnasjonale. Noen regionalismebevegelser som Catalonia bruker aktivt kulturarv - andre ikke. Når jeg peker på den statlige nasjonale godkjennelse som trengs for å bruke kulturarven er det slikt jeg har oppfattet det. Det kan være andre årsaker til bruk eller ikke bruk. Catalonia har greid å skape kulturarv og kulturminner uavhengig av den Spanske nasjonalstaten. Det er en kraft i kulturarv, som avsløres gjennom eierskap og narrativ. Kommer det alltid til å eksistere nasjoner slikt vi kjenner dem? Og hvis de endres hva skjer med kulturarven da? Som arkeolog har man en forkjærlighet for fortiden, så om premissene for å bevare kulturarven endres, kan kulturarven fremdeles reddes? Dette avhenger av hvor fleksibel narrativet om kulturarv er.

Referanser

- Aarli, G., & Holmboe, H. (2017, 21.10.2017). Catalonias Historie. Hentet fra https://snl.no/Catalonias_historie
- Adriansen, I. (2015). Fra politisk skandinavisme til kulturel nordisme. In I. Adriansen (Ed.), *Kulturel nordisme i hundrede år : Skandinavisk Museumsforbund 1915-2015*. S.l.: Skandinavisk Museumsforbund Museum Sønderjylland.
- Alnæs, K. (2000). *Historien om Norge : 4 : En ny arbeidsdag* (Vol. 4). Oslo: Den norske bokklubben.
- Andrén, E. (1967). Nordiska museet – arkitekttävlingen och museibygget. *Fataburen, Nordiska museets och Skansens årbok*.
- Aronsson, P. (2005). Ett forskningsfält tar form. In P. Aronsson & M. Hillström (Eds.), *Kulturarvens dynamik: det institutionaliserade kulturarvets förändringar*.
- Axelsen, I. (2012). Kristendom drepte hesten : en analyse av hesten som arkeologisk forskningsobjekt. In. Oslo: I. Axelsen.
- Berg, G. (1933). *Artur Hazelius : mannen och hans verk* (Vol. 120). Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Berg, G. (1967). Artur Hazelius utländska museistudier. *Fataburen, Nordiska museets och Skansens årbok*.
- Berg, J., & Nyström, B. (1998). Artur Hazelius. In H. Medelius, B. Nyström, & E. Stavenow-Hidemark (Eds.), *Nordiska museet under 125 år* (pp. 55-57). Stockholm: Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Berg, O. T. (2014, 23.10.2014). Nasjon. Hentet fra <https://snl.no/nasjon>
- Bergman, I. (1998). Dalakullorna - en viktig personalkategori. In H. Medelius, B. Nyström, & E. Stavenow-Hidemark (Eds.), *Nordiska museet under 125 år* (pp. 72-73). Stockholm: Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Berntsen, B. (1999). *Skarpt sett*. Oslo: Andresen & Butenschøn.
- Bjørnholt, M. (2005). Hvorfor er folkedrakt så viktig i Norge og marginalt i nabolandene? . *Nordic Journal of Cultural Policy*, 8(2), 34 - 50.
- Bjørnson, B., & Dunker, B. (1864). Bjørnstjerne Bjørnsons Tale paa Slotspladsen for Dagen [17de Mai 1864] [og] Advokat Dunkers Tale for Danmark. *Illustreret Nyhedsblad (1851-1866 : trykt utg.)*. 1864 Nr. 22, 29/5, 115-116, ca. 112 111/112 sp.
- Bomann-Larsen, T. (2002). *Haakon & Maud : 1 : Kongstanken* (Vol. 1). Oslo: Cappelen.

- Brattli, T. (2006). *Fortid og forvaltning : en analyse av norsk kulturminneforvaltning i perioden 1990-2005, med hovedvekt på arkeologiske forhold.* (2006:32), Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Det historisk-filosofiske fakultet, Institutt for arkeologi og religionsvitenskap, Trondheim.
- Brattli, T., & Svestad, A. (1991). Forskingshistoria og den arkeologiske praksisen. *Viking*, 54, 105-112.
- Bringéus, N.-A. (1972). Arthur Hazelius och Nordiska museet. *Fataburen, Nordiska museets och Skansens årbok.*
- Cohen, A. (1993). Culture as identity: An anthropologist's view. *New Literary History*, 24(1), 195. doi:10.2307/469278
- Dalsgaard, S. (2005). *Cultural Totemism, Cultural Heritage, or just plain Knowledge? How to 'build' a Manus canoe.* Aarhus universitet, Aarhus Universitet.
- Danielsen, E. M. (2007). Drakt og identitet *Betwixt & Between.* *Sosialantropologistudentenes tidsskrift. Master & hovedfag*, 17, 92-108.
- de Groff, D. (2012). Artur Hazelius and the ethnographic display of the Scandinavian peasantry: a study in context and appropriation. *European review of history*, 19(2), 229-248.
- Dews, P. (2009). Makt og subjektivitet hos Foucault. *Agora*, 27(2-3), 104-135.
- Dumas, T. (2015). Fandango and the Rhetoric of Resistance in Flamenco. *Música Oral del Sur*(12), 517-533.
- El Born. Cultural and memorial centre. Hentet fra www.elbornculturaimemoria.barcelona.cat/en/the-center/
- Elvander, N. (1961 (2008)). Scandia : tidskrift för historisk forskning. *Scandia : tidskrift för historisk forskning*, 27(2).
- Eriksen, A. (2009). *Museum : en kulturhistorie.* Oslo: Pax.
- Foucault, M. (2002). *Archaeology of knowledge.* London: Routledge.
- Foucault, M., & Schaanning, E. (1999). *Diskursens orden : tiltredelsesforelesning holdt ved Collège de France 2. desember 1970* (Vol. 3). Oslo: Spartacus.
- Galaaen, T. S. (2011). Kolleger og konkurrenter. In *Den tidlige kontakten mellom Norsk Folkemuseum og Nordiska museet:* Norsk Folkemuseum.
- Gierløff, C. W., Magnussen, K., Eide, L. S., Iversen, E. K., Ibenholt, K., Dombu, S. V., . . . Strand, J. (2017). *Verdien av kulturarv : en samfunnsøkonomisk analyse med utgangspunkt i kulturminner og kulturmiljøer : rapport.* In.

- Graden, L. (2014). FashionNordic: folk costume as performance of genealogy and place.(p.362-388). *Journal of Folklore Research*, 51(3), 362.
doi:10.2979/jfolkrese.51.3.337
- Grimstad, C.-E. (2015). Kongelig feiltrinn til felles glede. *Aftenposten Historie*(9), 8-13.
- Guttormsen, T. S. (2013). Bruken av en heroisk fortid i lokalt minnearbeid : vikinghelten Harald Hårfagre. In (pp. 59-91). Oslo: Novus, 2013.
- Hammarlund-Larsson, C. (2004). «I denna tid af slapp nationalkänsla». Om Artur Hazelius, vetenskapen och nationen. . In C. Hammarlund-Larsson, B. G. Nilsson, & E. Silván (Eds.), *Samhällsideal och framtidsbilder : perspektiv på Nordiska museets dokumentation och forskning*. Stockholm: Carlsson i samarbete med Nordiska museet.
- Hammer, S. O. (2018). Michel Foucault. Hentet fra [https://snl.no/Michel Foucault](https://snl.no/Michel_Foucault)
- Haugen, B. S. H. (2013). *Norsk bunadleksikon : alle norske bunader og samiske folkedrakter* Oslo: Damm.
- Haugen, B. S. H. (2017). Museer, drakt og tid. *Nordisk Museologi*(1), 73-89.
- Hemstad, R. (2008). *Fra Indian summer til nordisk vinter : skandinavisme, skandinavisk samarbeid og unionsoppløsningen*. (nr. 337), Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo Unipub, Oslo.
- Hillström, M. (2006). Ansvar for kulturarvet: Studier i det kulturhistoriska museiväsendets formering med särskild inriktning på Nordiska museets etablering 1872–1919: A study in the formation of cultural history museums in Sweden, with a focus on the establishment of the Nordic Museum 1872-1919. In.
- Hillström, M. (2010). Contested Boundaries: Nation, People and Cultural History Museums in Sweden and Norway 1862–1909. *Culture Unbound. Journal of Current Cultural Research*, 2, 583-607. doi:10.3384/cu.2000.1525.10234583
- Hillström, M. (2013). *Sweden versus Norden in Nordiska museet*.
- Jönnes, L. (1999). *Ett Sverige i smått eller ett Tyskland över allt?: Nation och territorium genom upptäckt och försvar under 1800- och 1900-tal*.
- Kearney, M. (1995). The local and the global: The anthropology of globalization and transnationalism. *Annual Review of Anthropology*, 24, 547.
- Kiran, K., & Storsletten, O. (2013a). Arkitektur i Danmark. *Store Norske leksikon*. Hentet fra https://snl.no/Arkitektur_i_Danmark
- Kiran, K., & Storsletten, O. (2013b). Arkitektur i Sverige. *Store Norske leksikon*. Hentet fra https://snl.no/Arkitektur_i_Sverige

- Klima- og miljødepartementet. (1978, 01.01.2018). Lov om kulturminner (Kulturminneloven). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50>
- Knudsen, O. F. (2013). Transnasjonale relasjoner. Hentet fra https://snl.no/transnasjonale_relasjoner
- Kungahuset. Svenska regenters valspråk. Hentet fra <http://www.kungahuset.se/monarkinhovstaterna/monarkinisverige/svenskaregentersvalsprak.4.7c4768101a4e8883780001192.html>
- Kjøedt, A. P. (1916). *Skandinavismen*. Kjøbenhavn ; Kristiania: Gyldendal.
- MacLeod, A., & Payne, G. (1994). 'LOCALS' AND 'INCOMERS': SOCIAL AND CULTURAL IDENTITY IN LATE TWENTIETH CENTURY COIGACH. In J. R. Baldwin (Ed.), *Peoples & Settlements in North-West Ross*: Scottish Society for Northern Studies.
- Magga, O. H. (1995). Museums and cultural diversity: indigenous and dominant cultures. *Museum and communities*, 16-18.
- Medelius, H. (1998). Installationen. In H. Medelius, B. Nyström, & E. Stavenow-Hidemark (Eds.), *Nordiska museet under 125 år* (pp. 126-153). Stockholm: Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Mjærum, A. (2008). Vår mangfoldige forhistorie. In B. Petersson & P. Skoglund (Eds.), *Arkeologi och identitet : VIII Nordic TAG i Lund 2005* (Vol. no. 53). Lund: Institutionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet.
- Munch, P. A. (1849). *Om skandinavismen*. Christiania: Johan Dahl.
- Neumann, I. (2000). Diskursens materialitet. *Dansk Sociologi*, 11(4), 27.
doi:10.22439/dansoc.v11i4.634
- Niemi, E. (2004). Region, fortidsforestillinger, etnisitet. *Fortidsforestillinger / Bård A. Berg og Einar Niemi (red.)*, 175-194.
- Nilsson, F. (1996). "Vår lilla flytande republik" Om skandinavismen som proteströrelse. *RIG kulturhistorisk tidskrift*, 79(2).
- Nordiska museet. Gustav Vasastatyn. Hentet fra <https://www.nordiskamuseet.se/artiklar/gustav-vasastatyn>
- Nordiska museet. Namnet Nordiska museet. Hentet fra <https://www.nordiskamuseet.se/artiklar/namnet-nordiska-museet>
- Norsk Folkemuseum. Kong Oscar IIs samling. Hentet fra <https://norskfolkemuseum.no/kong-oscar-iis-samling>
- Nos, A. (2009). Folkedrakter. Hentet fra <https://snl.no/folkedrakt>

- Nyström, B. (1998). Att göra det förflutna levande. In H. Medelius, B. Nyström, & E. Stavenow-Hidemark (Eds.), *Nordiska museet under 125 år* (pp. 52-87). Stockholm: Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Olsen, B. (1991). Kjelmøyfunnenes (virknings) historie og arkeologi. *Viking*, 54, 65-87.
- Olsen, B. (1997). *Fra ting til tekst : teoretiske perspektiv i arkeologisk forskning*. Oslo: Universitetsforl.
- Olsen, B. (2006). Ting-mennesker-samfunn, introduksjon til symmetrisk arkeologi *Arkæologisk Forum*(14).
- Omland, A. (2005). Norge – Sverige, Tur & retur. Exit USA. *Nicholay. Arkeologisk tidsskrift*(96).
- Pablo, I. M., Lengeling, M. M., Rivas, L. R., Santos, N. M. B., & Ballesteros, A. C. V. (2015). What does it mean to be transnational? Social Construction of ethnic identity. In *Perspectivas sobre la investigacion cualitativa. Congreso internacional de investigacion cualitativa / Perspectives on qualitative research, International qualitative reaserch conference*: Universidad de Guaajuto.
- Pedersen, K.-A. Folkedrakt. Hverdagstøy og festdrakt. Hentet fra <http://norskfolkemuseum.no/Folkedrakt>
- Prokkola, E.-K., Zimmerbauer, K., & Jakola, F. (2015). Performance of regional identity in the implementation of European cross-border initiatives. *European Urban and Regional Studies*, 22(1), 104-117. doi:10.1177/0969776412465629
- Redaktionen. (2009). Regionalisme. Hentet fra [http://denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Samfund/International politik og organisationer/regionalisme](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/International_politik_og_organisationer/regionalisme)
- Reinius, L. G., Silvén, E., & Svanberg, F. (2012). The Sociomaterial Dynamics of Museum Collections. *Nordic museology*, 97 - 106.
- Richter, J. (2011). Magt og afmagt i individets liv. *Psyke & Logos*, 32(2), 14.
- Risse, T. (2001). Regionalism and Collective Identities: The European Experience. *Colombia Internacional*(53), 5-24.
- Saint George, R. (2010). Material culture in Folklife studies. In D. Hicks & M. C. Beaudry (Eds.), *The Oxford handbook of material culture studies*. Oxford: Oxford University Press.
- Schaanning, E. (1996). Diskursens Materialitet, del 2: Latour. *Arr Idéhistorisk Tidsskrift*, 8(2), 74-83.

- Schaanning, E. (2000). *Modernitetens oppløsning : sentrale skikkelser i etterkrigstidens idéhistorie* (3. utg. ed.). Oslo: Spartacus.
- Schaanning, E. (2013). Sannhet og subjekt. Arr. Hentet fra www.arrvev.no/bok/sannhet-og-subjekt
- Schütte, G. (1917). Pangermanismen i Norge. *Samtiden* (trykt utg.). 28(1917, [38]-59.
- Scott Sørensen, A., Høystad, O. M., Bjurström, E., Vike, H., & Nordgård, Y. (2008). *Nye kulturstudier : en innføring*. Oslo: SAP Spartacus.
- Sejersted, F. (2017, 20.01.2017). Unionsoppløsningen i 1905. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra https://snl.no/Unionsoppløsningen_i_1905#-Fra_knyttenevepolitikk_til_lydrikepunkter
- Silvén, E. (2008). Cultural diversity at the Nordiska Museet in Stockholm: outline of a story In K. J. Goodnow & H. Akman (Eds.), *Museums and diversity*. New York: Berghahn Books.
- Silvén, E. (2010). Difficult Matters. Museums, Materiality, Multivocality. In F. Svanberg (Ed.), *The museum as forum and actor* (Vol. 15, pp. 133-147). Stockholm: Statens historiska museum.
- Silvén, E., & Björklund, A. (2006). Detecting Difficulty. In E. Silvén & A. Björklund (Eds.), *Svåra saker : ting och berättelser som upprör och berör* (pp. 248-264). Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Solberg, B., & Tschudi-Madsen, S. (2014, 05.06.2014). Kulturminner. *Store norske leksikon* Hentet fra <https://snl.no/kulturminner>
- Solli, B. (2004). Refleksjoner omkring bruk av fortid og kulturminner i identitetsskaping. *Fortidsforestillinger / Bård A. Berg og Einar Niemi (red.)*, 23-31.
- Somerfeldt, A. (2018, 20.02.2018). Kulturkrets. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/kulturkrets>
- Språkrådet, & Universitetet i Bergen. (2017, 2017). Kulturarv. *Bokmålsordboka*. Hentet fra <https://ordbok.uib.no/kulturarv>
- Stavenow-Hidemark, E. (1998). Museibyget. In H. Medelius, B. Nyström, & E. Stavenow-Hidemark (Eds.), *Nordiska museet under 125 år* (pp. 88-125). Stockholm: Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Store norske leksikon. (2017, 29.11.2017). Spanske Arvefølgekrig. Hentet fra https://snl.no/spanske_arvefølgekrig
- Svenska fornminnesföreningen. Historik Hentet fra <http://fornminnesforeningen.com/historia/>

- Svensson, K. (2015). *Konstruktionen av "Det svenska": Nationalism och Nordiska museet*. (C-Uppsats C-Uppsats), Umeå universitet,
- Sørnbø, F. (1959). Grunnlov og skandinavisme. *Samtiden (trykt utg.)*. 68(1959)nr 6, 353-356.
- Sörilin, S. (1998). Artur Hazelius och det nationella arvet. In H. Medelius, B. Nyström, & E. Stavenow-Hidemark (Eds.), *Nordiska museet under 125 år* (pp. 16-39). Stockholm: Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Trine. (2016). Hvor norsk er din bunad? . Hentet fra <https://blog.myheritage.no/2016/05/hvor-norsk-er-din-bunad/>
- Tučková, S. The role of nationalism and postcolonialism in presenting cultural heritage. Hentet 14.02.2017 https://www.academia.edu/19473362/The_role_of_nationalism_and_postcolonialism_in_presenting_cultural_heritage
- Ulsaker, S. A. (2010). Makt, frihet og subjektivitet hos Michel Foucault. In: The University of Bergen.
- Wedendal, E. (2015). *Nordiska Museet. Hur speglar byggnadens historia och arkitektur tankarna bakom museets funktion och syfte?* . (Bachelor), Lindköpings universitet, Lindköping.
- Weide, W. (2014). Subjekt und Subjektivierung (Publication no. <http://dx.doi.org/10.14765/zf.dok.2.572.v1>). Docupedia.de Hentet 20.02.2018, from Docupedia-Zeitgeschichte
- Wilhelm, P. (1918). Kantat till Artur Hazelius' minne vid skansens vårfest-jubileum In. Stockholm.
- Willersrud, A. (2017). Flere hundre års bitter dragkamp. *Aftenposten Historie*, 2017(11).
- Wolf, L. (1996). Artur Hazelius och Fosterländsk läsning för barn och ungdom *RIG kulturhistorisk tidskrift*, 79(2).
- Wollentz, G. (2014). The Cultural Heritage as a Resource in Conflict Resolution, An Overview of the field. Hentet fra www.bridgingages.com/site/assets/files/1253/cultural_heritage_in_conflict_resolution.pdf
- Østigård, T. (2009). Nasjonal og regional identitet eller kulturell kompleksitet ; forståelser av irrelevante og unike kulturminner. *Primitive tider*, 11, 19-29.